

NOVÝ VĚK V DINGIRU

Zdeněk Vojtíšek

Díky tématu tohoto čísla Dingiru (**New Age**) a díky výročí událostí na farmě MtCarmel před deseti lety (**Waco změnilo svět**) se na dalších stránkách setkaly dva typy *milenialismu*, tedy očekávání brzkého příchodu věku blaženosti. Tento zajímavý fenomén je stručně vysvětlen v nové rubrice SLOVA. Najdete v ní i stručný přehled různých pojetí víry v minulé a budoucí životy.

Skutečnost, že hnutí Nového věku (**New Age**) je již zřetelně za svým zenitem, reflektuje Vladimír Šiler v článku, jehož titul je spíše povzdechem: **Co nového** je možno říci o **Novém věku**? Podobně vyznívá i článek Zbyňka Jurečky **Vodnářské spiknutí po dvaceti letech**. Právě již více než dvacetiletá historie dovoluje patřičný odstup a utřídění úžasné bohatého hnutí Nového věku. Toto utřídění se výborně povedlo britskému vědci Paulu Heelasovi, z jehož knihy (vyšla roku 1996) přinášíme ukázkou **Oslava vlastního Já**, přesně a stručně vystihující myšlenkové základy hnutí.

Ovšem myšlenky, které Heelas třídí a vysvětluje, nejsou samozřejmě celým hnutím Nového věku. Kromě této „filosofické“ formy hnutí existuje i „fenomenální“ forma.¹ Tvoří ji lidé, kteří jsou konzumenty plodů hnutí a vůbec nemusejí být teoretiky a myslitelé. Hlavně touto fenomenální formou se zabývá Aleš Přichystal, když píše o **kultuře a trhu New Age** a když podává zprávu o **České univerzitě Nového věku** Milana Calábka.

Není v možnostech časopisu zmínit mnoho našich představitelů New Age. Vedle Calábka ale nemohl chybět Vlastimil Marek. Rozhovor **Jsem pozitivní ostrůvek** s ním natočili Martin Kořínek a Jiří Koubek. Markovu časopiseckou činnost pak připomíná souhrnná recenze časopisů Mana a Baraka Ivana O. Štampacha pod titulem **Časopis pro Nový věk**. K tématu také patří (a má ho poněkud odlehčit) i fejeton Věry Noskové **Střihneme si převtělení**.

Mezi články mimo téma tohoto Dingiru připomeňme příspěvek z loňské konference o fundamentalismu (viz Dingir 1/2003, str. 31). Napsal ho Tomáš Bubík pod názvem **Postmoderna a fundamentalismus**. Podivné interpretace výsledků sčítání lidu, které se čas od času objeví v českých médiích, donutily redakci k tomu, aby požádala o skutečně fundovaný rozbor. Poskytl

ho Jan Spousta v článku **Sčítání lidu a náboženství**.

A nakonec: novinkou v tomto ročníku Dingiru je průběžné číslování stránek - druhé číslo tedy začíná stranou 37. A protože čtenáři Dingir občas kopírují a kopie dávají dál, usnadňujeme jim orientaci tím, že každá strana má dole označení čísla a roku vydání.

Poznámka

¹ Rozdílu mezi „filosofickým“ a „fenomenálním“ spiritismem si všiml jeho americký teoretik a příznivec Andrew Jackson Davis (1826-1910). Tento rozdíl je možné podle Catherine L. Albanesové („America Religions and Religion“, Wadsworth 1999, str. 361) s užitekem přenést i na hnutí Nového věku.

PhDr. Zdeněk Vojtíšek (*1963) je odborným asistentem na katedře psychosociálních věd Husitské teologické fakulty UK, mluvčím Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů a šéfredaktorem Dingiru.

OBSAH

Nový věk v Dingiru (Zdeněk Vojtíšek)	37
Postmoderna a fundamentalismus	38
(Tomáš Bubík)	
Sčítání lidu a náboženství (Jan Spousta)	41
Waco změnilo svět (Zdeněk Vojtíšek)	43

Z domova

Slovo o waldorfské pedagogice	44
(Čeněk Zlatník)	

Téma

Hnutí Nového věku (Zdeněk Vojtíšek)	46
Oslava vnitřního Já (Paul Heelas)	49
Co nového o Novém věku? (Vladimír Šiler)	52
Časopis pro Nový věk (Ivan O. Štampach)	53
Kultura a trh New Age (Aleš Přichystal)	54
Vodnářské spiknutí po dvaceti letech	57
(Zbyněk Jurečka)	

Reportáž

Není Nový věk jako Nový věk	58
(Aleš Přichystal)	

Rozhovor

Jsem pozitivní ostrůvek	60
(Martin Kořínek a Jiří Koubek)	
rozhovor s Vlastimilem Markem	

Info-servis

.....	62
-------	----

Slova

.....	64
-------	----

Úvaha

.....	65
-------	----

Recenze

Potřebnou knihu poškodil ďábel	66
(Martin Kořínek)	
Sociologie náboženských hnutí	66
(Martin Fárek)	

Zprávy

.....	68
-------	----

Fejeton

Střihneme si převtělení (Věra Nosková)	70
--	----

Dopisy

.....	72
-------	----

Hnutí Nového věku hledí - jak jinak - do minulosti i budoucnosti. Z minulosti se inspiruje např. obrazy Hieronyma Bosche (černobíle reprodukuje „Cestu ke světlu“). Nahore na stránce je zase moderní výrobek - psychowalkman. Jeho tvůrcům a prodejčům se z něj podařilo učinit symbol New Age.

POSTMODERNA A FUNDAMENTALISMUS

Tomáš Bubík

Z hlediska vývoje v dnešním globálním světě je snad víc než kdy jindy nezbytné zaměřit se na analýzu některých tendencí v západní kultuře. Ta totiž může svým současným způsobem života, nahlíženo zvenčí, zásadně destabilizovat modely odlišných, tradičních kultur, a tím narušit i jejich způsob života.

Náš západní životní styl může být vnímán jako jedna z výrazných příčin jevu dnes obecně označovaného pojmy jako „náboženský fundamentalismus“ či ještě silněji „náboženský extremismus“, který je v poslední době přisuzován zejména zemím, kde dominuje islámská kultura.

Mezi hlavní ideje Západu, které mají celosvětový dosah a jež mohou oprávněně vyvolávat v jiných sociálně-kulturních systémech pocit ohrožení i radikálně odmítavý postoj vůči Západu, už nepatří výlučný křesťanský názor, ale univerzální ekonomismus, monopolní demokraticismus, a především hodnotový pluralismus. Zejména pak jednotný světový ekonomický řád kapitalistického typu a parlamentní demokracie jsou ideje, kvůli kterým dnes Západ vede „svaté války“.

Tyto moderní ideje můžeme chápat jako nové mocenské nástroje západní civilizace, které u odlišných kulturních tradic umocňují pocit ohrožení a ztráty vlastní identity, a tím vyvolávají i nezbytnost odvety. Odpor a odvěta těchto kultur je zejména na Západě označována pejorativním pojmem náboženský fundamentalismus. Fundamentalistický postoj pak můžeme označit jako příklon k tradičním idejím, který je do značné míry opakem pojmu pluralismus. Běží tedy o spor či spíše o boj, v němž jde o preferenci hodnot zakládajících se buď na principu jednoty, anebo principu mnohosti. O tomto sporu hovořili už staří antičtí filosofové.

Co je to fundamentalismus?

Dnes je fundamentalismus laickou veřejností považován skoro za patologický jev, za projev duševně nemocných jedinců, který je potřeba vymýtit. Je reprezentován například politickým extremismem, náboženským fundamentalismem či autoritářstvím některých sekt. Hodnoty určitých skupin nám vadí a jejich snahu o prosazení vlastních idejí

často považujeme za nelegitimní, neetické, nemoderní a ohrožující.

Samotný pojem *fundamentalismus* lze vysvětlovat z různých hledisek. Můžeme jej třeba vysvětlit jako určité lpění na idejích (Günther Hole), úsilí o osobní záchranu (Pavel Říčan), či majetnický postoj k pravdě (Jan Heller). Nicméně to ale neznamená, že jej lze paušálně ztotožňovat s násilím a agresivitou. Tak by mohla být s násilím a agresivitou totiž spojována každá individuální snaha o prosazení čehokoli anebo lpění na něčem, a považována tím za špatnou, extrémní a zavrženíhodnou. Každý z nás o něco usiluje. Hodnoty, ve které věříme, prosazujeme jak v osobním, tak i veřejném životě. A je otázkou, zda je vůbec možné prosazovat jakoukoli ideu, názor či postoj bezalespoň minimálního vnitřního či vnějšího nucení.

Ukazuje se, že destruktivita, jež je vždy spojena s jistým druhem násilím, je nezbytným průvodním jevem prosazení každého ideálu, jak uvádí již zmínovaný německý psychiatr Hole. Celá diskuse by měla být spíše o míře nucení a legitimitě jejího činitele. Naší snahou by nemělo být vymýtit fundamentalismus jako nebezpečnou sektu ohrožující moderní hodnoty Západu. Fundamentalistický postoj církví, náboženství, politických stran či zastánců kulturních tradic může být naopak obohacujícím pro moderní společnost, neboť představuje

a prezentuje hodnoty, s nimiž má společnost trvalejší zkušenost a které v minulosti přinesly společenskou stabilitu. Tradiční a moderní, nové a staré, fundamentalistické a pluralitní by mělo existovat vedle sebe. Jedině tak je možný zdravý a nenásilný vývoj společnosti.

Kritika tradice jako moderní hodnota Západu

Základní kontury současného západního myšlení se začaly utvářet už od dob osvícenství a měly výrazný vliv na formování

Fundamentalista? Nevadí, pro západní společnosti jsi obohacujícím.
Foto: archiv.

moderní evropské identity. Politický filosof Pavel Barša říká, že Evropa tradičně hledala svou identitu především v kolektivních představách, jako jsou společná minulost, území, kultura, jazyk a krev.

Naproti tomu moderní Evropa přestává skrývat svou averzi vůči posvěceným autoritám a odmítá respektovat tradiční křesťanské hodnoty. Moderní Evropan tak získává identitu především prostřednictvím vymezení se a odporu vůči tradičnímu, obecně deklarovanému výkladu člověka a světa. Celá řada očekávání se tak začíná vztahovat nikoli k minulosti, ale směrem k lepší a progresivnější budoucnosti, která získala přívlastek posvátného, nijak zvlášť specifikovaného nového věku.

Tento postoj bychom mohli shrnout asi takto: *Chceme vystoupit z věku nedospělosti, chceme jít svou vlastní cestou. Nevíme sice, kam tato cesta povede, ale jistě bude lepší než ta přítomná.* Základním požadavkem, bez něhož nebylo možno tohoto cíle dosáhnout, bylo rozvázání tradičních společenských pout a „osvobození“ člověka od politické, ekonomické, kulturní i náboženské reality skrze její úmyslné obsahové vyprázdnění. Náboženství, církve i náboženská víra se staly předmětem velmi výrazné kritiky zejména ze strany intelektuálů.

Právě v období moderny ztrácí realita svůj metafyzický rozměr, tradiční filosofie své náležité místo ve vědě a Evropan svůj duchovní základ - víru v možnou existenci pravdivého obrazu světa a stejně tak i víru v možnost orientace v něm. Svět moderního člověka se stává čím dál tím více chaotickým a on v něm ztrácí orientaci¹. Na druhé straně jsou ale intenzivně hledány nové jednotící ideje, jejichž cílem bylo této radikální ztrátě starého světa čelit.

Doprovodně se tedy vedle rozkladných snah moderny projevují i výrazné jednotící tendence, které paradoxně ve 20. století vyústily ve vznik totalitních režimů, které nahradily funkci křesťanských církví a smysl náboženské víry.

Postmoderní svět fikce

a svět jako labyrint

Druhá polovina 20. století časově koresponduje s kulturní fází označovanou termínem *postmoderna*. Takto označovaná současnost je mnohdy chápána jako kulturní fáze, dovršující procesy, které byly započaty právě v moderně, s tím rozdílem, že zásadně odmítá veškeré sjednocující tendence. Idea jednoty je na základě historických zkušeností vnímána negativně jako

znak totalizující skutečnost, která se zmocňuje jiného a prostřednictvím násilí jej převádí na stejné. Často je tato idea ztotožňována s náboženským či politickým viděním světa, což se projevuje v odmítání a v kritice těch náboženství, náboženských hnutí či politických systémů, která mají ze své povahy univerzalistický charakter.

Rovněž jsou v postmoderně odmítány tradiční evropské ideje, jako je idea jednotného světového řádu, kontinuálních dějin, jedné pravdy a jednoho rozumu či logiky rozumu. Jakékoli snahy o univerzální výklad skutečnosti jsou chápány jako snahy mocenské, snahy hodné kritiky, neboť umožňují vyprávět příběh předků a vynucovat si jeho jedinečnost, pravdivost a závaznost.

Svět postmoderny je v tom nejobecnějším i nejkonkrétnějším smyslu chápán jako svět umělý, jako fikce, jež způsobuje, že se postupně vytrácí z lidského jednání závaznost a odpovědnost k realitě, neboť ta už není. Díky moderní technice ztrácíme kontakt nejen s přírodou, ale i s ostatními lidmi. Postmoderní svět fikce musí být proto úderný, radikální, musí inzultovat obecnost, jak říká například na adresu postmoderního umění filosofka Suzi Gabliková. Tak se samozřejmě chová i svět masmédií, jedna z mocenských struktur západní kultury vytvářející nereálný svět, který se soustředí pouze na estetické sdělení.

V postmoderně se rovněž uplatňuje důraz na nesouhlas, nikoli souhlas v rozhovoru, což pochopitelně zpochybňuje smysluplnost rozhovorů jako takových. Co jiného než společný rozhovor by například mohlo stabilizovat současný kritický stav mezi Západem a některými podobami islámu? Politický dialog je znemožněn mimo jiné i proto, že nepřítel je fiktivní postavou, neidentifikovatelnou silou. Terorismus je nereálnou realitou, skrytou skutečností, se kterou prý dialog není možné vést. Snad právě proto je náboženský či politický terorismus úmyslně demonizován, aby sám dialog a z něho vycházející společné stanovisko nebyly možné.

Vedle toho postmoderna rozbíjí nejen historicky monopolní formy a struktury, ale i všechny ostatní, které snad v sobě mohou obsahovat tento potenciál. Odmítá obecné vzory a struktury, s nimiž bychom se mohli ztotožnit. Jeden z příkladů rozměňování takových mocenských struktur můžeme vidět i ve snaze zpochybnit jazyk jako prostředek smysluplného sdělení. Jazyk je považován za mocenskou strukturu

či dokonce instituci, která usiluje o totalní výklad skutečnosti. Přestáváme věřit, že to, co říkáme nebo říkájí ti druzí, má nějaké pravdivé jádro, ale obáváme se, že v první řadě jde o získání nějaké výhody, moci, postavení, úspěchu. Proto spolu přestáváme komunikovat a čím dál tím víc se uzavíráme do vlastního soukromí. Vzniká tak společnost izolovaných jedinců, svět samotářů, postmoderních trosečníků. Tento jev ale zpětně klade velký důraz na medializaci privátní sféry člověka, její odkrývání. Odkrýváme sféry tradičně považované za intimní. Chceme žít sice v odtabuizovaném světě, ve světě zcela nahém, ale stále více zjišťujeme, že svět je labyrint, chaos bez formy, ve kterém se ztrácíme a máme proto silnou vnitřní potřebu z něj utéci.

Za další vážné problémy související s postmodernou lze považovat skutečnost ztráty důvěry západní společnosti v institucionální řešení problémů, neboť moderní instituce jsou principiálně bezhodnotové, obsahově vyprázdněné, a proto nemohou vycházet z jiných než jen pragmatických řešení, jež mají samy o sobě jen krátkodobý význam. Moderní západní politika nemůže být proto jiná než technická a instrumentální, neboť sama je reprezentantem plurality. Současná západní politika právě z těchto důvodů řeší problémy buď tak, že k nim mlčí, anebo tak, že je řeší silou. Západní pluralismus, politicky reprezentovaný demokracií, navíc respektuje pouze pluralismus a koncepci lidských práv utvářenou na základě západních křesťanských principů, což je v jistém smyslu anachronismus.

Postmoderní člověk a náboženství

Vzhledem k tomu, že jedinec a autorita stojí od doby moderny v nesmiřitelném protikladu, dochází v mnohých evropských státech ke snaze zdůraznit oprávněnost privátní sféry života a pochopitelně i k požadavku svobodného prožívání té reality, které říkáme náboženská. K hodnotnému životu moderní doby proto neodmyslitelně patří soukromý náboženský život, nikoli jeho společné kolektivní prožívání. Svobodné a soukromé zakoušení posvátna se tak stává základním požadavkem moderního člověka.

To, co nás přitahuje, je především taková religiozita, která nezpochybňuje privátní sféru, umocňuje individuaci a v mnoha ohledech umožňuje „originální“ a netradiční životní styl. Kolektivní forma náboženského prožívání přestává Evropany zajímat, a proto také ostře odmítají a kritizují ty společ-

Ve Spojených státech se tento sikh nemusí proti nikomu vymezovat. Radikální sikhismus ale ve své vlasti v nedávné minulosti několikrát posloužil jako záminka pro teroristické činy. Foto: archiv.

nosti, náboženství a instituce, včetně jejich představitelů, které tento způsob života žijí a hájí. Privatizace a demokratizace, která se postupně v západní společnosti prosazovala ve všech oblastech života, bohužel získala všechny atributy moderní ideologie, podle kterých posuzujeme a odsuzujeme ty formy života jednotlivců, společností či kultur, které jsou v tomto smyslu jiné.

Postmodernistický chaos neuspokojuje. Na řadu se dostávají i čistě náboženské otázky i odpovědi. Totožnost ve smyslu kultovním či věroučném už přestává být důležitá. Odrazovým můstkem k posvátnu se naopak stává skutečnost, že ten druhý je jiný. Obecné postmoderní odmítání formy a formálních symbolizací umožňuje dnešnímu člověku zcela libovolnou mixáž náboženských symbolů, znaků, jazyků, forem náboženské zkušenosti a duchovních prožitků, což bychom mohli označit jako surfující či plovoucí religiozitu, která nabízí zcela libovolné, nesystematické a neočekávané členění a nabalování náboženské zkušenosti, tzv. „*snowballing of religious experience*“.

Postmoderní jazyková zkušenost s náboženstvím se často stává estetickou záležitostí, která rezignuje na jakýkoli jeho původní smysl. To neumožňuje osobní identifikaci s čímkoli vnějším, s čímkoli mimo mne, pouze s vlastním zakoušením posvátna. Smysl již není objeven, ale vytvářen, jak říká filosof Hans G. Gadamer. Nezajímá nás původní obsah náboženství, ale zejména to,

jak jej individuálně prožíváme, co do něj vnášíme. Dochází proto k něčemu, co můžeme nazvat „privatizací náboženského jazyka a duchovního smyslu“.

Jako možná reakce na postmoderní zesoukromění hodnot se ukazuje silná tendence inzultovat obecnost prostřednictvím radikálního postoje, třeba nábožensky motivovaného extrémního činu, který, jak se předpokládá, pochopí úplně všichni. Masový čin totiž předpokládá masovou publicitu a masové pochopení. Může se proto jednat o novou formu globální řeči, které všichni rozumí, která obsahuje minimum mediálních filtrací a její význam je zcela jednoznačný. Zároveň nepotřebuje žádného dalšího výkladu, žádnou další prostředkující instituci, vytvářející její skutečný smysl.

Náboženský terorismus lze z výše zmíněných důvodů považovat i za krajní snahu prezentovat veřejnosti prostřednictvím médií názor, který přes veškerá zprostředkování neztratí svůj původní obsah a vytrhává adresáta, díky své údernosti, z jeho apatie vůči obecně sdíleným hodnotám.

Možné postmoderní východisko

Vzhledem k této reflexi některých aspektů západního myšlení je důležité upozornit, že v současnosti již nelze postmodernu považovat pouze za rys západní kultury, ale naopak za takovou formu života, která může být v globální kultuře chápána jako jedna z možných dominantních alternativ, pro niž se jedině rozhoduje, anebo

ji odmítá. Západní postmodernismus, charakteristický svým relativismem, může být proto vnímán jako západní konkurenční forma života a typ světového názoru, vůči němuž je možné zaujmout i radikální stanovisko z důvodu hledání jistoty a sounáležitosti s vlastní kulturou či hodnotami.

Z výše uváděných důvodů se domnívám, že přes všechny překážky, které náboženský fundamentalismus a extremismus klade, je nezbytné pokoušet se trvale o dialog a hledání příčin, které k tomuto negativnímu a destruktivnímu jevu vedou, a nikoli eskalovat situaci pouhou demonstrací, či dokonce použitím vojenské síly Západu. Ukazuje se jako nezbytné usilovat o takovou postmodernu, která respektuje nikoli pouze pluralismus západního typu. Náboženský fundamentalismus je proto jednou z výzev postmoderně, aby ještě více rozšířila svůj rozsah plurality o akceptaci radikálně jiného.

Poznámka

¹ Tento stav vyvolal vyšší psychickou labilitu jednotlivců, a s tím spojený i zvýšený počet sebevražd. Touto problematikou se zabýval např. Tomáš G. Masaryk.

Bibliografie

- Barša, P.: Politická teorie multikulturalismu. CDK, Brno 1999.
- Gabliková, S.: Selhala moderna? Votobia, Olomouc 1995.
- Hole, G.: Fanatismus. Portál, Praha 1998.
- Lyotard, J.-F.: O postmodernismu. Postmoderně vysvětlované dětem. Postmoderní situace. Filosofický ústav AV ČR, Praha 1993.
- Sudbrack, J.: Náboženská zkušenost a lidská duše. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002.
- Welsch, W.: Naše postmoderní moderna. Zvon, ČKN, Praha 1994.

Mgr. Tomáš Bubík (*1967), filosof a religionista, působí jako asistent na katedře religionistiky a filosofie Fakulty humanitních studií Univerzity Pardubice.

V hinduistickém chrámu v Los Angeles se tyto děti učí gudžarátštinu, jazyk svých rodičů. Ti z Gudžarátu velmi dobře vědí, co může způsobit hinduistický i muslimský fundamentalismus. Foto: archiv.

Proměny religiozity obyvatel na území dnešní České republiky

SČÍTÁNÍ LIDU A NÁBOŽENSTVÍ

Jan Spousta

V roce 1930 u nás podle sčítání lidu žilo jen něco přes 800 tisíc lidí bez vyznání, v roce 1950 to bylo dokonce ještě o 300 tisíc méně – pokles způsobený v první řadě nejspíše válečným a poválečným úbytkem sekularizovanějšího obyvatelstva židovské a německé národnosti. Další tři pravidelná sčítání lidu již kolonku náboženské vyznání neobsahovala. V roce 1991 se otázka na náboženství opět objevila a počet lidí bez vyznání vyšel více než čtyři miliony a sto tisíc. A jak je ještě v čerstvé paměti, vzrostl tento počet po dalších deseti letech na více než šest milionů i přes to, že církvím byla v této dekádě dána nebývalá svoboda působení. Česká republika tak potvrdila své postavení jedné z nejvíce sekularizovaných zemí světa.

Podíl lidí, kteří v jednotlivých sčítáních lidu deklarovali náboženskou příslušnost

Rok sčítání lidu	1930	1950	1991	2001
Podíl lidí s vyznáním	92,2%	93,9%	43,9%	32,1%

Pramen: ČSÚ

Při úvahách o podílu věřících ve společnosti je nezbytné rozlišit různé stupně a rozměry náboženské identity člověka. Jediná otázka ze sčítání lidu je velice hrubým měřítkem náboženskosti. Ke své konfesi se v dotazníku přihlašuje i velká skupina lidí, kteří se náboženského života účastní jen výjimečně a svým životním stylem se příliš neliší od svých nevěřících spoluobčanů. Skutečné „tvrdé jádro“ věřících, tj. lidé, kteří se náboženských aktivit účastní alespoň s týdně pravidelností, obnáší u nás nyní něco kolem pěti až deseti procent obyvatelstva.

Vyznání není víra

Dále musíme mít na paměti, že ještě roku 1950 byli lidé svoji náboženskou příslušnost většinou zvyklí chápat tradičním způsobem jako formální členství v církvi. Z čísel tedy nelze usuzovat, že do roku 1950 bylo více než devadesát procent národa přesvědčenými věřícími – spíše se tu projevuje skutečnost, že tito lidé byli v některé církvi pokřtěni a (dosud?) z ní nevystoupili, a proto se považovali za její členy bez ohledu na své skutečné náboženské přesvědčení. Jde tedy o objektivní chápání církevní příslušnosti, dané formálně uskutečněním vstup-

ního aktu (křtu apod.). Neznamená to, že by u velkého procenta z těchto lidí neexistovalo i subjektivní nábožen-

ské přesvědčení, ale není to nezbytnou podmínkou. Naopak v posledních dvou sčítáních se jak ve formulaci otázky či návodu k vyplnění, tak v chápání respondentů klade mnohem větší důraz na subjektivní pocit příslušnosti k nějaké skupině lidí a snad i vázanosti k její duchovní cestě. Může se tak dokonce stát, že některá konfese vykáže podle sčítání lidu více příznivců, než kolik má členů. Tak to bylo zjištěno u svědků Jehovových, kde rozdíl činí kolem 50% členstva,¹ a jistě bychom podobné případy příznivců-nečlenů objevili i u jiných konfesí.

Na druhou stranu je sčítáním lidu od nejstarších do posledního společné to, že skupina lidí „bez vyznání“ zůstává co do svého náboženského přesvědčení nevyjasněná. Spadají sem jak lidé militantně protináboženští, tak lhostejní, tak třeba i mys-

likové neschopní zařadit se do žádného z existujících směrů. A my se můžeme pouze dohadovat, jaké je procento těch a oněch.

Prudký nárůst počtu lidí bez vyznání v posledních dekádách proto nelze přímočaře interpretovat jako úbytek religiozity vůbec. Srovnání výsledků výzkumů Evropský hodnotový systém z let 1991 a 1999² naznačuje spíše opak. Religiozita, měřená vírou ve vyšší bytost či sílu, naději v život po životě nebo praktikováním modliteb a meditací, se během poslední dekády neumenšila, ba snad spíše zvolna vzrůstá. To znamená, že nedochází ani k úplné sekularizaci, chápané jako odnáboženštění, povýtce jako skutečná „smrt Boha“ v lidské společnosti.

Třebaže výsledky sčítání lidu 2001 byly často interpretovány tak, že věřících ubývá, není to ve světle výzkumů Evropský hodnotový systém úplně přesné. Otázka v dotazníku sčítání lidu 2001 totiž směřuje víru (subjektivní přesvědčení) a církevní příslušnost (objektivní členství), což jsou dvě kategorie, které se nemusejí krýt a které se také skutečně čím dál více rozcházejí v tom smyslu, že přibývá věřících nezakotvených v žádné církvi či náboženské společnosti. Přesnější interpretaci sčítání lidu by tedy mohlo být, že ubývá věřících s církevní příslušností.

To také naznačuje, že složení kategorie „bez vyznání“ se mění. Před válkou sem nejpravděpodobněji patřil člověk uvědoměle nenáboženský, často i protináboženský, který v sobě musel najít dostatek síly a rozhodnosti, aby se vnitřně i navenek rozešel s tradičními náboženskými formami. Naopak dnes můžeme přesvědčené ateisty považovat za menšinu - byť významnou menšinu - zatímco početní většinu v kategorii „bez vyznání“ tvoří lidé nábožensky lhostejní, náboženstvím nepoznamenaní, a dokonce i lidé jistým způsobem věřící.

Příčiny zmenšování církví

Důležitou otázkou je, proč lidí deklarujících náboženskou vyznání mezi roky 1991 a 2001 tak prudce ubylo, i když náboženský útlak pominul. Třebaže tuto otázku nelze zodpovědět s jistotou a odpověď není jediná, lze přesto formulovat několik hypotéz. Uvádím je v pořadí významu, který jim přiřkládám:

Podíl odpovědí na otázku po víře ve výzkumu Evropský hodnotový systém

Otázka: Nezávisle na tom, zda chodíte do kostela nebo ne, mohl(a) byste říci, že jste...

	1991	1999	rozdíl
... věřící	42,8%	43,2%	0,3%
... nevěřící	51,8%	48,5%	-3,2%
... přesvědčený ateista	5,4%	8,3%	2,9%

Pramen: výzkumy Evropský hodnotový systém, agentura SC&C,

• Přestárlost tradičních církví v roce 1989. Jde o důsledek obecných sekularizačních trendů a především komunistického útlaku. Je-li ve výchozím okamžiku těžiště nějaké skupiny v duchodových a předduchodových ročnících, nelze se divit čistě biologickému vymírání.

• Neschopnost tradičních církví plně využít potenciál svých „vlažných“ členů a přitáhnout je k sobě. Komunikace církví navenek jako by většinou mířila pouze na stávající horlivé členy, což ovšem často mělo za následek nepochopení, a dokonce nedorozumění. Velké církve nebyly schopné se dostatečně přizpůsobit svým „svátečním“ návštěvníkům, využít svůj potenciál lidových, tradičních církví. Radikálně konzervativní teologie, nesrozumitelný žargon a malá přizpůsobivost v praxi u většiny duchovních tak vedly k promarnění zjevné šance. Samozřejmě že i tato neschopnost a nepřipravenost je do jisté míry opožděným důsledkem komunistického útlaku.

• Nedostatečná úspěšnost náboženské socializace nastupujících generací. Tento jev je společný snad všem evropským tradičním církvím a je obecně důsledkem dalšího postupu sekularizačních trendů. Hodnoty a názory „mladých“ subkultur se často od tradičního postoje církví liší tak radikálně, jak je jen možné. U nás je tato obtíž umocněna ještě i přerušenu kontinuitou církevní pedagogické práce.

• Rozdíl mezi stále ještě doznívající euforií po listopadové revoluci, kdy přetrvával dobrý image katolické církve způsobený její angažovaností ve prospěch demokracie, a vystřízlivěním doby následující, kdy se téma katolictví spojovalo v médiích především s nepopulární restitucí majetku. I když tento rozdíl - oficiálními katolickými mluvčími často v seznamu příčin jmenovaný na prvním místě - nelze přeceňovat, několik procent k výsledku především katolické církve v roce 1991 přidat mohl.

Změny konfesní struktury

Zajímavé dále je, jak se v kategorii věřících mění podíl jednotlivých konfesí.

Římskokatolická církev si přes celkový pokles uchovala prakticky nezměněný „podíl na náboženském trhu“, kolísající mezi 81 a 89 procenty po celé sledované období sedmdesát let. To je vcelku obdivuhodné, uvážíme-li nepřízeň doby i nepřízeň velké části veřejného mínění, jemuž byla vystavena. Pro mnoho Čechů tak i nadále je náboženství téměř totožné s římským katolicismem a tato církev v dobrém i zlém nejvíce ovlivňuje image náboženství u nás.

Největším (a přiznám se smutným) překvapením pro mě osobně byl propad Československé církve evangelické (ČCE). Tato církev, která v řadě ohledů může být ostatním českým náboženským společnostem vzorem, se přes relativně dobré intelektuální zázemí a zkušenost s prací v podmínkách menšiny nedokázala vyhnout největšímu relativnímu zmenšení svého „podílu na trhu“ ze všech tří našich velkých konfesí. Řada jejích bývalých členů se ovšem mohla v následujícím sčítání objevit v kolonkách jiných konfesí, protože poměrně vysoká štěpivost patří již dlouhá léta k problémům českého evangelictví.

Naopak další pokles Církve československé husitské (CČSH, dříve jen CČS) asi znalce poměrů nepřekvapuje, a pokud ano, tak jen příznivě - tím, že nebyl ještě větší. Tato církev tím pokračuje v sestupném trendu, který se projevil již ve sčítání lidu 1991, ale zdá se, že rychlost pádu již není tak velká jako dříve.

A konečně nejzajímavější kategorií jsou „ostatní vyznání“, která zaznamenala absolutně i relativně nejvyšší nárůst. Vedle rozmnožení počtu a v některých případech i stavů malých náboženských organizací zde ovšem hraje roli i nově se vynořivší velká skupina lidí, kteří spadli do kategorie „ostatní a nepřesně určené“. Ti tvoří - na

rozdíl od sčítání lidu v roce 1991 - větší část kategorie „ostatní vyznání“, konkrétně téměř 60 %. Jejich přítomnost podle mého názoru ovšem nesignalizuje ani tak bující růst exotických sekt, jako spíše důsledek pochybné formulace otázky,

zvolené ve sčítání roku 2001. Zatímco roku 1991 se sčítací arch ptal výslovně a pouze na náboženskou *příslušnost*,³ objevila se v otázce z roku 2001 i víra jako kategorie mnohem hůře zařaditelná.

Znění otázky z roku 2001:

14. Náboženství, víra nebo bez vyznání
 bez vyznání
 věřící - uveďte co nejpresněji, k jaké církvi, náboženské společnosti nebo víře se hlásíte:

Jde o jasný případ špatně promyšlené a tedy i špatně formulované otázky. Autory dotazníku nejspíš vůbec nenapadlo, že existuje mnoho lidí, kteří jsou věřící, aniž by se hlásili k jakékoli známé víře, natož aby byli členy církve. A dokonce existuje skupina těch, kteří sice nejsou věřící, ale přesto se k nějaké církvi či náboženské společnosti hlásí. Ti ani oni ovšem nemohou otázku z roku 2001 bez problémů vyplnit, protože pro ně nenabízí žádnou vhodnou kolonku, zatímco s otázkou z roku 1991 se mohli vyrovnat snadno.

Můžeme proto mít za to, že kategorie „ostatní vyznání“ je z nezanedbatelné části „nafouknuta“ uměle, v důsledku špatné formulace otázky. Zahrnuje množství lidí, kteří se nechtějí přiřadit k ateistům, protože mají jakési niterné náboženské citění či přesvědčení, ale přesto se neidentifikují s žádnou církvi. Že takových po české kotlině už od dob Havlíčka Borovského chodí hodně, není žádné překvapení.

Protože stále roste tlak části veřejnosti na to, aby stát zjišťoval o občanech co nejméně údajů, je dobře možné, že v roce 2001 byla otázka na náboženství položena ve sčítání lidu naposledy. Předpokládám, že bude mezi prvními, které se Český statistický úřad rozhodne obětovat, až bude během příprav na následující cenzus vystaven tlaku „ochránců osobních údajů“. I když je vskutku otázka, zda se ekonomicky vyplatí dávat peníze daňových poplatníků na takovéto zjištění, z hlediska poznání společnosti, v níž žijeme, by přerušení této výzkumné tradice šťastně nebylo.

Poznámky

- 1 Ve vlastních statistikách svědkové Jehovovi uvádějí k 31. 12. 2001 počet 16 142 pokřtěných. Při sčítání se k této náboženské skupině přihlásilo 23 162 lidí.
- 2 <http://www.scac.cz>.
- 3 Znění otázky z roku 1991:
14. NÁBOŽENSKÉ VYZNÁNÍ - запиšte náboženské vyznání, ke kterému se hlásíte, nebo „bez vyznání“.

Mgr. Ing. Jan Spousta (*1966) je sociolog, podílel se na výzkumu Evropský hodnotový systém v ČR v roce 1999. Nyní pracuje jako analytik v České spořitelně. Je redaktorem časopisu Getsemany.

Podíl jednotlivých konfesí mezi lidmi s náboženským vyznáním

Rok sčítání lidu	1930	1950	1991	2001
římští katolíci	85,1%	81,3%	88,9%	83,5%
ČCE	3,0%	4,9%	4,5%	3,7%
CČSH	7,9%	11,3%	3,9%	3,3%
ostatní vyznání	4,0%	2,4%	2,7%	9,5%

Vysvětlení:

ČCE Českobratrská církev evangelická
 CČSH Církev československá husitská

Pramen: ČSÚ

Před deseti lety se v Texasu odehrálo drama

WACO ZMĚNILO SVĚT

Zdeněk Vojtíšek

Na letošní rok připadá desetileté výročí zápasu mezi bezpečnostními orgány Spojených států a radikální náboženskou skupinou davidovských adventistů na usedlosti MtCarmel blízko texaského městečka Waco. V boji zahynulo celkem 80 davidiánů a 4 agenti. Na následujících řádkách jsou heslovitě připomenuta základní fakta¹ o této tragické události. Úvaha na toto téma je na straně 65.

Davidovští adventisté mají společné kořeny s nesrovnatelně větší církví adventistů sedmého dne. Sahají do doby adventního hnutí, které očekávalo příchod (latinsky „adventus“) Ježíše Krista do pozemské svatyně v letech 1843 a 1844. Základem tohoto očekávání byly výpočty, které podle údajů některých knih Bible ve 30. letech 19. století provedl William Miller (1782-1849).

Z trosk adventního hnutí se Ellen G. Whiteová (1827-1915), považovaná za prorokyni, podařilo roku 1863 zformovat Církev adventistů sedmého dne. Od této církve se roku 1929 odtrhla skupina pod vedením bulharského imigranta do Spojených států Victora Houteffa (1886-1995). Na rozdíl od většiny adventistů sedmého dne přetrvávalo u Houteffovy skupiny stále napjaté očekávání konce času. Ve třicátých letech se skupina přestěhovala do blízkosti Waco, ve čtyřicátých letech se její příslušníci začali nazývat „davidovští adventisté sedmého dne“ (davidiáni).

Turbulence, vzniklé mezi davidiány po Houteffově smrti (mezi ně je třeba započítat předpověď konce světa na rok 1959) se ustálily pod vedením Benjamina Rodena. Hnutí se Roden ujal v polovině 60. let. Po Benjaminské smrti roku 1978 stála v čele jeho manželka Lois Rodenová. V této době (roku 1981) se k davidiánům připojil Vernon Wayne Howell (1959-1993). Celá osmdesátá léta jeho vliv ve skupině vzrůstal.

Po smrti Lois (roku 1988) se Howell o tento vliv utkal se synem Rodenových Georgem. Po boji, který dokonce přinesl jednomu davidiánovi smrt, se George Roden ocitl v ochranné psychiatrické vazbě. Roku 1990 si vítězný Howell mění jméno na David Koresh (obě jména připomínají slavné krále, uváděné ve Starém zákoně křesťanské Bible).

Již v osmdesátých letech Howell vypracoval ve stovkách mnohahodinových kázání konsistentní nauku, v níž sám sebe identifikoval s nositelem poselství sedmého anděla, o němž píše biblická kniha Zjevení. Davidiáni ho považovali za mesiáše, který nejen správně vykládá biblická proroctví, ale bude také hrát zásadní úlohu v blízké světové bitvě. Při ní měli davidiáni jako vyvolení bojovat po boku andělů se silami tohoto zkaženého světa. Jako doba této bitvy byl uváděn rok 1995.

V očekávání bitvy se davidiáni ozbrojovali a cvičili pro boj. Na usedlosti se hromadily zásoby. Kromě podezření z držení nedovolených zbraní byli obyvatelé ranče obviňováni i ze zneužívání dětí. Rodinné poměry ve skupině zjevně nebyly normální (Koresh zplodil děti s osmnácti ženami), ale sociální pracovníci neshromáždili dostatek důkazů o zneužívání.

Když selhaly pokusy o infiltraci tajných agentů do skupiny, získal Úřad pro tabák, alkohol a střelné zbraně (BATF) povolení k vykonání prohlídky usedlosti. V neděli 28. února 1993 brzy ráno usedlost napadlo 76 ozbrojených agentů BATF. Jejich úmysl byl ale vyvrážen a agenti se proto setkali s ozbrojeným odporem. V přestřelce zahynulo pět davidiánů a čtyři agenti. Další davidián byl zastřelen odpoledne. Zranění byli čtyři davidiáni (včetně Davida Koreshe) a dvacet agentů.

Po tomto konfliktu následovalo obléhání usedlosti po dobu 51 dne. Během této doby byla vedena nekonečná jednání, v nichž se Koresh jevil jako krajně nespolehlivý partner. Obléhající jednotky Federálního úřadu vyšetřování (FBI) vykonávali na davidiány těžký nátlak ničením jejich majetku, odpojením elektřiny a vody, hrozbami, ostrým světlem v noci, nesnesitelnými zvuky a hlu-

kem apod. Během této doby usedlost opustilo 14 dospělých a 21 dětí. Pronásledování, které davidiáni pociťovali, je utvrzovalo v přesvědčení o pravdivosti Koreshových proroctví a o blízkosti konce času. Zvláštní význam získaly blížící se velikonoční svátky. Davidiáni ale opakovaně vyjadřovali naději na pokojné ukončení obléhání.

Na straně obléhatelů byla patrná únava, netrpělivost a obavy z opakování scénáře hromadné sebevraždy a vraždy 913 příslušníků Svatyně lidu v Guyaně roku 1978. Napětí zvyšovaly i obavy o zdravotní stav obléhaných dětí a v neposlední řadě i zájem celého světa (blízko usedlosti vystlo městečko zvědavců).

Jedenapadesátý den (19. dubna 1993) podnikly jednotky FBI útok na usedlost tanky, které ničily okrajové budovy a rozptylovaly do centrálních budov slzný plyn. Není jasné, kdo je odpovědný za požár, který se po usedlosti rozšířil (vybuchovaly sklady munice, nádrže plynu, chemikálie, pohonné hmoty). V podezření z jeho (úmyslného či neúmyslného) založení se ocitli obléhatelé i obránci. V každém případě v tomto požáru zahynulo 74 davidiánů včetně jejich vůdce a třiatřiceti dětí. Jen devíti davidiánům se z hořících domů podařilo uprchnout.

Případ Svatyně lidu v roce 1978 šokoval veřejnost tím, čeho je radikální náboženská skupina s autoritativním a patrně duševně nemocným vůdcem schopna. Případ davidovských adventistů naproti tomu naléhavě připomněl, že takové skupiny je nemožné ovládnout hrubou silou a že jednání s nimi je třeba vést při vědomí toho, jak jsou „křehké“.² Smrt davidiánů a jejich obléhatelů tak snad přispěla k citlivějšímu přístupu represivních orgánů v případech Svobodných mužů z Montany roku 1996³ nebo Chen Tao roku 1998.⁴ Waco zkrátka změnilo svět.

Poznámky

- 1 Podrobněji viz např. Gallagher, E. V., „Theology Is Life and Death“, in: Wessinger, C. (ed.), *Millennialism, Persecution, and Violence. Historical Cases*, Syracuse University Press, Syracuse 2000, str. 82-100; Wessinger, C., *How the Millenium Comes Violently*, Seven Bridges Press, New York, London 2000, str. 56-119.
- 2 Tento pojem používá Wessingerová v Úvodu k Wessinger, C. (ed.), *Millennialism, Persecution, and Violence...*
- 3 Wessinger, C., *How the Millenium...*, str. 158-217.
- 4 Tamtéž, str. 253-263.

Waldorfské školství aspiruje na zařazení mezi standardní programy

SLOVO O WALDORFSKÉ PEDAGOGICE

Čeněk Zlatník

Waldorfské školy působí v ČR pokusně od počátku devadesátých let. V letošním roce bylo zveřejněno memorandum z konference „Waldorfské školy v ČR po deseti a více letech“, vyzývající Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy k ukončení pokusného ověřování vzdělávacího programu „waldorfská škola“ a k jeho zařazení mezi standardní vzdělávací programy.

Waldorfské školy patří k nejrozšířenějším alternativním školám, které u nás začaly vznikat po roce 1989. Vycházejí z waldorfské pedagogiky, která aplikuje antroposofii (učení založené Rudolfem Steinerem) do oblasti výchovy a vzdělávání. Bezpochyby jde o významný proud alternativního pedagogického myšlení dvacátého století.

Waldorfské školy jsou proponované v rámci povinné docházky jako jednotné školy až k maturitě. Podstatně se liší od běžných škol strukturací vyučovací látky i organizací vyučování. Namísto běžných vyučovacích hodin se látka probírá po větších celcích, pracuje se bez závazných učebních plánů a bez učebnic, je zrušeno zkoušení, známkování a propadání, žák je pokud možno vyučován jedním učitelem, jsou posíleny pohybové a tvůrčí aktivity apod.

Podle údajů na webových stránkách¹ působí ve školním roce 2002/03 v ČR sedm waldorfských škol základních, jedna speciální a dvě střední. (K waldorfské pedagogice se rovněž hlásí sedm škol mateřských.) Většinou zahájily činnost mezi lety 1991 a 1992. Jsou koordinovány Asociací waldorfských škol, která zajišťuje společné zájmy a vydává časopis *Člověk a výchova*. Waldorfským školám jsou příznivě nakloněni mnozí vlivní pedagogové i další osobnosti.

Waldorfské školy jsou v našem prostředí většinou nekriticky obdivovány jako ideální typ školy. Přispívají k tomu jednostranné mediální aktivity provozovatelů a příznivců těchto škol. Naše odborná pedagogika postrádá (pokud vím) kritickou studii o waldorfském školství, ojedinělý je kritický přístup J. Průchy.² Tento nedostatek naší pedagogiky poněkud napravuje kritická stať lékaře J. Heřta.³ V zahraničí se setkáváme s kritikou těchto škol soustavněji.⁴

V rovině obecných proklamací nenalézáme na waldorfské pedagogice nic zvláš-

ního. Stejně jako ostatní pedagogové od dob Komenského volají waldorfští po obratu k dítěti, individuálnímu přístupu učitele, výkladu učiva v souvislostech, odbřemnění látky od detailů, podpoře tvořivosti atd. Pokud bych měl posuzovat praxi waldorfských škol, která není jednotná, vyžadovalo by to zdoluhavé navazování přímých kontaktů. Nepochybuji o tom, že bych se při tom setkal s řadou pozitivních jevů, nicméně tento přístup je nad síly jednotlivce.

Přestože nemám s waldorfskou pedagogikou přímou osobní zkušenost, dospěl jsem spíše ke skepsi. Hlavní příčinou je přístup jejího zakladatele Rudolfa Steinera (1861-1925), projevený již při zakládání první Svobodné Waldorfské školy (Stuttgart, srpen - září 1919). Steinerovy přednášky pro budoucí učitele této školy vyšly v českém překladu⁵ - jde o přepis čtrnácti stenografovaných přednášek, doplněných průvodním slovem M. Steinerové. (Poznamenejme, že jde o studijní literaturu doporučenou i dnešním učitelům waldorfských škol.)

Rozpaky vzbuzuje již mystický rámec Steinerova vystoupení. Založení školy pokládá za významný akt světového řádu v „páté poatlantské vývojové epoše“. Dovolává karmy a podpory vyšších duchovních mocností. Nelze se zbavit dojmu, že zakládá spíše náboženskou sektu a teprve v druhém plánu vzdělávací instituci.

Steiner ve svých přednáškách nediferencuje mezi fantastickými vizemi a racionálním poznáním. Pro ilustraci si „prolistujme“ výše zmíněnou knihu:⁵

• *Mozkovou kůru máme k tomu, aby nervy, které souvisí s poznáváním, byly řádně zaopatřeny potravou. A že máme mozek, jenž je lepší, jenž převyšuje mozek zvířecí, to je jenom tím, že své mozkové nervy lépe vyživujeme.* (s. 39)

• *Musíme být nervové soustavě vděční za to, že se nestará o naši duševně - duchovní*

bylost, že nedělá nic z toho, co jí připisují fyziologové a psychologové. Kdyby to dělala, kdyby se jen pět minut dělo to, co by podle popisů fyziologů a psychologů měly nervy dělat, pak bychom v těchto pěti minutách nevěděli o světě a o sobě vůbec nic; prostě bychom spali. ... Ano, situace je dnes taková, že je dnes pro člověka poněkud tvrdé, přijde-li na to, co je ve fyziologii a psychologii pravda, protože lidé budou vždycky říkat: Ty ale obracíš svět vzhůru nohama. - Pravda však je, že svět stojí na hlavě a že pomocí duchové vědy ho musíme postavit zase na nohy. (s.102-103)

• *Na tom, že se rozšířil přírodovědecký materialismus, nese vinu hlavně katolická církev, neboť ona to byla, jež roku 869 na koncilu v Konstantinopoli odstranila ducha. Co se tehdy vlastně stalo? Podívejte se na lidskou hlavu. ... Pokud jde o naši hlavu, pocházíme ze světa zvířat. Proti tomu se nedá nic namítat - hlava je jen výše vyvinuté zvíře. Dostáváme se nazpět až k vyšším živočichům, chceme-li hledat předky naší hlavy. Naše hrud' byla připojena k hlavě až později; není už tak správně na s říši zvířat jako hlava. Hrud' jsme dostali teprve v pozdějším vývojovém období. A končetiny jsme my lidé získali až jako poslední, nejpozdější orgány; to jsou orgány nejlidštější. ... Ale tím, že katolická církev se rozhodla zakrýt před člověkem vědomí o jeho vztahu k vesmíru, tedy o skutečné povaze jeho končetin, předala následujícím věkům jen maličko vědomí o hrudi, ale hlavně vědomí o hlavě, o lebce. A tady přišel materialismus na to, že lebka pochází ze zvířat. ... Katolická církev je podle pravdy tvůrkyní materialismu v této oblasti nauky o vývoji. Zvláště dnešní učitel mládeže by měl tyto věci vědět.* (s.138-139)

• *Přehnaná sportovní činnost je praktický darwinismus. Teoretický darwinis-*

mus, to je tvrzení, že člověk pochází ze zvířete; praktický darwinismus, to je sport, který znamená vytyčování etiky, jež vede člověka zase zpět ke zvířeti. (s.170)

• Jak víte, je dnes učitel, jenž má v budoucnu spoluutvářet člověka, uváděn do smýšlení a způsobu uvažování současné vědy! Nikdy mně ani nenapadlo, abych tuto současnou vědu nějak nevraživě napadal. Sám hluboce oceňuji všechno, čeho tato současná věda dosáhla ve prospěch vývoje lidstva svým vědeckým smýšlením a svou vědeckou metodou, založenou právě na poznávání přírody; všechny tyto její triumfy, i to, čeho ještě tímto způsobem v budoucnu dosáhne. Ale právě proto - tak se mi zdá - nebude možné, aby to, co pochází ze současného vědeckého a duchovního myšlení, přecházelo s užitkem do vychovatelského a vyučovacího umění, protože velikost současného vědeckého a duchovního smýšlení spočívá v něčem jiném než v zacházení s člověkem a v porozumění pro lidské srdce, pro lidská duševní hnutí. ... Tady musí zasáhnout do vývoje lidstva nový duch, právě duch, kterého hledáme naší duchovní vědou. Duch, jenž učí nevidět v člověku nositele čerpacích a sacích zařízení, jakýsi mechanismus, který lze chápat jen podle přírodovědeckých metod. Do duchovního smýšlení lidstva musí proniknout přesvědčení, že ve veškeré přírodě žije duch a že tento duch je poznatelný. (s.182-183)

Jak máme uvedené poznatky „duchovní vědy“ interpretovat? Mezi metodickými pří-

stupy přírodních a společenských věd existují disproporce, jejichž důsledky lze podle mého názoru mírnit jedině trpělivým hledáním mostů a kompromisů. V oblasti výchovy se Steiner programově rozhodl (je to jasně řečeno v naposled uvedeném výňatku) překonat tyto protiklady explicitním odmítnutím vědecké metody poznání a nahradit ji nazíráním „zjevených pravd“. Výsledkem se stala antroposofická (waldorfská) pedagogika začleněná do spirituálního obrazu světa, v němž člověk jako nesmrtelná duševně duchovní bytost prochází opakujícími se pozemskými životy. O podobné koncepci se Steiner pokusil též v zemědělství, medicíně i jiných oborech, ale v pedagogice byl zřejmě neúspěšnější. V posledních desetiletích je jeho antroposofie znovu kříšena v atmosféře obecného protivědeckého naladění.

Není mi známo, že by se učitelé dnešních waldorfských škol od Steinerova přístupu alespoň částečně distancovali, naopak, programově se k němu hlásí. Antroposofie rozhodně není pouhou nezávislou inspirací. Ilustrujeme to výňatky ze současné publikace:⁶

Vzdělání, které budoucí učitel získá na vysoké škole pedagogické nebo na univerzitě, je pro waldorfskou školu v mnohém nevyužitelné. Proto je pro waldorfské školy vlastní vzdělávání učitelů životní nutností. ... Základem je důkladné studium antroposofické antropologie. ... Teprve takovému nazírání, které proniká do duchovních souvislostí, se stávají přístupné celkové pedagogické dimenze jednotlivých učebních oborů. ... V osobnosti budoucího učitele se mají harmonicky rozvíjet síly duchovního chápání a utváření. (s. 25)

Podle téže publikace probíhá vzdělávání waldorfských učitelů v ČR po dobu tří až tří a půl roku formou víkendových kurzů a dvou až tří týdnů letního soustředění. Nepochybně tu jde zejména o školení učitelů v antroposofii. Tato nauka se na waldorfských školách nevyučuje (zapověděl to sám Steiner), ale jistě se projevuje v působení na žáky nepřímo. Jak dokáže učitel - antroposof v biologii vyučovat vývojovou teorii, kterou antroposofie odmítá, nebo jak dokáže rozvíjet v žácích kritické myšlení?

Protivědeckost waldorfské pedagogiky je zřetelná například v tomto textu:⁶ *Minulá desetiletí prokázala v mnoha oblastech nedostatečnost vědeckých výkladových postupů. Analytické, na kvantitativní hodnoty omezené pozorování přírody a člověka zabraňuje v pronikání do hlubších*

oblastí skutečnosti. Překonání tohoto omezujícího působení se stalo jedním z nezávažnějších problémů i v pedagogice... Jde tu o dosažení větší míry poznávání a dobírání se pravdy. Naproti tomu jednoznačně světonázorově zaměřená je například výuka vycházející z pozitivistického vědeckého smýšlení; taková výuka brzdí duševní i duchovní rozvoj. (s. 28)

Waldorfské školy v ČR usilují o začlenění do sítě veřejných nekonfesionálních škol, jejichž provoz je hrazen z veřejných prostředků. Skrytě však jde o školy náboženské, pokud platí to, k čemu se jejich učitelé sami hlásí:⁶ *Waldorfské školy jsou přesvědčeny, že výuka bez náboženství je neúplná. Proto je zavedena konfesní náboženská výuka. Pokud se jí žáci neúčastní, jsou seznamováni s křesťanským nazíráním prostřednictvím tak zvané svobodné křesťanské náboženské výuky. Ta je podpořena ostatní výukou, která vede k chápání světa, ve kterém dimenze duchovního a božského nejsou zastírány. Tím waldorfské školy usilují o překonání dilematu, které vzniká, když je v prožitcích žáků religiozita neustále zpochybňována obsahy materialistické interpretace světa. (s.28)*

Podle naší platné školské legislativy mají školy rozumově vychovávat ve smyslu vědeckého poznání. Výuka náboženství má být umožněna pověřenými církevními orgány v nepovinných předmětech.

Waldorfské pedagogové (nebo jistá jejich část) patrně zamýšlejí obcházet nebo revidovat současný legislativní rámec školního vzdělávání. Jejich nároky by se měly stát předmětem veřejné diskuse dříve, než bude pokusný program „waldorfská škola“ uznán jako program standardní.

Poznámky

- 1 *Vítejte ve světě waldorfských škol* [online].URL: www.waldorf.cz [cit. 2003-04-28].
- 2 PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy.2.*, upravené vydání. 108 s. ISBN 80-7178-072-3, s.24-26.
- 3 HĚRT, Jiří. *Antroposofie a waldorfské školství. Věda kontra iracionalita 2: Sborník přednášek Českého klubu skeptiků Sisyfos*. Praha: Akademie věd ČR, 2002. s.144-161. ISBN 80-200-1020-3.
- 4 PLANS - People For Legal And Nonsectarian Schools: *Educating the public about Waldorf education* [online]. URL: <http://www.waldorfcritics.com> [cit. 2003-04-28]
- 5 STEINER Rudolf. *Všeobecná nauka o člověku jako základ pedagogiky*. Březnice: IOANES, 1996. 214 s., ISBN 80-902100-1-5.
- 6 KRANICH, E.M. *Waldorfské školy*. (Překlad německého originálu doplněný aktuálními informacemi z ČR.) Semily: OPHERUS, 2000. 40 s. ISBN 80-902647-2-7. (Výšlo zároveň jako mimořádné číslo časopisu Člověk a výchova.)

Doc. RNDr. Čeněk Zlatník, CSc. (*1937) působí jako docent matematiky na Strojní fakultě ČVUT v Praze. Je místopředsedou Českého klubu skeptiků Sisyfos.

Nový věk jako oživení a zlidovění esoterických tradic

HNUTÍ NOVÉHO VĚKU

Zdeněk Vojtíšek

Zájem o tradici esoterismu v západní civilizaci dosahuje v různých dobách různé výše. Zřetelným vrcholem tohoto zájmu je epocha renesance a pak doba posledních desetiletí 19. a prvních desetiletí 20. století. Je pravděpodobné, že za další vrchol bude s odstupem času považováno i období 80. let 20. století. Tato vlna, nazývaná hnutím Nového věku (New Age), v současnosti ještě trvá, ačkoli od 90. let je ve světě možné registrovat již znamení jejího poklesu.

Zdá se, že tradice esoterismu je schopna přinášet lidem odpověď na jejich duchovní otázky zvláště v době, kdy je obzor společnosti náhle značně rozšířen a kdy stoupá poptávka po syntéze různých duchovních podnětů. Podle této úvahy by pak zatím poslední vlna zájmu o esoterismus byla důsledkem setkání západní civilizace s náboženským bohatstvím ostatních civilizací, k němuž v masovém měřítku začalo docházet v 60. letech 20. století. Reakcí na toto setkání by pak bylo oživení těch tradic, které jsou schopné toto bohatství do sebe pojmout, vysvětlit jeho různost a převést na společného jmenovatele. A je to právě esoterismus, který je na prvním místě této syntézy schopen.

Vlna Nového věku proto znamená oživení všech esoterických oborů a tradic. Na potřebu syntézy je ovšem nejvíce schopna odpovídat sjednocující a tolerantní esoterická teosofie a mystika. Zdroje této syntézy pak nejlépe vysvětluje tradice Teosofické společnosti, která hovoří o tajemných duchovních učitelích a globálních informačních polích, s nimiž se může setkat a do nichž může vstoupit každý duchovní člověk bez ohledu na náboženství, z něhož vychází. Podobným vysvětlením zdrojů sjednocujícího poznání disponuje i tradice spiritismu, psychotroniky a samozřejmě ufologie. Na zklamání ze skutečnosti, že ani vymoženosti současného světa nedokáží zcela eliminovat nepříjemné životní okolnosti, dokázala velmi živě reagovat věštbná a léčitelská esoterická praxe. Na potřebu nemateriálních hodnot materiálně nasyceného západního člověka odpovídají některé směry Nového myšlení - zvláště hnutí lidského potenciálu, s nímž někdy dokonce bývá hnutí Nového věku směřováno.

Staré i nové

Bylo by ale chybou vidět Nový věk jako pouhé oživení starých esoterických tradic. Do esoterické tradice hnutí Nového věku přispělo nejméně jedním novým svěbytným oborem, fenoménem psychoterapeutických metod s náboženskými přesahy (reinkarnační terapie, holotropní terapie ad.). Kromě toho má tato vlna zájmu o esoterismus dvě nové charakteristiky, které ji od jiných etap vývoje esoterické tradice výrazně odlišují. Na prvním místě stojí fakt, že západní esoterismus je ve vlně Nového věku poprvé v historii skutečně demokratizován, na druhém místě je pak očekávání zlomu v evoluci lidstva i planety Země a příchod kvalitativně zcela jiného, podstatně lepšího období.

Demokratizací esoterické tradice rozumíme to, že esoterismus přestal být výsadou hermetických vědců, tajných spolků, uzavřených bratrstev nebo jednotlivců, příslušejících buď k elitě nebo k okraji společnosti. V hnutí Nového věku se naopak stal

masovou záležitostí. Není náhodné, že tato demokratizace kopíruje masové rozšíření znalostí o mimoevropských náboženstvích: z rukou vzdělané úzké elity přelomu 18. a 19. století proniká povědomí o ostatních světových náboženstvích od 60. let 20. století rychle do celé západní společnosti.

Demokratizace esoterismu posunula dále tendenci západní společnosti k privatnosti a individuálnosti náboženského života tím, že náboženský zážitek se stal záležitostí obchodu. Základním pojivem v hnutí Nového věku je vztah mezi poskytovatelem náboženské zkušenosti a jeho klientem. Typickou institucí Nového věku tak není ani tajný spolek ani veřejné náboženské společenství, ale duchovní centrum, které svým klientům poskytuje placené služby. Hnutí Nového věku tak není tvořeno členy ani jinými vědomými příslušníky, ale podnikateli a jejich klienty. Esoterická duchovnost se stala životním stylem, který je podporován sítí služeb: již zmíněnými duchovními centry, komunitami, jež přijímají krátkodobé návštěvníky, léčitelstvími, vzdělávacími a uměleckými aktivitami, bohatou nakladatelskou produkcí, specializovanými obchody, restauračními zařízeními apod. Tyto prvky společně vytvářejí kulturu Nového věku. Náboženské hnutí tak získalo dříve neobvyklou komerční podobu, která je některými jeho představiteli kritizována a od níž se někteří z nich distancují.

Druhou výraznou charakteristikou hnutí Nového věku je jeho milenialismus, tedy očekávání brzkého blaženého věku. Zdrojem této naděje byla na Západě po celá dvě tisíciletí především křesťanská tradice, která ji spojovala s tisíciletým (mileniálním) Kristovým kralováním. Naději na nový věk převzali z ochablých rukou církví aktivisté, kteří

Esoterismus

Tímto slovem bývá označován soubor tajných nauk, předávaných mimo oficiální náboženské struktury a určených pouze omezenému počtu zasvěcených. Tato vnitřní (řecky „ésotéros“), neveřejná učení poskytují možnost stálé inovace a přejímek z jiných, i vzdálených náboženských tradic, jsou proměnlivá a jejich prvky jsou kombinovatelné, takže v rámci esoterní tradice jednoho náboženství vzniká velké množství proudů a skupin, zpravidla nevelkých. Tato učení mají v mnoha případech harmonizovat různé náboženské tradice tím, že přejdou od jejich veřejných projevů a údajnému tajnému a společnému jádru. - Nauky západního, křesťanského esoterismu bývají označovány jako **hermetismus**. Západní esoterická (hermetická) tradice obsahuje různé věštbné techniky, díla alchymistů, esoterických léčitelů, okultistů, mystiků, teosofů, nauky rosikrucianů, svobodných zednářů apod. Z esoterické tradice vyrůstá v moderní době také parapsychologie (psychotronika) nebo ufologie. Některé esoterické směry upadají v zapomnění, anebo jsou bouřlivě kříšeny - např. spiritismus ve druhé polovině 19. století nebo homeopatie v posledních desetiletích 20. století.

Shirley MacLainová, fotografie z obálky českého vydání knihy „Tančit ve světle“ (Quintet, Praha 1993).

se již v 60. a 70. letech minulého století zhrzili perspektiv vývoje západní společnosti. V hnutí Nového věku převládá progresivní milenialismus, který vyzývá k postupnému budování ostrůvků, v nichž bude nový věk uskutečňován.

Vodnář, symbol změny

Právě na tuto postupnou, trpělivou přípravu Nového věku prostřednictvím citlivých a vědoucích lidí se soustředila americká novinářka Marilyn Fergusonová (*1938) a už v polovině 70. let začala vydávat k tomuto cíli zaměřený „Bulletin Mozek – Mysl“. Ačkoli Fergusonová nebyla zdaleka jedinou ani první osobností, která svou práci připravovala nový věk, podařilo se jí v knize „Vodnářské spiknutí: osobní a společenská transformace osmdesátých let“ (1980) vystihnout a srozumitelně formulovat dobové obavy a naděje. V tomto manifestu hnutí Nového věku Fergusonová vyjadřuje víru v existenci neformální sítě podobně naladěných lidí (jakéhosi „spiknutí“), kteří si přejí změnit samé základy moderní průmyslové společnosti.

Pro označení této změny Fergusonová použila (a díky úspěchu své knihy rozšířila) metaforu Vodnáře, jednoho ze znamení zvěřetníku. Jarní bod (průsečík ekliptiky a nebeského rovníku) je totiž podle astrologických výkladů ve znamení Ryb a v době nedaleko přelomu tisíciletí vstoupí po více než dvou tisících let do znamení Vodnáře. Tento přechod se stal v hnutí Nového věku obrazem přechodu od křesťanského věku

(ryba je jedním z prvních křesťanských symbolů) k novému, vodnářskému věku. Kritiku moderní společnosti spojuje tato metafora s kritikou křesťanství jako rozumového, konfliktního náboženství, poznamenaného protikladností Boha a člověka, ducha a hmoty, člověka a přírody, dobra a zla, víry a vědy apod. Záměrem pionýrů vodnářského věku je naopak prosadit hodnoty sjednocení, tolerance, celistvosti, intuice, citu, optimistického humanismu apod.

Naděje na příchod Nového věku, případně na odvrácení ekonomické, ekologické či snad ještě jiné katastrofy si příznivci nového věku proto nespojují s vývojem racionální vědy a techniky ani s jakýmikoli (ani náboženskými) institucemi, ale s vnitřní duchovní změnou každého západního člověka. Od ní si slibují zásadní hodnotovou proměnu.

První zvěstovatelé nové doby

Již před Fergusonovou můžeme myšlení a chování, typické pro hnutí Nového věku, pozorovat v několika aktivitách. Příkladem je komunita Findhorn, která vznikla roku 1962 se záměrem být hlasatelem nového věku ve Findhornském zálivu v severním Skotsku zásluhou Eileen (*1917) a Petera Caddyových a Dorothy MacLeanové. Její vedoucí se odvolávali na přímé Boží vedení k duchovnímu životu v souladu s přírodou a jejími duchy. Pěstitelské úspěchy a hlavně duchovní hloubka daly tomuto způsobu života kredit, který dodnes do komunity přitahuje ročně několik tisíc návštěvníků.

K popularitě komunity přispěl i její dlouholetý člen, Američan David Spangler (*1945), autor dalšího z manifestů na počátku hnutí Nového věku, knihy „Zjevení: zrod nového věku“ (1976). Údajným zdrojem jeho poselství byla bytost, která se mu ve zjeveních představila jako Neomezená láska a pravda.

Komunit a společenství, která s různými důrazy připravují Nový věk, vznikalo ovšem více: Mezi nejznámější jistě patří „město budoucnosti“ Auroville, budované od roku 1968 v inspiraci duchovní osobností Aurobindo Ghoše (1872-1950) v jižní Indii. V Arizoně vzniklo roku 1971 na podnět italského futuristického architekta Paolo Solerihho (*1919) alternativní městečko Arcosanti, zamýšlené pro pět tisíc obyvatel.

Ve stejné době (roku 1962) jako komunita Findhorn vznikla i druhá aktivita, která se – podobně jako Findhorn - stala prototypem pro stovky podobných aktivit v rámci hnutí Nového věku. Je jí Esalenský

institut, založený dvěma tehdy čerstvými absolventy studia psychologie, Michaelem Murphym a Richardem Pricem v Big Sur na kalifornském pobřeží. Záměrem institutu je vytvořit prostředí, v němž by se setkávaly psychoterapeutické metody s technikami východních náboženství. Na práci esalenského duchovního centra se podílela řada vůdčích osobností Nového věku (právě tam vznikla obliba holotropního dýchání Stanislava Grofa) a centrum dodnes každoročně přivítá desítky tisíc návštěvníků.

Mezi pionýry Nového věku musíme zahrnout i první příznivce psychedelického šamanismu, psychology Timothy Learyho (1920-1996) a Richarda Alperta (*1931), známého jako (Baba) Ram Dass. Ram Dassem vydávaný „Časopis Východ-Západ“ (od roku 1971) je ostatně považován za první periodikum Nového věku a jeho kniha „Buď nyní zde“ (1970) za další základní spis. Na masovém rozšíření myšlenek hnutí Nového věku v 80. letech má výjimečný podíl herečka Shirley MacLainová (*1934), autorka devíti, vesměs velmi úspěšných knih. Nejznámější je „Tančit ve světle“ z roku 1985.

Roku 1993, v době prvních signálů stagnace hnutí Nového věku ve světě, vydal James Redfield (*1950) „Celestýnské proctví“. Kniha pojednává o fiktivním starém rukopise, jehož prostřednictvím autor přináší devět návodů pro duchovní život současného člověka. Podobné duchovní oživení mezi příslušníky hnutí Nového věku přinesly i tři knihy Neala Donalda Walsche nazvané „Hovory s Bohem“ (vycházely od

Stanislav Grof, fotografie z obálky českého vydání knihy „Kosmická hra“ (Perla, Praha 1998).

„Všem, kteří chtějí žít v radosti,“ adresuje své poselství Michal Burda, Starší Vodnář pražský a zakladatel Kruhu přátel Vodnářského věku.

„Chceš radostněji žít a přispět v době nastupujícího Vodnářského věku k odstranění negativních jevů naší společnosti, ke zlepšení mezilidských vztahů a k záchraně života naší krásné planety? Je jediná cesta. Začít sám u sebe.“

roku 1995). Autor v nich zachycuje vnitřní dialog s Bohem, který mu sděluje a objasňuje věrouku, obvykle sdílenou v hnutí Nového věku.

Alternativní věda Nového věku

Všechny doposud jmenované a mnohé další aktivity vyjadřovaly naději na změnu a podporu procesu transformace lidstva do nového věku. Metaforickou zkratkou se pro ně stala – jak už bylo řečeno – zvířetnicková postava Vodnáře. Očekávání změny ovšem nebylo podpořeno pouze astrologickou koncepcí. Tato naděje našla opodstatnění i ve světě vědy. Stalo se to díky plodům práce amerického historika Thomase Kuhna (1922-1996) „Struktura vědeckých revolucí“ (1962). V této knize Kuhn tvrdí, že vědecký pokrok přinášejí lidé, kteří jsou spíše na okraji hlavního proudu vědeckého bádání a kteří jsou schopni nahlédnout skutečnost z nového, překvapivého stanoviska. Vědecký pokrok se tak podle Kuhna děje prostřednictvím revolucí, které znamenají změnu paradigmatu. Klíčové slovo „paradigma“ označuje způsob, jímž člověk vnímá svět. Díky Kuhnově myšlence změny paradigmatu se hnutí Nového věku vyhýbá kritice ze strany současné vědy, kterou označuje za zajatce karteziánsko-newtonovského mechanistického obrazu světa. Získává tak ospravedlnění nejen jako nová vlna západního esoterismu, ale i jako zárodek nové vědy, která překonala rozpor mezi duchovním a vědeckým poznáním.

K tomuto novému paradigmatu se hlásí několik vědců, proslavených populárními publikacemi a účastí na konferencích a jiných setkáních příslušníků hnutí Nového věku. Na prvním místě je mezi těmito vědci

fyzik Fritjof Capra (*1939), který již v prvním ze svých populárních děl „Tao fyziky“ (1975) dospívá k přesvědčení, že poznatky moderní fyziky korespondují s poznáním, zprostředkovaným mystickým zážitkem. V další knize, „Bod obratu“ (1982) Capra podrobil kritice západní civilizaci a její staré vědecké paradigma. Volá po revoluci, která sjednotí vědu a různé alternativní postupy, sjednotí kulturu, polidší ekonomiku apod.

Biolog Rupert Sheldrake (*1942) proslul v kruzích příznivců Nového věku jako autor teorie morfických polí, která mají provázet každý přírodní systém, rostlinný i živočišný. Tato pole mají být vytvářena soubory informací a mají být schopna vzájemné komunikace prostřednictvím vlnění (morfických rezonancí). Sheldrake se tak touto teorií vrací k esoterickému konceptu existence tzv. astrálu či astrálního těla.

Neoddělující, nýbrž naopak sjednocující (holistické) vidění světa, typické pro hnutí Nového věku, přivedlo biochemika Jamese Ephraima Lovelocka (*1919) k tzv. hypotéze Gaia. Lovelock vychází z toho, že Země jako celek je komplexním systémem, který je schopen autoregulace. Planeta se tedy významně neodlišuje od živých organismů, protože stejně jako kterýkoli jiný organismus setrvává i Země v nápadně stále chemické a termodynamické rovnováze. Země je tedy podle Lovelocka živým organismem s vlastní inteligencí, z čehož plynou závažné důsledky pro chování lidí. Na hypotéze Gaia Lovelock spolupracoval se Sidneyem Eptonem a později s Lynn Margulisovou; shrnující publikace „Věky Gaie: biografie naší živé Země“ (1988) však vyšla pouze pod jeho jménem.

Posledním ze čtveřice vědců, kteří významně ovlivnili myšlení i symboliku hnutí Nového věku, je americký neurolog Karl Pribram (*1919), autor teorie o holografické podstatě paměti a práce mozku. Jeho teorie, uveřejněná již v knize „Jazyky mozku“ (1971), spočívá na předpokladu, že záznamy v lidském mozku jsou podobné hologramu. Hologram je záznam trojrozměrného (holografického) zobrazení, který je při vhodném

nasvícení schopen prostorově rekonstruovat zobrazený předmět. Podle Pribrama a vykladačů jeho teorie to znamená, že naše vědomí (připodobněné ke způsobu nasvícení hologramu) realitu nikoli pozoruje, ale strukturuje, a tak vlastně tvoří.

Pribramova hypotéza tak příslušníkům hnutí Nového věku potvrzuje obvyklé přesvědčení, že svět je iluzorní (slovy indické náboženské tradice je májou) a že záleží na každém jednotlivci, jakou realitu si vytvoří. Pozoruhodná vlastnost hologramu, totiž že každá jeho část obsahuje obraz celku, je v populárním výkladu chápána jako potvrzení holistického (celostního) pohledu na svět jako na vzájemně provázaný systém i jako potvrzení staré esoterické zásady, podle níž je vše ve všem.

Dosud neprokázané vědecké teorie anebo jejich účelově zjednodušené verze tvoří spolu s dědictvím celé tradice esoterismu a s ohlasy všech světových náboženství téměř nevyčerpatelnou zásobu, z níž mohou příslušníci neformálního „spiknutí“ Nového věku kombinovat učení, které je povzbuzuje v jejich duchovní orientaci. Navzdory pestrosti jejich individuálních duchovních cest spojuje stoupence Nového věku základní přesvědčení o jediné podstatě celého kosmu. Všechny jeho součásti jsou projevy jediné, božské energie, kterou lidé různě pojmenovávali, a tím vytvářeli různá náboženství. Svět, který lidé vnímají, je závojem, který je od této svrchované reality odděluje. I lidské osobnosti jsou součástí tohoto závoje; odpovědně si proto volí individuální duchovní cestu v mnoha pozemských životech tak, aby stále plněji manifestovali láskyplnou a moudrou podstatu svého vnitřního Já, které je čistou, božskou energií. Vnímání této energie je možné hlavně ve stavu rozšířeného vědomí, k němuž dopomáhají různé techniky a rity. Planeta Země i lidstvo – podle přesvědčení sdíleného v hnutí Nového věku – dospělo dlouhou evolucí do stavu, kdy je božská energie manifestována v takové míře, že může zajistit všem bytostem vstup do vyšší, duchovnější hladiny vědomí. Tento brzký přechod je právě hnutím Nového věku ohlašován a usnadňován.

Hnutí bohatě diskutované

Hnutí Nového věku znamenalo pro západní společnost 80. let 20. století překvapení. Příklon její značné části k duchovnímu způsobu života znamenal zvrat v tendenci posledních staletí, v nichž v této civilizaci hrálo náboženství stále menší úlohu. Navzdory

určitěmu překvapení však bylo hnutí Nového věku západní společností lehce akceptováno.

Určitý problém znamenají v cizině i u nás pouze případy agresivního šíření myšlenek Nového věku. Nositelé tohoto myšlení totiž snadno nacházejí nejúčinnější komunikační cesty a náborově působí i na místech (např. ve veřejných školách či v médiích), která se v pluralitních společnostech takového typu náboženského ovlivňování obvykle brání. Zvláště média, od nichž bylo možno očekávat službu veřejnosti ve formě kritického přístupu k prezentovaným jevům (u nás se jedná i o veřejnoprávní elektronická média), se v mnoha případech ukázala jako profesionálně zcela nepřipravená.

Zvláštní kapitolou byla (a do určité míry dosud je) obranná, místy až téměř hysterická reakce církví, které v tomto hnutí v době jeho rychlého nástupu spatřily možná duchovní konkurenci, ale jistě nebezpečí pro čistotu křesťanské víry. Tato reakce snad byla způsobena i ostře proticírkevními formulacemi představitelů hnutí Nového věku a pokusy zpochybnit některé základní články křesťanské víry nepravdivými argumenty. V tomto směru je typické tvrzení o údajném vyškrtnutí učení o reinkarnaci z Bible, k němuž mělo dojít na V. ekumenickém koncilu v 6. století.

Obranná reakce církví se projevila na množství publikací, které před hnutím Nového věku varovaly. Postupem doby, jak se myšlenkové obrysy hnutí ukázaly v jasnějším světle a jak hnutí ztrácelo svou počáteční sílu, je vztah církví ke hnutí diferencovanější. Ovšem příkladem neúnosného vycházení vstříc myšlenkám nového věku se pro křesťany stal původně dominikánský kněz Matthew Fox. Ve svých knihách (např. „Spiritualita stvoření“ z roku 1991) se pokouší nahradit tradiční zaujetí křesťanského myšlení otázkami hříchu a vykoupení tzv. teologií stvoření, jež by podle něj mohla přispět k řešení současné ekologické krize.

Je pozoruhodné, že hnutí Nového věku se setkala také s kritikou stoupenců jiných esoterických tradic. Hlavním důvodem byla jeho komerční podoba, která - podle těchto stoupenců - esoterické tradice poněkud vyprazdňuje.

Poznámka

Článek je mírně upravenou kapitolou z knihy o současných náboženstvích u nás, kterou připravuje nakladatelství Portál k vydání na podzim tohoto roku.

Úryvky z velmi oceňované teoretické práce britského autora

OSLAVA VNITŘNÍHO JÁ

Paul Heelas, přeložila Noemi Průšová

Z knihy britského religionisty Paula Heelase „Hnutí Nového věku. Oslava Já a sakralizace modernity“¹ vybíráme úryvky z úvodní kapitoly.

Pojem „nový věk“

... Následují některá vysvětlení. Za prvé, slovo „nový“ neznámá, že se jedná o nové duchovní učení. Pro mnohé na Západě, kteří si tuto duchovní formu osvojili během posledních zhruba třiceti let, může být nová. Proto se pojem „nový“ zdá být aktuální. Nicméně tato duchovnost je obsažena v mnoha náboženstvích jak Východu, tak i Západu. ...

Za druhé, slovu „hnutí“ by nemělo být rozuměno tak, že Nový věk je v jakémkoli smyslu organizovaným útvarům. Zdaleka není centrálně řízeno, nýbrž se skládá z mnoha různých způsobů činnosti: jsou to dobře organizovaná nová náboženská hnutí a komunity, sítě, osobní kontakty, centra, individuální akce doma nebo v kanceláři, tábory, víkendové výukové semináře, prázdninové domy a centra, festivaly, setkání, obchody, podniky, kluby, školy, vztahy a rodiny žijící v duchu New Age, banky

a v neposlední řadě jednotlivci usilující o relativně samostatné duchovní bádání. Navíc se zdá, že příznivci jednotlivých směrů nezřídka pokládají sebe za lepší než ostatní, kteří jsou zapojeni v jiných, byť podobných, aktivitách. Existuje značná rivalita mezi jednotlivými tábory. Zkrátka - pojem „hnutí“ jednoduše odkazuje na sdílený předpoklad, že lidstvo směřuje do nové éry.

Za třetí, termín „New Age“ nepovažují všichni ti, kdo do tohoto hnutí patří, za šťastný. Mnozí nemají toto označení v lásce, protože se cítí být spojováni s (údajně) zkorumpovanými verzemi hnutí, například s těmi, které se zabývají materiální prosperitou. Jiní odmítají toto označení jednoduše proto, že nemají rádi nálepkování. Tyto postoje však neznámají, že bychom neměli právo tento termín užívat k popisu toho, co mají dotyční společného, totiž zkoumání svého nitra proto, aby dosáhli změny navenek. ...

Ilustrační foto: Den Nye Dialog, č. 77 / 1999

Charakteristiky Nového věku podle Williama Blooma

- Všechn život - všechno bytí - je vyjádřením Ducha, Nepoznatelného, svrchovaného vědomí, známého v různých kulturách pod různými jmény.
- Účelem všeho bytí je přivést Lásku, Moudrost, Osvícení... k plnosti.
- Všechna náboženství jsou vyjádřením této jedné vnitřní reality.
- Veškerý život, jak ho vnímáme pěti lidskými smysly nebo vědeckými nástroji, je pouze vnějším projevem neviditelné, vnitřní reality.
- Podobně i lidé jsou dvojrvtvými bytostmi. Mají
 - (a) vnější dočasnou osobnost a
 - (b) vícedimenzionální vnitřní bytí (duši či vyšší já).
- Vnější osobnost je omezená a tíhne k lásce.
- Smyslem, pro nějž vnitřní bytí inkarnovalo, je uvést vibrace vnější osobnosti do rezonance lásky.
- Všechny duše si v inkarnaci mohou svobodně vybrat vlastní duchovní cestu.
- Našimi duchovními učiteli jsou ti, jejichž duše jsou osvobozeny od potřeby inkarnovat a vyjadřují bezpodmínečnou lásku, moudrost a osvícení. Některé z těchto velkých duší jsou dobře známy jako ti, kdo inspirovali vznik světových náboženství. Některé jsou neznámé a pracují neviditelně.
- Veškerý život ve svých mnoha formách a fázích je vzájemně propojenou energií. To zahrnuje naše skutky, pocity a myšlenky. Tím pádem my spolupracujeme s Duchem a těmito energiemi na spoluvytváření naší reality.
- I když nás drží síla kosmické lásky, jsme společně odpovědni za to, v jakém stavu je

naše Já, naše životní prostředí a všechny život.

- V současné době došla evoluce planety a lidstva do bodu, kdy proděláváme zásadní duchovní proměnu našeho individuálního i kolektivního vědomí. Proto hovoříme o Novém věku. Toto nové vědomí je výsledkem stále úspěšnější inkarnace toho, co někteří lidé nazývají energie kosmické lásky. Toto nové vědomí se projevuje instinktivním porozuměním posvátnosti a především provázanosti veškeré existence.
- Toto nové vědomí a toto nové porozumění dynamice vzájemné závislosti všeho živého znamená, že v současné době procházíme procesem vytváření zcela nové planetární kultury.

Uvedeno v knize Michaela Perryho „Gods Within“, SPCK, Londýn 1992.

Základní *lingua franca*: spiritualita vlastního Já

Při podrobnějším zkoumání podstaty učení nacházíme tři hlavní elementy. Učení Nového věku vysvětluje, proč život, jak jej obvykle vnímáme, není takový, jak bychom si ho představovali. Dále obsahuje návod k nalezení dokonalosti a nástroje k dosažení spásy. Tyto elementy hnutí Nového věku popisuje pomocí výrazů (a jejich ekvivalentů), které používáme jako nadpisy následujících odstavců.

'Tvůj život nefunguje'

... Hlavním refrémem, který zní celým učením New Age, je naše nedostatečné fungování, protože jsme byli indoktrinováni většinou společností a kulturou. Tradiční společenské normy se svým materialismem, soutěživostí a s významem, který je přikládán hraní společenských rolí, jsou považovány za to, co zničilo naše autentické lidství. Žít v zajetí norem, které nám vštíplí rodiče, vzdělávací systém a další instituce, znamená zůstat obětí nepřírodných, předem určených a scestných šablon. Znamená to být zotročení nesplnitelnými touhami a hlubokými nejistotami. Znamená to být ovládnutí nároky, které vzbuzují úzkost: například snahou působit dobrým dojmem. Znamená to být uvězněn konfliktními požadavky na ideální vztahy. ...

'Jste bohové a bohyně ve vyhnanství'

Podle učení hnutí Nového věku není možné nalézt dokonalost pohráváním si s tím, čím

jsme díky své socializaci. Ani ji nelze najít konvenčními (např. politickými) pokusy o sociální inženýrství. Dokonalosti lze dosáhnout pouze posunem za hranice socializovaného já, známého jako „ego“, nebo také nižší já, intelekt nebo mysl. Pouze tak se lze přenést za hranice nového rozměru bytí. Znamená to být tím, čím *přirozeně* jsme. Tím skutečně všudypřítomným a nejdůležitějším aspektem *lingua franca* Nového věku je to, že člověk je ve své podstatě duchovní. Prožít samotné „Já“ je v podstatě zažít „Boha“, „Bohyni“, „Zdroj“, „Kristovo vědomí“, „vnitřní dítě“, „cestu srdce“ nebo jednoduše a já se domnívám i nejčastěji „vnitřní spiritualitu“. Prožitek „Vyššího Já“ (což je další oblíbený pojem) je silným kontrastem k tomu, co dopřává ego. Vnitřní říše a pouze vnitřní říše slouží jako zdroj autentické vitality, tvořivosti, lásky, klidu, moudrosti, síly, autority a ostatních kvalit, které umožňují cestu k dokonalému životu. ...

'Opust' ego'

Pokud lidé nejsou tím, čím si mysleli, že jsou, jak se tedy mají přesunout z vyhnanství k autentickému prožitku? Třetím velkým tématem spirituality vlastního Já je, že to, co je uvnitř nás, vchází docela přirozeně do prožitku, jakmile se vypořádáme s egem. Ego, tento zvnitřnělý modus tradic, výchovných stereotypů a dalších vstupů, které ho tvoří, musí být zbaveno vlivu. Pro tento účel New Age nabízí širokou nabídku duchovních disciplín, známých pod různými názvy jako procesy, rituály či psychotechnologie.

Ať už se provádí formou meditace, psycho-terapeutickými činnostmi, fyzické práce, tance, šamanských praktik, magie, chůze ohněm, užívání drog či používání virtuální reality, cílem je dostat se na druhou stranu (jak se zpívá ve známé písni skupiny „The Doors“: „to break on through to the other side“). Tyto praktiky poskytují cesty dovnitř; od situace „být způsoben“ k situaci „působit“. Toho docilují pomocí práce s egem tak, aby vyhnaly tyranskou nadvládu socializovaného modu bytí. Vlastní Já musí být osvobozeno, musí být provedena „de-identifikace“, člověk se musí vzdát „vazeb na ego“ nebo také „rolí“. Minulost (ego pochází již z okamžiku narození, pokud ne přímo z minulých životů), ztrácí vliv, a tím pádem umožňuje novou budoucnost.

Další ústřední charakteristiky

Nyní rozvedeme témata, která vycházejí z úvodu, a přidáme další podstatné body, které nejsou společné pro všechny významy spiritualitu vlastního Já. Začneme jedním z nejzákladnějších témat, totiž že autorita spočívá v já.

Nezprostředkovaný individualismus:

'Jsem svou vlastní autoritou'

... Pravda *musí* - a to nepřekvapí u těch, kteří se pokládají za duchovní bytosti - přicházet především skrze vlastní zkušenosti. Protože pouze tak lze dosáhnout přímého a čistého přístupu do duchovní říše. „Pravdy“, zprostředkované dogmaty náboženských tradic nebo jinými lidmi, např. rodiči, vědci, nebo

dokonce domnělými duchovními vůdci, mohou být mylné. Určité náboženské doktríny se mohly vyvinout kvůli politickému vlivu, vědci se mohou mýlit, jak historie ukazuje, a duchovní vůdci mohli upadnout do znečištěného chování vinou jejich ega. Na „pravdy“, přicházející k Já z vnějšku, se nedá spoléhat. Mohou se vzít v úvahu, pokud se prokáže, že jsou pravdivé, což vyžaduje *testování* pomocí zkušeností nebo (duchovně informované) intuice. ...

Etika vlastního Já

Je patrné, že (většina) hnutí New Age přebírá tradice, vžitou nebo kodifikovanou etiku a také víru. Jak jsme pozorovali, příslušníci New Age tíhnou k praktikám, které výslovně ruší tradice, aby umlčeli hlasy autorit, které se zvnitřnily do ega. Pokud tedy uznávané zákony a kódy společnosti mají být překročeny, jak tedy máme žít?

Základní myšlenkou je, že to, co leží uvnitř a co je zakoušeno intuicí, souzněním či vnitřním hlasem, slouží k soudům, rozhodnutím a volbám v každodenním životě. To, co příslušníkům hnutí Nového věku slouží jako zdroj vedení, je individuální. ...

Odpovědnost Já a magická síla

K důležitým aspektům etiky vlastního Já patří také odpovědnost. Člověk se stává odpovědným, pokud si uvědomí, že existuje alternativa k životu ega a ke strategii obviňování společnosti z toho, co je v životě jednotlivce špatné. Pokud víme, že existuje tato alternativa, hlavní odpovědnost je „pracovat“ na osvobození od toho, čím nás společnost určila. Vnitřní zdroj autority ujišťuje přívržence New Age, že oni - a právě pouze oni - jsou zodpovědní za svůj život. ... Důraz kladený na *autonomii* zkušenosti jednotlivce také znamená, že by nikdo neměl zasahovat do života druhých ve snaze dostat své odpovědnosti za ně. Proto se také příznivci New Age někdy domnívají, že vykonávání odpovědnosti k druhým lidem podporuje závislost, což je zvyk řízený egem.

Jiní vyznavači New Age ovšem cítí silnou odpovědnost za ostatní a za Zemi. Je to spojeno s vědomím, že veškerenstvo je jeden celek. ... A konečně, mnozí z příznivců New Age ženou myšlenku odpovědnosti za sebe do radikálního extrému. Nic, co sahá za hranici jejich Já, pro ně nemá autonomní existenci. To znamená, že jejich autorita je činí odpovědnými za veškeré dění. Tak například Shirley MacLaineová² píše, že je odpovědná za narození svých rodičů:

„Když jsem je pozorovala zblízka u snědaně, ty dva milující, skřítkovské, soucit-

né lidi, zápasící se starostmi a nevyhnutelnostmi času, viděla jsem je starodávnými očima časů dávno minulých. Znovu jsem si uvědomila, že jsem si tyto dva protentokrát vybrala za postavy rodičů.“

Taková míra odpovědnosti nemůže být bez předpokladu, že to, co spočívá uvnitř, poskytuje určitou moc. Do různé míry a různými způsoby chápou příznivci New Age tuto „magickou“ energii (jak ji můžeme nazvat z hlediska antropologie) jako něco, co jedná. Pro některé se toto jednání projevuje ve „vnějším“ světě, pro jiné se projevuje ve vnitřní zkušenosti. Ať je to jakkoli, příznivci New Age obvykle tvrdí, že pomocí této vnitřní duchovní síly jsou schopni zlepšovat své zdraví, zvyšovat prosperitu, apod.

...

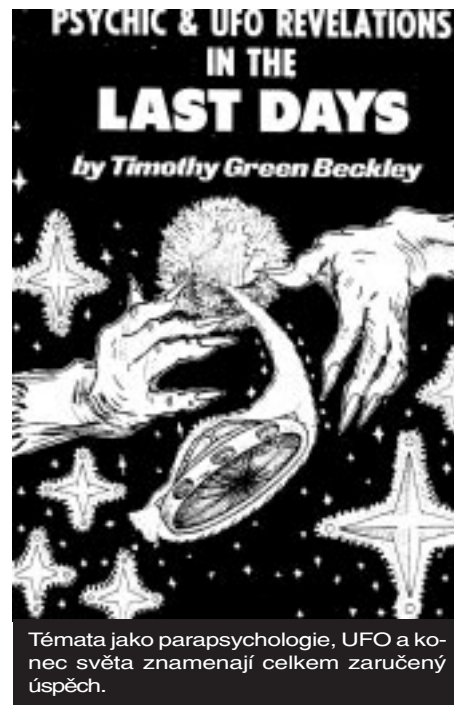
Svoboda

Je samozřejmé, že (relativní) odmítnutí vnější autority spolu s důležitostí přisuzovanou odpovědnosti, kreativité a především autoritě vlastního Já jde ruku v ruce s faktem, že zcela zásadní hodnotou hnutí New Age je svoboda. Osvobození od minulosti, tradic, a zvnitřněných tradic - tedy ega, a svoboda žít život vyjadřující vše, co má být skutečně lidské. ...

Trvalost

Již jsme zmínili, že přívrženci New Age se obrací proti tradicím s jejich dogmaty, doktrínami a morálkou. Přesto neustále navazují na tradice - od šamanských po buddhistické. Rozuzlení tohoto zdánlivého paradoxu leží v tom, že příslušníci New Age věří ve stálost a trvalost. Ještě než tento paradox vysvětlíme, musíme zmínit faktor trvalosti v učení New Age. Podle tohoto učení jednota převažuje nad růzností. Protože příslušníci New Age nevěří vnějšímu světu tradičních náboženství, mohou ignorovat rozdíly mezi náboženskými tradicemi. Pominou je, protože je považují za důsledek historických nahodilostí a za důsledek činnosti ega. Naproti tomu věří v moudrost, která leží v srdci náboženství jako takového. To, co je důležité, jsou „arkány“ (tajemství), „esoterika“, „skrytá moudrost“, „vnitřní nebo tajná tradice“, „nadčasová moudrost“ apod. ...

Toto stanovisko trvalosti dovoluje jít za tradice, jak jsou obvykle chápány, jít za rozdíly, aby bylo nalezeno - cestou zkušenosti - vnitřní, esoterické jádro. To znamená, že příznivci Nového věku mohou „navazovat“ na tradice tak, že obejdou jejich autoritativní doktríny, dogmata a mravní kódy. Tak mohou rozpoznat (cestou duchovního poznání

nebo zkušenosti) duchovní pravdy, které leží v samém jádru řečnického šamanismu nebo Védanty. A ačkoli jsou tyto pravdy autoritativní, neoklešťují autoritu vlastního Já příslušníka Nového věku. Naopak: pravdy v tradicích a uvnitř příslušníka Nového věku jsou totéž.

Souhrn

... New Age je vysoce optimistická, oslavná, utopistická a duchovní forma humanismu... Svrchovanost - Bůh, Bohyně nebo Vyšší Já - leží uvnitř a slouží jako zdroj vitality, tvořivosti, lásky, moudrosti, odpovědnosti, moci a všech ostatních kvalit, které jsou považovány za to, co tvoří dokonalý vnitřní život ... Protože podle definice „vše začíná s vlastním Já“, ³ příslušníci New Age obecně předpokládají, že je důležité „pracovat“ na tom, co má být osobností. Nové vědomí se vším co přináší, je základem. Pouze toto vědomí otvírá cestu k prožití duchovnosti jiných lidí nebo přírodního řádu. Pouze toto vědomí poskytuje zdroje pro naplnění potenciálu planety. ...

Vybral a upravil Zdeněk Vojtíšek.

Poznámky

- 1 Heelas, Paul, *The New Age Movement. The Celebration of the Self and the Sacralization of Modernity*, Blackwell Publishers, Oxford 1996.
- 2 MacLaine, Shirley, *It's All in the Playing*, Bantam, Londýn 1988, str. 143.
- 3 Tamtéž, str. 5.

Paul Heelas je ředitelem Centra pro studium kulturních hodnot a učitelem na katedře religionistiky na Lancasterské univerzitě.

Nový věk? Proč o tom ještě mluvit?

CO NOVÉHO O NOVÉM VĚKU?

Vladimír Šiler

Hnutí New Age (Nového věku) je zajímavé tím, že vzniklo ve chvíli, kdy byly napsány jeho dějiny. Marilyn Fergusonová vydala v roce 1980 knihu s názvem „The Aquarian Conspiracy“ (Vodnářské spiknutí), v níž spředla vlákna souvislostí, dosud jen tušených, do pevnějších linií, jejichž otevřené konce všelijak provázala a vytvořila tak osnovu, která se poté skutečně začala vyplňovat.

Nejde ale o případ onoho zvláštního jevu, kdy věc vzniká tím, že se pro ni najde jméno – jako by byla přivedena k životu vyčtením magického slova. To jsou ty zvláštní případy obrácené kauzality: například když diagnóza vyvolává nemoc. (Třeba Michel Foucault tak ve svých Dějinách šílenství zjišťuje, že šílenství se objevilo až poté, co se ustavila psychiatrie a vznikly blázince.) Marilyn Fergusonová spíše jako onen příslowecný barometr zaregistrovala měnící se klima doby, tušila, že „je něco ve vzduchu“, popsala to – a její předpověď se naplnila. Ale nevyvolala onen pohyb ducha doby, ani nějakým tím „mávnutím motýlích křídel“. Kdyby to tehdy neudělala ona, přišel by na to kdokoli jiný. Jev, pro který se pak vžilo spíše pojmenování Nový věk než Vodnářské spiknutí, už tehdy nabýval jasnějších podob, vystupoval z mlhavého oparu tradiční esoteriky, mystiky a módního obdivu k Orientu, vynořoval se z privátní intimity do veřejného prostoru. Ale Marilyn Fergusonová podala v pravou chvíli ucelený obraz tohoto hnutí a pomohla tak mnohým rázem spatřit to, co už bylo dlouho před očima. Uchytily se nové pojmy, lidé se s jejich pomocí rychle dorozuměli – a během několika málo let začalo světem obcházet strašidlo New Age. Jev vzali na vědomí odborníci a zšikovali se proti němu odpůrci. A teprve tím vskutku začal existovat.

Jak zajímavé byly okolnosti vzniku hnutí Nového věku, tak zajímavé jsou i dosud trvající potíže s definováním tohoto fenoménu. Jediné, co můžeme s určitostí říct, je to, že se na tento jev dá použít Heisenbergův princip neurčitosti. Jak chcete uchopit něco, co je v neustálém pohybu? Jak chcete lapit do pevných definic a statických kategorií to, co jako nehmotný vánek jen lehce rozechvívá srdce? Dodnes se lépe

říká, co hnutí Nového věku není, než co je.

Něco podobného ovšem platí i o mystice, která se rovněž vzpírá všem pokusům o racionální uchopení. A také o esoterice, která si libuje v přítmí a uniká před světlem rozumu. To by nás ovšem nemělo udivovat, protože mystika a esoterika bytostně patří ke každému náboženství, které je už svou podstatou něco mysteriózního.

Překvapivější je, že podobné potíže s definicí máme například i tehdy, když chceme přesně uchopit jiné fenomény dneška, které však s náboženstvím příliš nesouvisí: postmodernismus či globalizaci. Hnutí Nového věku má přinejmenším tuto analogii s postmodernou a globalizací: jde o souhrnné pojmenování mnohých jevů, které neustále víří, spojují se do různých proudů, aby se následně zase oddělily, a hlavně: ustavičně se proměňují.

A proto se zdá, že jedinou adekvátní metodou smysluplné rozpravy o hnutí Nového věku je diskurz vedený podle pravidel vytvořených postmoderními intelektuály. Chceme-li tedy hnutí Nového věku lokalizovat (uložit na místo), analyzovat (rozpitvat), identifikovat (určit jeho příbuzné) a interpretovat (zpravit o závěti pozůstalé a dědice), musíme v každém případě mluvit dlouho. A musíme k debatě přizvat co nejvíce partnerů. Takový dialog – či multilog – o hnutí New Age se ostatně vede už celých 20 let, u nás pak posledních asi 10 let. Příkladem takového pluralitního diskurzivního přístupu je nepochybně i toto monotematické číslo Dingiru. Podobně jako debata o postmoderně a globalizaci, vedená na stránkách odborného i populárního tisku, na nesčetných konferencích i v přímých intelektuálních slovních šarvátkách, vlastně nikdy nekončí a stává se součástí celého

širokého proudu postmoderny, dochází také někdy k tomu, že do hlavního proudu hnutí jsou zahrnuty i všechny diskuse o tom, co že to hnutí vlastně je, a dokonce, že za sympatizanty hnutí Nového věku jsou označeni i ti, kteří se prostě tématem vážně zabývali.

Proto je možno říct, že relativně krátké, teprve dvacetileté dějiny hnutí Nového věku neudělaly vlastně žádný pokrok. Jsme pořád na začátku. Stále diskutujeme o tom, co to vlastně je – Nový věk. Akorát že Nový věk za tu dobu poněkud zevšedněl, ztratil dráždivou příchut' zakázaného, lákavou vůni neokuseného. Tento zdánlivě nepatrný posun je však zřejmě pro hnutí Nového věku významný. A tak i nyní se už zřejmě ozývají hlasy, sprádaají teorie, vycházejí publikace, konají se konference, které šťastně formulují cosi nyní jen tušeného, co za několik málo let bude všem zřejmé: Co se stalo s hnutím New Age po dvaceti letech? Zanikl tento proud, spojil se s jiným, přijal novou podobu? A nebo se najde opět další nové pojmenování a jiný proud ducha doby se vydá na pouť dějinami?

Co nového je tedy možno říct o Novém věku? Jak daleko pokročila planetární transformace, kolik má společenství Vodnářů nových členů?

Především: Novost samozřejmě vyčichla. Zejména tam, kudy se vlna přehnala nejdříve – v určitých kruzích středních vrstev některých západních zemí.

Dále: Slibovaný epochální zvrat nenastal. Doba se sice hodně změnila, ale více díky politickým, technologickým a ekonomickým skutečnostem. Namísto nové spirituality se objevila virtuální realita, místo nového náboženství ovládla svět nová média, a namísto duchovního povznesení si lidé dopřávají pokleslé zábavy.

Také se přihodilo to, co se stává mnohým – i dobrým – věcem: stalo se z nich zboží, předmět komerčních aktivit. Rovněž ideály Nového věku zpragmatičtěly. I z víze se dají vydělat peníze. A z New Age se stalo poměrně lukrativní podnikání, byť jen pro toho, kdo umí své marketingové aktivity zaměřit do poměrně úzkého segmentu trhu.

Kupodivu nedošlo ke vzniku nové formy lidské pospolitosti. Naopak se ještě prohloubila privatizace a atomizace jedinců. Nenastala viditelnější kondenzace sociálních, politických nebo ekologických aktivit kolem proklamovaných nových vědeckých paradigmat. Z příznivců hnutí se stali spíše než aktivisté individuální konzumenti a klienti.

Marilyn Fergussonová (*1938) se podařilo vystihnout ducha osmdesátých let; přinejmenším ducha těch, kteří spolu vyhlíželi Nový věk.

Původní předpověď Marilyn Fergussonové tedy platila snad právě jen pro onu chvíli a pro první polovinu 80. let. Co se ale děje dnes? S dobou, světem, lidstvem, člověkem. Marilyn Fergussonová se později zabývala problematikou nového přístupu ke zdraví a léčení nemocí. Theodore Roszak, další z těch, kteří hnutí New Age pomáhali pojmenovat, v následujících letech varoval před kultem informací a pak obrátil svou pozornost k ekologii. I další z prognostiků, Alvin Toffler a John Naisbitt, vyhlášení odborníci na tušení přicházejících věcí, v posledních letech mluví převážně o nových technologiích a jejich důsledcích pro člověka. Nikde ani slova o dalším pohybu ducha doby, nové spirituální revoluci. Někteří proto poněkud rezignovaně konstatují, že se tedy prostě neděje nic, jde se normálně dál – jediné že místo New Age, můžeme říkat Next Age, tedy Další věk, ve smyslu: další díl seriálu. Je-li tomu tak, doporučoval bych - v duchu naší nové doby - označovat stále pokračující Nový věk vskutku aktuálním termínem: Nu Age. Tímto výrazem bychom pak označovali to, jak mnozí lidé nyní rozumí svým duchovním potřebám, jak si dopřávají různých instantních náhražek spásy, jak paběrkují na polích kulturních tradic, jak lehkověrně kupují na ulicích domnělé staré, skryté pravdy, a to vše v globálním rozměru, s postmoderním cynismem - a digitálně.

Dr. Vladimír Štíler (*1950) je vedoucím katedry filozofie na Filozofické fakultě Ostravské univerzity. Přednáší středověkou filozofii, etiku a religionistiku.

Časopisy Mana a Baraka se výslovně přihlásily k Novému věku

ČASOPIS PRO NOVÝ VĚK

Ivan O. Štampach

Mezi množstvím textů, které bývají řazeny k hnutí nového věku (či věku Vodnáře) vyniká *Baraka* vycházející počínaje zimním číslem roku 1996. Podtitulem *Časopis nového věku* se k této tendenci současné kultury výslovně hlásí. Navazuje na dříve vycházející periodikum zvané *Mana*. Jeho podtitul zněl *Časopis rozšířeného vědomí*. Současný název se odvolává na slavný dokumentární celovečerní film Rona Frickeho z roku 1993. Připomíná také výrazy semitských jazyků pro požehnání.

Baraku rediguje neúnavný šířitel myšlenek nového věku, „ztichlý rocker“ Vlastimil Marek, který je mimo to znám knihami o skrytých dimenzích hudby a také půvabnou autobiografickou črtou *Český sen a umění naslouchat* (Radost, Praha 1994). Název lze číst i jako Český zen a týká se zkušeností z meditační praxe v japonských klášteřích. Předností i potíží časopisu je to, že je náročný. Má přitažlivou grafickou podobu, ale převládají v něm poměrně dlouhé články, vyžadující čas a úsilí. Proto se Baraka nenasnadno prodává a těžko se shání prostředky na vydávání. Ze zamýšlených čtyř čísel ročně (podle ročních dob) zůstává v současnosti s námahou jedno číslo ročně. Průběžné číslování od počátku vydávání usnadňuje orientaci.

Lidé žijící v alternativní atmosféře Nového věku nebývají moc čtívi. Podle mých zkušeností pro ně bývá zatěžko vstřebávat dlouhé texty a přemýšlet nad nimi. Patří spíše ke klipové kultuře vyžadující obrázky, krátká hesla a přehledné tabulky. Ti, kdo rádi čtou, jsou zase nedůvěřiví k takovým tématům jednotlivých čísel, jako jsou např. duch země, channeling (vstupy vědomí do jiných dimenzí), šamanské praktiky. Průnik obou množin zájemců je menší, než by potřebovali vydavatel a redaktor časopisu. Prvních 11 čísel (od nečíslovaného „nultého“ po č. 10) je k dispozici na Internetu na adrese www.baraka.cz. Na další dvě čísla je tam zatím pouze upozornění. Komu se zalíbí tato jejich prezentace, může sáhnout po „papírové“ verzi nejspíše ve specializovaných knihkupectvích, kde leží i několik starších exemplářů.

Hnutí Nového věku (New Age) jako snaha o nový životní styl živený novou spi-

ritualitou přijímá podněty z mnoha směrů. V dosavadních číslech se obšírněji setkáme s psychedelickým hnutím (T. McKenny, č. 0 v rozhovoru od s. 63 a v č. 6, s. 80; John Lilly, č. 1, s. 36 a 80), s pokusy o alternativní vědu (o novém pojetí evoluce od Ervina Laszlo v č. 1, s. 4; o roli času v současné fyzice od Ilyi Prigogina, tamtéž, s. 41; o možné psychice rostlin v č. 4, s. 12); s návrhy na skromný, ekologický životní styl, s ohlasy západních alternativních spiritualit (gnose, mystéria), s šamanismem, čínskou tradiční moudrostí, súfijským hnutím v islámu a samozřejmě bohatě se zenovým buddhismem.

Některá čísla mají zřetelný tematický blok článků obklopený jinými texty. Jako jejich příklady nám mohou posloužit učení a vzdělávání v č. 3, smrt a umírání v č. 4, alternativní přístupy ke zdraví a nemoci v č. 5, bydlení v č. 6, kultura čaje v č. 10 atd. Najdeme tam i četné rozhovory, někdy i několikastránkový původní redakční rozhovor s některou domácí nebo zahraniční osobností: filosof Zdeněk Kratochvíl, hudebník Ivo Sedláček (č. 1), psychiatr Stanislav Grof (č. 4), sociolog Bohuslav Blažek (č. 5), filosofující biolog Stanislav Komárek (č. 7).

Silně převládají překlady zahraničních autorů (ze známějších Ken Wilber, Rupert Sheldrake, Elisabeth Kübler-Rossová, Thich Nhat Hanh a zmíněný Čech žijící v USA Stanislav Grof). Za kmenového domácího autora Baraky můžeme v plném smyslu označit snad jen jejího redaktora. Častěji se vyskytuje i autor píšící pod pseudonymem Blumfeld S. M. (západní esoterismus a jeho širší souvislosti).

Redaktora a jeho spolupracovníky a zřejmě i čtenáře zajímají transdisciplinární vazby, tedy spojitosti mezi vzdálenými obo-

ry vědy, filosofie, umění, náboženství a techniky. V časopise sledujeme i napětí mezi novou skromností a životem v souladu s přírodou na straně jedné a opakovaným důrazem na roli počítačů v současném životě na straně druhé. Autorovo osobní zaměření se dostává ke slovu v četných článcích a rozhovorech o etnické a meditativní hudbě, o zajímavých hudebních nástrojích o psychických účincích tradiční hudby nebo o léčbě zvukem.

Barace by bylo možné vytknout nedostatečnou míru vědecké racionality. Nechce však být klasickým, řekněme populárně-vědeckým časopisem. Vůči manipulativní racionalitě novověku, vůči mechanistickému, kvantitativnímu a redukcionistickému přístupu moderní vědy staví alternativní racionalitu. Obvykle se nezavrhuje myšlení ve prospěch nějakého nezávazného snění. Požaduje se však myšlení příčné, celostné, dynamické, procesuální, kvalitativní, organické. Formování nového paradigmatu je ovšem nesnadné a stává se, že místo alternativy ve vědě nastupuje alternativa vědy, která se staví do role vědy.

Vůči tradičním náboženským směrům jsou autoři Baraky kritičtí. Neoceňují pochopitelně jejich doktríny a organizační struktury. Vybírají si z nich vše, co poskytuje zkušenost, zážitek, co má transformativní účinek. Domácí náboženské směry zůstávají z pochopitelných důvodů zcela na pokraji zájmu, zatímco buddhismus a další se posuzují podle jejich nejlepších, možná výjimečných projevů.

Názorově blízká byla Barace kromě Manly i Gemma89; dnes to jsou poněkud populárnější časopisy Dotek a Regenerace. Esoteremí zájmy vážně reprezentuje také časopis, či dnes jakási ročenka pod názvem Logos.

Baraku lze souhrnně označit za přesvědčivou, kvalitní a náročnou reprezentaci nové spirituality a nového životního stylu. Je třeba ocenit její kritický potenciál. Zdvořile odmítá plochý životní styl v souřadnicích pouhé produkce a konzumace. Samozřejmě si můžeme nad ní klást otázky po spolehlivosti četných překvapivých informací, přivítali bychom přátelskou konfrontaci různých názorů na stejnou otázku. Je jisté časopisem názorové skupiny, nikoli periodikem pro širokou veřejnost. Ani v těchto případech se však dnes názorová jednobarevnost nepovažuje za ctnost.

Doc. ThDr. Ivan O. Štampach (*1946) je vedoucím katedry religionistiky a filozofie na Fakultě humanitních studií Univerzity Pardubice.

Komerční rozměr nové duchovní hnutí poněkud vyprázdnil

KULTURA A TRH NEW AGE

Aleš Přichystal

Strašidlo New Age není skutečné strašidlo, ale strašák. Strašně nafouklý strašák. V nemalé míře jsou za to odpovědná média. Atraktivita myšlenek New Age samozřejmě zaujala sedmou velmoc, která přece může z kdejakého komára udělat slona. Moc sdělovacích prostředků je dostatečně známá a není důvod o ní pochybovat ani v případě rozšíření fenoménu New Age.

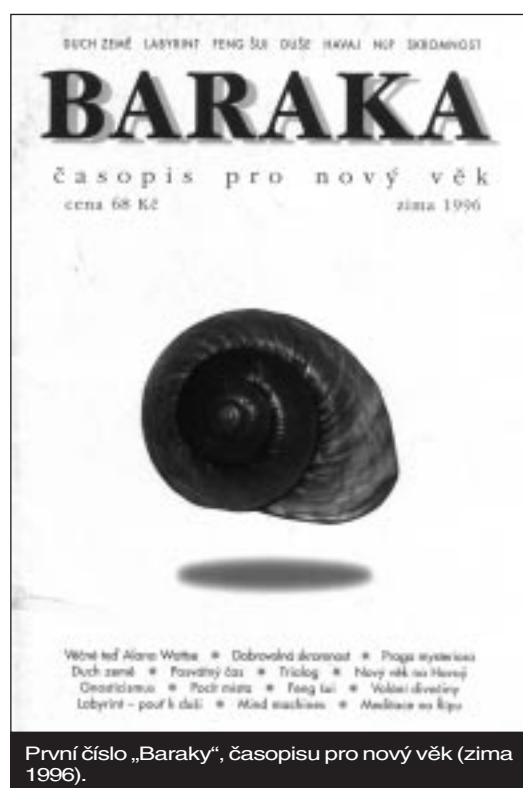
V éře volného trhu existuje přímá spojitost mezi atraktivitou, představovanou počtem článků v novinách, časopisech, rozhlasových a televizních šotech, a komercializací. V případě New Age tak dochází k zákonité vazbě: komerční úspěch knížek, CD, videokazet, filmů, přednášek a kurzů zaměřených na směry Nového věku nabádá spisovatele, hudebníky a filmaře k výrobě dalších a dalších produktů. Pokud se těmto knihám (CD, kazetám, ...) dostane dobrého marketingu, skvěle se prodávají a rozšiřují tím okruh příjemců myšlenek New Age. Tím zákonitě zvyšují poptávku trhu (nazývaného také „psychotrň“, neboť hlavním příjemcem v tomto případě je lidská psychika) po další literatuře (hudbě, filmech atp.). Kruh

se nám uzavírá a místo důkazu o dobře fungujícím kapitalistickém trhu máme na světě strašidlo...

Hlad po informacích, ať tištěných nebo mluvených, a vysoká spotřeba literatury i dalšího „duchovního zboží“ je ostatně jedním z forem nové spirituality. Často se však tento „duchovní konzum“ zvrhává ve výprodej laciného zboží, nabízející „instantní nirvánu a mysticismus v prášku“ (S. M. Blumfeld). Římskokatolický kardinál G. Daneels dokonce hovoří o New Age jako o „náboženském supermarketu“, kde je možno za peníze získat jakýkoliv duchovní prožitek. Podobně se vyjadřuje Jean-Paul Guetny, který označuje New Age za „velko-prodejnou duše“.

Nastupuje éra Next Age?

Stále větší komercializace myšlenek Nového věku vede řadu odborníků k závěru, že se blíží konec této „nové éry“. Nálepku „New Age“ si dalo na své výrobky příliš mnoho firem, které nemají se skutečnou duchovní oblastí nic společného. Dnes je již možné koupit si například italské „vodnářské“ kalhoty, polské pivo značky New Age nebo francouzské víno Nová éra. Nadbytek „New Age zboží“ tak zákonitě vede ke zprofanování myšlenek, které dnes sice ještě přivádějí k nadšení řadu lidí v Evropě, v kolébce hnutí - Spojených státech - se však již otevřeně hovoří o blížící se smrti New Age a nástupu „následující éry“, tedy *Next Age*. Myšlenky New Age se totiž ukazují jako nerealizovatelné (stále se zvětšující propast mezi bohatými a chudými, nedodržování lidských práv v mnoha zemích, obě války v Zálivu

První číslo „Baraky“, časopisu pro nový věk (zima 1996).

a konflikt na Balkáně, zvyšující se kriminalita mládeže atd.). Namísto naděje na éru všeobecného štěstí všech lidí má nastat éra dobra a štěstí jen těch jednotlivců, kteří o to budou usilovat.

Nelze popřít, že vztah mezi spotřebitelským trhem a New Age je velmi silný a oboustranně výhodný. Prodej myšlenek New Age je výnosným obchodním artiklem. Je proto přirozené, že trh všemožně podporuje myšlenky, které se tak dobře prodávají. Někteří autoři považují tuto cestu - cestu médií (literatura, hudba, film, přednášky a semináře, nejnověji pak cestu internetu...) za nosný prvek šíření nauky New Age. Na rozdíl od tradičních náboženství se New Age totiž nešíří klasickými cestami sociálních sítí (tedy prostřednictvím rodiny, přátel, kolegů v zaměstnání, atd.), ale cestou individuální konzumace myšlenek prostřednictvím moderních nosičů.

Od muziky po „vědu“

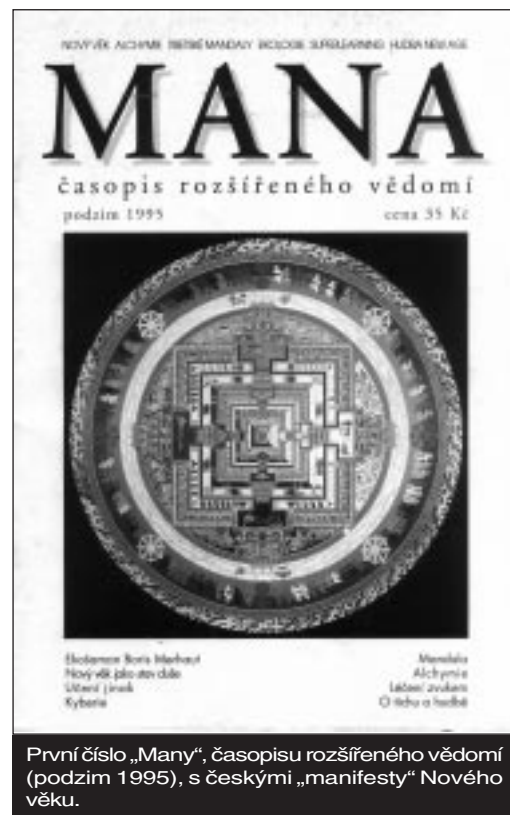
S rostoucí popularitou New Age si tento proud vytváří také vlastní subkulturu s množstvím knižních nakladatelství, s vlastními rozhlasovými stanicemi a rozsáhlou hudební produkcí. V průběhu minulého desetiletí se „pozitivně laděná“ New Age hudba stala velmi výnosným oborem v rámci celého hudebního průmyslu. V této oblasti hudby se vedle čistě New Age hudebníků, zpěváků a hudebních skupin - z mnoha jmen můžeme vzpomenout např. japonského instrumentalistu **Kitaro**, **George Zamfira**, **Stevena Halperna**, irskou zpěvačku **Enyu**, skladatele meditační hudby **Mike Rowlanda**, **Gomer Edwina Evanse**, autora celé řady hudebních New Age CD **Medwyn Goodala**, kanadskou hráčku na harfu a skladatelku **Loreenu McKennitt**, **Henryho Marshalla**, známého hlavně z hudebních alb věnovaných zpěvům posvátných manter, nebo skupiny s takovými zvukovými jmény jako je **Enigma**, **Adiemus** (originální hudební projekt, vytvořený v roce 1995 Karlem Jenkinsem), či skupiny **Tangerine Dream** nebo **ERA** - vyskytují také hudební umělci světových jmen. Za všechny je možné jmenovat Francouze **Jean Michel Jarreho** nebo **Vangelise**, jedné z nejznámějších osobností působících na současném poli syntetické a instrumentální hudby, nebo klávesového kouzelníka **Yanniho**, hudebníka a skladatele, který nesmírně zpopularizoval žánr New Age. Není možné nezpomenout velmi populární sourozence **Mika** (celým jménem Michaela Gordona) a **Terryho Oldfielda**. U nás je

možné do tohoto hudebního žánru (zahrnujícího i „etno-hudbu“) zařadit např. **Karla Babuljaka**, **Jiřího Mazánka**, **Vlastu Marka**, **Patrika Peloucha**, **Stanislava Doležala**, **Vlastu Matuška** nebo **manžele Havlovy**.

Do proudu New Age se často také zařazují spisovatelé z oblasti sci-fi a fantasy literatury (**Ursula Le Guinová**, **J. R. R. Tolkien**, **J. M. Auleová**, **Robert Henlein**), ale i některé slavné a kultovní filmy (komerčně úspěšná série filmů *Star Wars*, televizní megaseriál *Star Trek*, snímky *Highlander*, *E. T. Mimosemšťan* nebo velmi populární megafilmy z posledních let *Harry Potter* a *Pán prstenů*, aj.), které údajně odrážejí základní filosofii tohoto novodobého „spirituálního proudu“. Vedle komiksů se do popředí zájmu především mladé generace dostává nové médium - osobní počítače a nespočetné množství počítačových her z oblasti fantasy.

Hnutí Nového věku si postupně vytvořilo také vlastní „vědeckou základnu“. Většina teorií, zdůvodňujících některé z myšlenek New Age, je však klasickými vědeckými disciplínami odmítána a kladnou odezvu nachází pouze mezi nadšenci New Age. Typickým příkladem „vědecke Nového věku“ je anglický biolog **Rupert Sheldrake**, autor vychvalované i zatracované teorie „morfických polí a morfických rezonancí“. Podle ní existuje kolektivní paměť, neviditelné informační pole, do něhož se zapisují zvyky i chování každého člověka a každý z nás je těmito morfickými poli stále ovlivňován. Mezi další osobnosti Nového věku je možno zařadit biologa **Johna C. Lillyho**, vynálezce tzv. float-tanku a autora mnoha publikací (např. „Střed cyklónu“, „Člověk a delfín“, „Lidský biopočítač“), psychologa - specialistu na psychofarmakologii **Ralpha Metznera** (autora knihy „Mapy vědomí“) nebo ekonomy **J. Vaneka** a **G. Hodgsona**. Z naší země pochází významný psychiatr **Stanislav Grof**, zakladatel a představitel transpersonální psychologie. Grof je autorem známých publikací „Dobrodružství sebeobjevování“, „Za hranicemi mozku“, „Holotropní vědomí“ a nedávno vydané „Kosmické hry“. Se svojí ženou Christinou napsal antologii s názvem „Krise duchovního vývoje“.

Mnohem více jmen najdeme v odvětví kultury. Mezi významné postavy New Age jsou nejčastěji zařazováni např. spisovatel a vizionář **David Spangler**, spisovatel a teo-

retik nových odvětví psychologie a filozofie **Ken Wilber** (autor knih „Sex, ekologie, duchovnost“, „Stručná historie všeho“, „Vzhůru z ráje“ a řady dalších) nebo **Stanley Krippner**. Nelze opomenout **Gary Zukava**, jehož první kniha filosofických a kosmologických úvah „Tančící mistři Wu Li“ se v polovině 70. let stala biblí první generace lidí, označovaných dnes za přívržence New Age. Jeho další dílo „Sídlo duše“, pojednávající o karmě, o duchovním aspektu lidstva a duši, se od svého prvního vydání v roce 1989 stalo jednou z nejčtenějších knih ze žánru New Age. Úspěšnou se také stala spisovatelka **Shakti Gawainová** (autorka knih „Probuzení“, „Život ve světle“ a „Tvůrčí

Co je to „New Age“?

„Tisíce lidí sní o lepším světě, chápou nebezpečí problémů, které nás obklopují, hledají technologické, sociální a kulturní alternativy řešení. Jsou to politici, ekonomové, obchodníci, umělci, učitelé, vědci, inženýři, vojáci i kněží - i když by mnozí z nich nálepku „nový věk“ odmítli.

Nový věk je tedy snahou mnoha lidí být porodními bábami budoucnosti v lůně přítomnosti. Možnost změny je tu neustále. Nový věk je duchem této změny.

Vlastimil Marek v úvodníku prvního čísla „Many“ (podzim 1995).

První číslo časopisu „Mysteria tajemna“ (březen 2003) obsahuje téměř na každé stránce moudrost, komerční aktivitu nebo alespoň podobiznu vydavatelky a duchovní učitelky Zdenky Blechové. Není ale třeba hned mluvit o narcismu: takto prostě vzniká duchovní osobnost Nového věku.

představivost“), herečka a spisovatelka **Shirley McLainová** a režisér **Stanley Kubrick**, mezi jehož nejslavnější díla patří kultovní film „Vesmírná odyssea 2001“, natočený podle stejnojmenného románu A. C. Clarka.

Duchovním světem přírodních národů se nechal inspirovat francouzský vykladač starých mýtů a zakladatel školy strukturální antropologie **Claude Lévi-Strauss**, autor řady knih, z nichž některé vyšly i v češtině - např. „Myšlení přírodních národů“, „Příběh Rysa“, „Totemismus“ nebo „Cesta masek“. Celosvětově proslulým se stal antropolog a spisovatel **Carlos Castaneda**. Zabýval se výzkumem používání přírodních drog u indiánských kmenů v Mexiku. Je také autorem řady románů o šamanismu - např. „Učení Dona Juana“, „Oddělená skutečnost“, „Cesta do Ixtlanu“, které byly přeloženy i do češtiny a staly se v devadesátých letech i u nás velmi populární. Závěrem je možné uvést sociologa **Lewis Mumforda**, autora knihy „Proměna člověka“ a výroku, že *člověk Nového věku by měl pochopit, že vše je jedno, vše se prolíná a závisí na sobě. Rozmanitost bytí je jen zdánlivá, neboť vše je tvořeno jedním základním principem, který spojuje zdánlivé protiklady...* Podobně můžeme citovat

amerického spisovatele **Johna Randolpha Price**, který pravil: *Já a Otec jsme jedno, a všechno, co má Otec, je moje. V pravdě jsem Kristus Boží.*

V části věnované literatuře, která nejvíce ovlivnila myšlení široké veřejnosti, nemůžeme pominout slavný „reinkarnační“ román **Elisabeth Hachové** „Zasvěcení“, vydaný v roce 1962 a přeložený také do češtiny. Záhy po svém úspěšném nástupu na knižní trh vzbudil zájem velkého množství lidí na celém světě o vzpomínky na minulé životy a egyptská mystéria. Autorka ve své knize líčí fascinujícím způsobem vzpomínky na jeden z předchozích životů vysoce postavené ženy v Egyptě doby slavných faraónů. Děj se prolíná se současností, kdy dochází k poznání, že se s většinou blízkých osob z tohoto života setkala již mnohokrát v minulých životech. V propagaci myšlenek návratů do minulých životů (reinkarnace) tak může směle soupeřit s již zesnulým americkým „spícím prorokem“ **Edgarem Caycem**. Ten si z reinkarnační terapie udělal výnosnou živnost,

kteřá přežila i jeho fyzickou smrt. Je zajímavé, že Cayceovi klienti byli v minulých životech nejčastěji souputníky Ježíše Krista, velmoži ve starém Egyptě, šlechtici v revoluční Francii nebo lidé v jiných neméně atraktivních dobách a funkcích.

Jak jsme na tom u nás

V České republice je již „průmysl New Age“ dostatečně rozvinutý, také zde dosáhl proces „komercializace duchovna“ pokročilého stádia. Vedle nemalého množství časopisů, které jsou většinou zaměřené vedle tradičního podávání a prodávání čaje také na pořádání nejrůznějších akcí - koncertů, přednášek, seminářů, prezentací, výstav - je zde rozsáhlá síť knihkupectví se zaměřením na duchovní literaturu a uměleckých galerií. Vydávají se zde časopisy (např. Regenerace, Regena, Dotek, Spirit, Astro nebo donedávna vycháze-

jící Baraka) a existuje řada duchovních a meditačních center, ášrámů, klubů a výukových institucí (Česká univerzita Nové doby Milana Calábka, Duchovní škola Nového věku, Studijní skupina Shambhala, Kruh přátel Vodnářského věku, Esoterická univerzita). Zájemci mají také možnost navštívit některou z astrologických porad a škol (Mintaka, Universum, Esoteria, Škola věšteckých umění, Věštírna Emma, Centrum duchovního rozvoje, AB Astro atd.).

Do oblasti „duchovna Nového věku“ zasahuje množství knižních nakladatelství (Pragma, Avatar, SANA, Votobia, Santal, Argo, Sagittarius, Fontána, Aquamarin, Trigon, Horus, Onyx, Poznání, Stratos nebo slovenská nakladatelství CAD Press, Aktuell, Eko-Konzult, Eugenika, Gardenia, Globus, Ibis, Madal Bal, Sophia, Veda a Tímy). Úspěšně si vedou vydavatelství tréninkových a výukových videokazet a audiokazet i hudebních vydavatelství (Spirála, Ambient, Mandala Records, Scarabeus, Fontana, OREADE, ROIVA). Existuje řada dalších firem, zabývajících se nejrůznějšími obory s přesahem do duchovní sféry (Merlin, Synergie, Centrum duchovního rozvoje, Esoteria, Aura studio, Noetis, Klub virgule, CV-Relax, Zlatá mysl, Modrá Alfa, Aureus, Rosa, Virco, Vultán). Značné množství zájemců o duchovní proudy navštěvuje duchovní festivaly a festivaly esotetiky.

Aleš Přichystal (*1965) je novinář a publicista (píší pod jménem A. P. Tycho). Pracuje v Institutu pro integraci České republiky do Evropské unie.

RUNOVÉ MAGICKÉ TALISMANY

Tyto magické kameny s ochrannými runami se mohou nosit u sebe anebo je i používat při magických svíčkových rituálech. Vezměte svůj zvolený kámen do obou rukou a nabijte jej vlastní energií. Poděkujte kameni i runám, za pomoc a podporu vašich pozitivních záměrů a přání, a aby vám sloužily jen k dobrému účelu. Nikdy se nesazte k jejich zneužití na úkor druhých a ani k ovlivňování jiných osob ve vlastním prospěch. Tyto magické kameny vás budou i ochraňovat.

Z nabídkového materiálu pražského střediska Esoterie. Středisko prodává čaje, byliny, relaxační hudbu, vonné tyčinky, magické svíčky apod. a nabízí služby léčitelů, biotroniků, vykladačů karet a dalších.

Předpovědi vizionářů Nového věku se nevyplnily, hnutí prochází změnami a nadále se rozvíjí

VODNÁŘSKÉ SPIKNUTÍ PO DVACETI LETECH

Zbyněk Jurečka

V následujícím příspěvku bych chtěl bilancovat příznačná dvě desetiletí rozvoje New age. Proč zrovna vodnářské spiknutí po dvaceti letech?

Protože roku 1980 vyšla kniha americké novinářky Marilyn Fergusonové *Vodnářské spiknutí*.¹ Výraz „spiknutí“ myslela pozitivně. Zamýšlela se nad povahou zájmu mnoha jednotlivců, skupin a organizací, jehož společným jmenovatelem byl symbol vodnáře. Tento duch doby se tehdy nazýval spíše Věk Vodnáře než New Age. V knize postulovala hypotézy rozvoje této duchovní platformy. Některé z nich se potvrdily, jiné nikoliv.

V souladu s jeho ambivalentní povahou tvrdím, že hnutí New Age je po dvou desetiletích stejné, a přitom jiné. Duchovní hledači a lidé toužící podepřít svou vertikálu² nezměnili své cesty a v souvislosti s globalizací se jim objevily nové. Celospolečenské předpovědi teoretiků New Age se ale nevyplnily.

Vedle těchto teoretiků se budoucností tehdy zabývali četní futurologové a prognostikové. Bohužel v jejich zamyšleních nad potenciálními globálními vývojovými scénáři nenajdeme specifické prognózy o náboženství. Přitom např. *Šok z budoucnosti* Alvina Tofflera byl vydán v 70. letech, tedy v době, kdy se schylovalo k masivnímu odklonu od institucionálního náboženství. V Tofflerově knize ale najdeme pouze témata vědy, informací, zábavy, subkultur apod.

Podobně i v dalších dílech jde vesměs o sociopolitické akcenty. Světlou výjimkou jsou *Megatrendy 2000* Johna Naisbitta. Konečně spatříme kapitolu *Oživení náboženství v třetím miléniu* a podkapitolu *Hnutí Nový věk*. Upozorňuji, že je dílo orientováno na americkou kulturu se západoevropskými analogiemi. Statistické údaje počtu přívrženců neplatí celosvětově, ale pro USA. Naisbitt předpověděl institucionalizaci hnutí New Age v podobě vlastní církve, přestože je New Age postaveno na volné bázi, která je vzdálená typickému církevnímu uspořádání. Církev (!) Nového věku a chiliastické skupiny jsou dva extrémní proudy, které Naisbitt zmíní.

Pro úplnost je třeba dodat, že široké hnutí New Age má mnoho rovin a téměř antagonistickou povahu. Na jedné straně je patrná snaha o **institucionalizaci** hnutí, na druhé straně zároveň o jeho **individualizaci**. Ta se projevuje obrácením do vlastního nitra a vyhledáváním spřízněných duší a jejich zkušeností, rad a pomoci. Aktuální proces individualizace je nově označován jako Next Age (tj. další věk). Tímto pojmem příslušníci hnutí Nového věku vyjadřují znechucení nad přílišnou komercializací svého hnutí a spolehnout se na vlastní síly a síly spřízněných duší. Navzdory znechucení se ovšem nutně musí podílet na byznysu už jen proto, aby si zajistili esoterickou literaturu, new age hudbu, makrobiotické potraviny, zkušenosti, zážitky (včetně cestovních), vzdělání apod.

Oproti očekávání teoretiků New Age **globální proměna vědomí nenastala**. Svět je postmoderně fragmentován ve všech oblastech, holistická verze světa existuje vedle mnoha dalších verzí, New Age je duchovní subkulturou vedle mnoha jiných subkultur. Hlavní přínos hnutí New Age pro západní společnost je v obohacení o odlišné vidění světa.

Zcela se také mýlili ti kritikové New Age, kteří v myšlence holismu spatřovali třetí ohrožení totalitářem. New Age si nemůže činit žádný nárok stát se novou světovou náboženskou platformou. Už proto ne, že je výlučnost je tomuto hnutí naprosto cizí. A vlastně o to ani nejde, protože Nový věk už všichni žijeme v pocitu proměny epochy.

Z vodnářských sítí také **nevyrostly sítě společenské s politickou vahou**. Zůstaly komunikačními. K celospolečenské transformaci mělo dojít proměnou vědomí duchovních spiklenců ve chvíli, kdy jich bude dostatečné (kritické) množství. Ale niterná spiritualita nemá mocenské prostředky. Hypotéza Marilyn Fergusonové se zkrátka nepotvrdila. Zato dnes lze komunikovat pomocí mobilních a datových sítí. Duchov-

ní potřeby jakožto antropologická konstanta budou v člověku probouzet trvalou touhu i v tomto virtuálním století. Kdo se nehodlá svést na technologické vlně, ten upřednostňuje tradiční lokální přístupy.

Dnešní stále ještě spiknutí už **nelze označit za vodnářské**, protože co o celospolečenském vývoji předpovídali astrologové, se zkrátka během dvaceti let od vydání Vodnářského spiknutí nepotvrdilo. Pro změny ve společnosti už nelze použít z kosmu odezírané zákony. Proč ještě mluvit o spiknutí? Protože mezi námi žijí lidé zpřítomňující jednu verzi naší budoucnosti ve svém novém vědomí. Jde přitom o pouhou možnost, jak již bylo řečeno, New Age je komunikační subkulturou vedle mnoha jiných sociálních.

Před dvaceti lety ideologie New Age teprve zrála, v 80. letech se toho hnutí těšilo masovému rozšíření především mezi nonkonformní střední vrstvou. Ve vodnářských kruzích se kuly smělé globální plány duchovní obrody, které většinová společnost hravě pohltila v následující dekádě 90. let efektivními prostředky: komercializací a individualizací.

Poznámky

- 1 Ferguson, Marilyn, *The Aquarian Conspiracy. Personal and Social Transformation in the 1980s*. Granada, London 1982, první vydání 1980.
- 2 Nemyslím tím přímo křesťanský transcendentní vztah člověk-Bůh, ale jakékoliv duchovní cesty.

Literatura

- Ferguson, Marilyn: *Die sanfte Verschwörung*. Knaur, München 1982
- Keller, Jan: *Vzestup a pád středních vrstev*. Slon, Praha 2000.
- Naisbitt, John – Aburden, Patricia: *Megatrendy 2000*. Braddo, Bratislava 1992.
- Toffler, Alvin: *Šok z budoucnosti*. Práce, Praha 1992.
- Introigne, Massimo: *After the New Age: Is there a Next Age?* [online]. Center for studies on new religions, 1999. Dostupné z URL: http://www.cesnur.org/testi/NextAge_Renner.htm.

Zbyněk Jurečka (*1977), studuje na Filozofické fakultě Ostravské univerzity.

Univerzita Nového věku se k novému věku příliš nehlásí

NENÍ NOVÝ VĚK JAKO NOVÝ VĚK

Aleš Přichystal

Jedna moje známá již řadu let studuje na škole, která má ve svém názvu český překlad anglického pojmu New Age .Kde jinde tedy hledat vyznavače New Age než na České univerzitě Nového věku? Asi takové byly moje myšlenky, když jsem se nechal pozvat na víkendovou přednášku, konanou v rámci této školy. Realita se poněkud odlišovala od mých původních představ. Když jsem odcházel, věděl jsem, jak velmi jsem se mýlil. New Age jsem zde nenašel.

První dojmy

Česká univerzita Nového věku („Výuka v oboru zdravého způsobu života“) probíhá v pronajatých prostorách Fakultní školy Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Umělecké ulici v Praze - Holešovicích. Po předběžné telefonické dohodě vstupuji v neděli ráno do prostorné auly, kde na karimatkách sedí, leží, případně se nachází v pozici lotosového květu více než dvě stovky lidí snad každého věku. Všichni pozorně poslouchají přednášejícího. První dojem - ze dvou třetin převažují ženy. Zahrají si na černou ovci a usedám na židli podél stěny. Ostatně, je to jediné volné místo, zbytek prostoru je beznadějně zaplněn.

Přednášející - Ida Kellarová, vedoucí Mezinárodní školy lidského hlasu I. Kellarové - poutavě vykládá svoje zážitky z dětství. Z poloviny v ní koluje romská krev, proto i její myšlenky čerpají ze studnice romské moudrosti. Zapisuji si dvě z nich:

„Bolest je matka lidské síly“, případně „Zlost je pozitivní energie“. Část lidí si stejně jako já dělá poznámky.

Po necelých dvou hodinách povídání je krátká přestávka. Většina studujících schází o poschodí níže. Podél dlouhé školní chodby jsou zde na více než dvou desítkách stolů prodejní stánky. Naleznete zde vše od knih a hudebních nosičů s esoterickou hudbou přes bylinnou kosmetiku, čaje a amulety, až po svíčky, perníky a drahé kameny. V jedné z tříd je kantýna, kde je možné zakoupit za opravdu lidové ceny občerstvení. Během další přestávky na oběd (bývá dvouhodinová) ale většina studujících odchází mimo areál školy do přilehlých restaurací převážně na vegetariánské jídlo.

V odpolední části již Ida Kellarová přechází od teorie k praktickým formám práce. Vhod přijdou karimatky, na nichž dosud studenti seděli. Nyní na nich leží a učí se správně dýchat. To budou potřebovat hned vzá-

pětí, protože na řadu přichází zpěv. Zpívají se většinou emocionálně laděné romské písně. Není to samoúčelné. Zpěv má totiž naučit studenty pracovat se svými emocemi, které by měly být posléze využity pro vnitřní rozvoj člověka.

Několik málo údajů o škole

Na Univerzitě v současnosti studují celkem dva ročníky. V prvním z nich probíhá výuka druhým rokem, jejich starší „spolužáci“ jsou již v „postgraduálu“ - studují zde již čtvrtým, resp. pátým rokem. V letošním roce nebyl i přes velký zájem otevřen žádný nový ročník. Jednoduše proto, že na to není kapacita. Služebně mladších studentů je kolem 270, u těch starších je již číslo nižší - „postgraduálně“ studuje asi 150 studentů. Hodně studujících je z Moravy a kolem 5% dokonce i ze sousedního Slovenska.

Výuka na Univerzitě probíhá zpravidla jednou až dvakrát za měsíc, vždy od sobot-

Jak Českou univerzitu Nového věku školu vidí její studenti

Zajímaly mne pochopitelně názory samotných studentů. Třem náhodně vybraným lidem jsem během polední přestávky položil dvě základní otázky:

1. Co vás přivedlo ke studiu na Univerzitě Nového věku?
2. Co vám studium dává?

Martina (32)

1. Hledání „vlastní smečky“, okruhu stejně myslících lidí. Od svých 15 let jsem se hodně pohybovala mezi křesťany, kterých je zde ostatně docela hodně, ovšem nenašla jsem mezi nimi svůj domov. Z hledu po informacích jsem šla studovat Evangelickou teologickou fakultu UK, kde jsem sice našla řadu informací, ale nenaučila jsem se tam řešit problémy a nenaučila jsem

se tam žít. Chtěla jsem najít sebe i lidi, kteří by mi byli blízcí. Proto jsem tady.

2. Značným způsobem mi to otevírá nové obzory, dává mi to možnost najít sama sebe, návod na to, jak žít a jak řešit problémy v životě. Křesťané vědí, co chtějí dosáhnout, ale tady se prakticky učíme, jak toho dosáhnout. Nalezla jsem zde svobodu i nové přátele. Studium mi pomohlo mi také převzít zodpovědnost za svůj život.

Milan (42)

1. Jsem od dětství těžce nemocný. Do roku 1992 jsem byl léčen klasickou medicínou, lékaři mi tvrdili, že na moji nemoc není žádný lék. Od toho roku hledám řešení svého problému vlastní cestou. Prošel jsem hodně kurzů, v každém z nich se dozvídám něco

nového a skládám si z těchto střípků mozaiku. Už před několika lety jsem věděl o existenci Univerzity Nového věku, ale nepřihlásil jsem se. K tomu musí člověk asi dospět. Nyní jsem zde, ale nevím, jak dlouho vydržím. Jsem z Ostravy a dojíždění je pro mne hodně náročné.

2. Souběžně s Univerzitou chodím na esoterní léčení. Obojí mi dává pocit uspokojení mého hladu po informacích. Pomáhá mi to i zdravotně, nemusím stále poslouchat od doktorů jejich závěry, mohu svobodně bojovat proti své nemoci i jinými prostředky. Myslím si, že velkou motivací lidí, co jsou zde, je snaha o nalezení odpovědi na své osobní problémy. Všiml jsem si, že je zde například hodně rozvedených žen.

ního rána do nedělního odpoledne. Mimo-
pražští studenti přespávají buď u svých
místních přátel, nebo mají možnost nocovat
ve vlastních spacácích v jedné z tříd.
Většinou této možnosti využije kolem dva-
ceti až třiceti studentů.

Témata jednotlivých přednášek jsou
opravdu pestrá. Např. v letošním 2. ročníku
jsou tyto přednášky: Mantry, Reflexní tera-
pie, Bohové v nás a nepřímá hypnóza, Tar-
ot, Lékařská astrologie, Cesta východní
duše k osvícení, Historie a současnost zenu,
aj. Zájemci o praktické využití nově získa-
ných vědomostí - bývá jich zpravidla kolem
dvou až tří desítek - mají navíc možnost
zúčastnit se seminářů, které probíhají po
skončení přednášek v prostorách zřizova-
tele, Mandaly s.r.o. Během letošních veliko-
nočních svátků zde např. probíhal úspěšný
seminář na téma „Rodinné konstelace“.

Po absolvování čtyřletého (resp. pěti-
letého) studia získává student certifikát
o absolvování školy. Značný zájem je také
o tematicky zaměřené zájezdy do zahraničí.
A to jak do míst působení velkých nábožen-
ských směrů (Thajsko, Nepál, Turecko), tak
na zajímavé výstavy v zahraničí (výstava
o Aztécích v Anglii).

Přímo u zdroje

O vyjádření jsem požádal také Milana Ca-
lábka, zakladatele České univerzity Nového
věku a jednatele společnosti Mandala s.r.o.,
která školu provozuje:

*Můžete nám v krátkosti přiblížit historii
vaší školy?*

Univerzita vznikla před sedmi lety. Před tou-

Idu Kellarovou poslouchalo více než dvě stě posluchačů.

Foto: Aleš Přichystal.

to dobou jsme měli knihkupectví a cestovní
kancelář, která pořádala specializované za-
hraniční zájezdy, zaměřené na poznávání
různých náboženských směrů. Naši klienti
projevovali velký zájem nadále s námi
udržovat kontakt a dále se vzdělávat. Proto
jsme se rozhodli zřídit naši školu. Zájem byl
opravdu veliký - v prvním roce jsme měli až
380 studentů. Pochopitelně řada z nich
časem z nejrůznějších důvodů odpadla.

Je nějaký rozdíl mezi tehdejšími a současnými studenty?

Naši první žáci byli spíše emocionálně
zaměřeni, další ročníky byly zaměřeny spíše
mentálně. Navíc zatímco v prvních roční-
cích byl větší zájem například o alternativní
léčení, dnes je více zájem o filosofii, o hlub-

ší poznání. Cílem dnešní výuky je rozšířit
naše vědomí za běžné hranice, překonat
stávající limity.

Kdo jsou studenti na Vaší škole?

Máme zde opravdu pestrá mozaiku lidí. Od
romského baníka z Handlové až po asistent-
ku na vysoké škole. Mezi studenty je řada
úspěšných podnikatelů, ale i primáři oddě-
lení nemocnic. Prostě takřka všechny vrstvy
společnosti. Spojuje je zájem o esoteriku.
Zatímco většina náboženství se vyčerpala,
my se snažíme lidem přiblížit nejrůznější
duchovní směry. Nejenom z hlediska religio-
nistického, ale snažíme se jednotlivé před-
nášky zasadit do kulturního kontextu doby.
Mezi naše přednášející patří skutečně ne-
lepší odborníci. Proto u nás přednášel
například prof. Zdeněk Neubauer, Rudolf
Starý, Vlastimil Marek, Bohumil Vurm nebo
Ivan O. Štampach.

*Považujete se za stoupence hnutí New
Age?*

Ne, nepovažujeme se za členy New Age. Je
to podle mého názoru značně nesourodé
hnutí. Nesdílíme také optimismus americk-
kého New Age, naše historické zkušenosti
jsou jiné. Snažíme se pracovat na rozšíření
svého vědomí. Nemáme duchovní školu
zaměřenou na jednu oblast, ale na více duch-
ovních směrů. Navíc se lidem, kteří k nám
chodí, nesnažíme brát jejich dosavadní víru.
Možná právě proto u nás studuje dost
křesťanů.

Děkuji za rozhovor a přeji hodně úspěchů.

O přestávce se prodávalo asi na dvacetí stolech. Foto: A. P.

Alena (46)

1. Sebepoznání a magická
Praha. Neexistují náhody,
něco nás sem se sestrou
táhlo. Prostě jsme cítily, že
zde musíme být.

2. Je zde velmi upřímná
atmosféra, cítíme se zde
volné a svobodné. Získá-
váme zde široké spektrum
vědění, každý si může od-
nést, co se mu hodí. Nebo
se mu to bude hodit třeba
za pár let. A navíc to zde
není nějak manipulované.
Je nám zde moc dobře,
pokaždé se sem moc těší-
me.

Rozhovor s popularizátorem New Age Vlastimilem Markem

JSEM POZITIVNÍ OSTRŮVEK

Martin Kořínek a Jiří Koubek

Jeden z nejznámějších představitelů New Age u nás, hudebník, publicista a spisovatel Vlastimil Marek (*1946) je jedním slovem živel. O tom, že hnutí Nového Věku je mimořádně složitě definovatelné, nás přesvědčil i rozhovor, který „hledáč duchovních pravd“ Marek pojal ve stylu „vše souvisí se vším“. Po položené otázce velmi rychle odbíhal od tématu, a tak jsme „surfovali“ po různých asociacích a vizích. Výsledné interview je tedy pokusem o zkrocení, učesání a systematizování bezbřehého oceánu úvah.

Proč koncem roku 2002 přestal vycházet vámi redigovaný časopis Baraka?

Když jsem se na svých přednáškách zeptal, kdo zná Baraku, přihlásila se vždy většina. Na otázku, kdo si ji koupil nebo předplatil, většinou nikdo ruku nezvedl. Lidem se Baraka moc líbila, ale nekupovali ji - půjčovali si ji mezi sebou. Umístili jsme ji do všech čajoven, aby si ji mohli zájemci přečíst - vždyť přece jde o informace, ne o ten časopis, - ale přestože ji měli na řetězu, stejně všechny výtisky dychtiví čtenáři ukradli. V 70.

a 80. letech jsem všechno přepisoval ve dvaceti kopiích zadarmo. Další generace se asi zatím neprobudily - myslí, že duchovno je stále dnes zadarmo.

Časopis Baraka byl jakousi hlásnou troubou New Age u nás. Kde můžeme hledat kořeny tohoto hnutí?

New Age je oslovení, které se původně používalo už na počátku 20. století. V 70. a 80. letech se tak začal označovat trend, který charakterizoval touhu nastupujících generací po duchovnosti. Když to zjednoduším, New Age vznikl v USA v rámci jakéhosi převráceného negativismu. Dopravní nehoda, která úspěšného, bohatého, zdravého člověka upoutá na čas na vozíček, ho donutí k uvažování a hledání něčeho smysluplnějšího. Tak tehdy začal příklon k praktické józe a zenu, k vegetariánství, výzkumu zdraví, v východním filosofii, ale i k novopohanství a šamanství. Každý může být sám sobě léčitelem a šamanem. Tahle záplava směrů pak přijala ve snaze o pojmenování nálepku New Age.

Jak byste charakterizoval stoupence New Age?

Jde o touhu jedince objevit duchovnost v sobě samém. Na každém záleží co si z obrovské nabídky duchovnosti vybere. Ideální je vyzkoušet všechno, co mi rezonuje, a pak zvolit jednu cestu, soustředit se na ní a usilovat, aby byl tento obor „dostudován“. Mnozí jdou jen po po-

vrchu, jen po nejjednodušším, předžvýkaném. Jsou vůči sobě a svému hledáctví nezodpovědní. Skutečný hledáč duchovnosti je člověk, který zjistil, že na sobě musí pracovat, že musí zvolit jednu disciplínu a tu absolvovat. Čím je duchovněji, tím je pak odpovědnější, ekologičtější, kooperativnější, soucitnější, je to sluníčko v partách, hybatel pozitivních změn.

New Age ale nemá monopol na konverze k duchovním hodnotám, v čem je jeho specifikum?

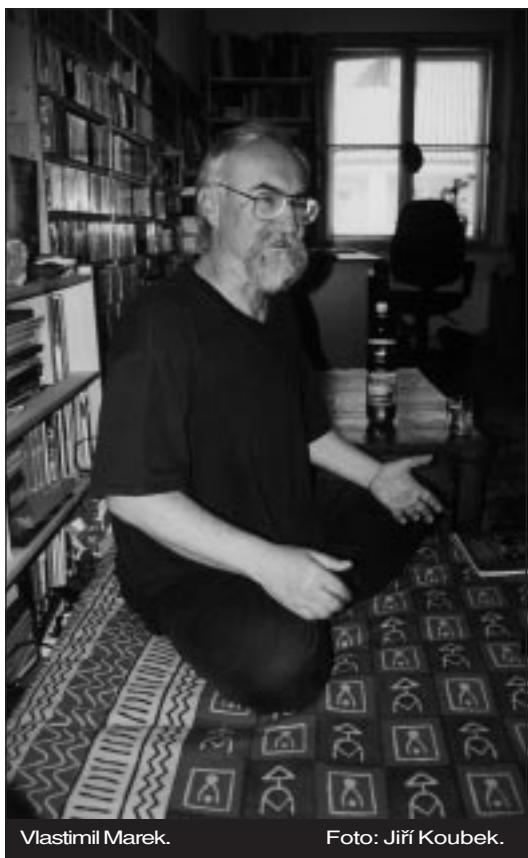
Situace je nová především v tom, že poprvé v historii lidstva už víme proč je duchovnost v pořádku a jak se projevuje. Přístroje, které dokáží nahlédnout do mozku a jeho aktivit, když se modlíme, meditujeme, cvičíme jógu nebo jsme vegetariáni, ve srovnání s pohledem do mozku člověka takzvaně normálního, který toto nedělá, dokazují adekvátnost a empirickou moudrost starých mistrů. Už víme, že cesta k vysvobození z toho, co se v buddhismu nazývá samsára nebo v křesťanství prvotní hřích, je přímo úměrná zodpovědnosti ke svému okolí a ke všem ostatním.

Jak dokazuje výzkum mozku oprávněnost duchovního života a z čeho se máme vysvobodit?

Když se dělají řezy mozkiem zjišťuje se, že např. duchovnost propojuje hemisféry. My muži jsme rozdělení, máme na rozdíl od žen dominantní levou hemisféru. Potřebujeme např. meditaci a třeba i hudbu, protože ta naše hemisféry propojuje, je jakýmsi mužským metajazykem. Když meditujeme, když děláme cokoli, co funguje v obou hemisférách, je to, jako bychom zapojovali větší procento operační paměti.

Vysvobození je vlastně přeprogramování toho našeho biopočítače. Vědci objevili, že - velmi zjednodušeně řečeno - lidská mysl je jakýsi program, na rozdíl od elektroniky ale obrovsky přizpůsobivý. Mozek se dokáže přizpůsobit programu horníka, která zná jen práci a hospodu a fotbal, nebo programu teoretického fyzika a horolezce zároveň. Program přitom neví, že je jen programem. Je třeba se nějak „probudit“ (slovo „buddha“ znamená probuzený) a dostat se za, nad program.

Magnetická rezonance prokázala, že když začnu jíst vegetariánsky nebo cvičit jógu alespoň tři měsíce, na řezu mého mozku se za tu dobu v určitých vrstvách viditelně promění propojení - neuronům narostou nová spojení (dendrity). Mozek se tou

Vlastimil Marek.

Foto: Jiří Koubek.

novou činností upgraduje. Narodí se nový program - přeprogramoval jsem způsob, jakým vnímám svou realitu. Zjistil jsem, že nejsem pouhá oběť činnosti žláz s vnitřní sekrecí, ale tvůrce a hybatel.

Pohybujeme se stále ve všeobecných pojmech, zkuste New Age konkrétněji definovat.

New Age není hnutí, stejně jako buddhismus není náboženství. New Age vlastně hmatatelně, fyzicky, neexistuje, stejně jako neexistuje revoluce nebo láska. Všichni víme co je to, když se zamilujeme, najednou je všechno jinak. Nikdo ale nic nezměří ani nezváží a podobně abstraktní je i New Age. Jsou to pravochemisférové pokusy domluvit se s logikou poznání. Když mluvím o New Age, mluvím o způsobu poznávání své reality, který překonává brzdu toho, že se programově domnívám, že funguje jen to, co vidím. New Age se původně jmenovalo „hnutí lidského potenciálu“. Jde tedy o to, aby člověk byl lépe člověkem.

Existují nějaké body, na nichž se stoupenci New Age shodnou? Je to např. víra v reinkarnaci?

Není žádná doktrína, neexistují žádné body. Podstatná je osobní zkušenost, osobní cesta. Všechny kategorie, které by bylo možno jmenovat, jsou jen vnějšími atributy na osobní cestě každého jedince. Není pravda, že New Age věří např. na reinkarnaci - někteří nadšenci si v rámci své cesty prostě vzali jako pomůcku pro přeformování právě a levé hemisféry teorii reinkarnace.

Loni vám vyšla kniha „Nová doba porodní“. Jaké místo má porodnictví v New Age?

První okamžiky člověka zásadně ovlivňují na celý život. Současný systém porodnictví je naprosto nehumánní a devastující - děti se rodí ve stresu, jsou izolovány od matek a zažívají pocity osamění, frustrací, depresí a strachu. Ty si pak nesou dál životem. Jsme v bludném, neustále se zhoršujícím kruhu vzrůstající agrese způsobené špatně porozenými dětmi. Dokud nezačneme rodit a vychovávat děti duchovně a nepoznáme, že člověk je dokonalý, stále bude platit, co říkám už 20 let: „Ještě není tak zle, aby mohlo být lépe.“

Co nás může z bludného kruhu špatných porodů vysvobodit?

Musíme si uvědomit, že dítě je přirozeně duchovní, v děloze 80% času promedituje. Když se na dobrých encefalografech měří

průběhy křivek, podobají se podobným EEG křivkám meditujícím mnichů. Každý člověk má přirozené dispozice nebýt úzkostlivý, bigotní, nebýt antisemita nebo rasista, nebýt dogmatik nebo politik, který neslyší nikoho jiného. To vše se totiž tvoří už v prvních vteřinách života, jako jakýsi první a základní operační software. Děti by se měly rodit normálně, čili v přítmí, intimitě, jen pár kamarádek a manžel - např. mužský pot vybudí v vomeronasálních orgánech v nose ženy pokyn, který spustí na sebe navazující hormonální produkci a porod je pak snadný a rychlý. Ženy potřebují muže víc než se kdy zdálo. Nepoučený radikální feminismus je nesmysl.

První pohled správně narozeného dítěte do očí matky způsobí proces speciálního koktejlu hormonů a matka svému miminku rozumí, nemá laktační psychózy, je v pohodě, nejsou tu generační problémy mezi dcerou a matkou. A mimochodem, přirozený porod je orgasmický, v těle ženy je při něm mnohem víc endorfinů než při normálním stavu.

Kdy se lidstvo promění a stane se lepším?

Dokud se nezmění porodnictví a vztah lidí k duchovnu, bude to stále horší. Změna možná nastane, až bude tak špatně, že bude nutnost něco dělat. Podobné krátkodobé společenské probuzení proběhlo při loňských povodních nebo v letech 1968 a 1989. Nakonec bude svět proměněn a všichni budou muset být duchovněji, nebo nebude vůbec - nebo tu budou stále se opakující a nic neřešící lokální války jako ve filmu Blade Runner.

A jak bude vypadat svět, když vše dopadne dobře?

Až budeme v Evropě rodit své děti jako v tradiční indické nebo čínské společnosti, až je budeme duchovně vychovávat, vzdělávat a učit jako v Tibetu a až bude duchovnost běžná jako reklama na prací prášky, pak snad bude (až na přírodní katastrofy) celý svět v pohodě, bez agresí. Takoví Tibeťané jsou nenásilní a mírumilovní lidé, ve společnosti tu neexistuje sexismus nebo rasis-

Vlastimil Marek.

Foto: Jiří Koubek.

mus. Mimochodem, teorie karmy a převtělování jim funguje jako hezký ideologický systém, který zjednodušeně řečeno v průběhu staletí předělal národ kočovníků a válečníků, kteří by jinak byli mimořádně krutí.

Jak se stoupenci New Age připravují na změnu světa?

My všichni, kteří na sobě pracujeme už dvacet až třicet let, jsme jakési pozitivními ostrůvky. Máme tak použitelné know how pro chvíle, až to bude opravdu špatné. Žádný politik dnešního světa nemá vizi. New Age má lidi, kteří dlouho rozvíjeli své potenciály a například myslí pravochemisférově, jaksi z nadhledu. Kritickou situaci zhodnotí, nezablokování adrenalinem a levou hemisférou a dokáží vše zvládnout. Právě nedávno i v našem tisku přetiskli zprávu o výzkumu, který „objevil“, že buddhisté jsou šťastnější než normální lidé. Jejich mozkové centrum pro pozitivní emoce, amygdala, je abnormálně větší.

Můžete některé „pozitivní ostrůvky“ jmenovat?

Kdo byl aktivní v 70. a 80. letech je aktivní pořád. Nechci jmenovat, abych nikoho nezapomněl, ale např. jsou to lidé z Jazzové sekce, nebo lidé, kteří se naučili sanskrit nebo čínštinu a dnes figurují v Orientálním ústavu. Ale chcete-li, tak třeba z té starší generace, kromě S. Grofa, P. Tervínové, B. Merhauta, M. Bartoňové, také třeba Milan Calábek, na jehož čtyřletou soukromou univerzitu Nové doby chodí v každém ročníku více jak 300 studentů. Z mé generace bych rád zmínil například Lumíra Kolíbalu (nakladatelství Dharmagaia), Lídu Chráš-

⇒ Dokončení rozhovoru na další straně dole.

Žádost o trest smrti pro šéfa japonské sekty Óm šinrikjó

TOKIO 24. dubna - O trest smrti pro Šokó Asaharu, vůdce japonské sekty Óm šinrikjó, požádala dnes tokijská prokuratura. Asahara je viněn z toho, že přikázal v roce 1995 útok smrtelným plynem sarin v tokijském metru. Tehdy zahynulo 12 osob a tisíce dalších se přiotrávilo.

Prokurátor požádal o nejvyšší trest v době, kdy končí sedm let trvající proces s Asaharou, který čelí ve 13 bodech obžaloby obvinění z odpovědnosti za smrt 27 lidí, tedy nejen obětí z metra, ale i řady jiných lidí, včetně neposlušných členů sekty.

Rozsudek by měl být podle soudních zdrojů vnesen koncem tohoto roku nebo začátkem příštího roku. K trestu smrti bylo již odsouzeno devět Asaharových spolupracovníků. Žádný ještě nebyl popraven, protože všichni se proti rozsudkům odvolali. Agentura AFP připomíná, že odvolací řízení v Japonsku trvá dlouho a tak mezi vnesením prvního rozsudku a popravou oddálenou sérií odvolání může uplynout i 20 let.

USA: Náboženské svobody se porušují v šesti zemích světa

WASHINGTON 6. března - Spojené státy ve středu jmenovaly šest zemí - Čínu, Írán, Irák, Barmu, Severní Koreu a Súdán, ve

kterých dochází k významnému porušování náboženských svobod. Tento seznam, který je zveřejňován každoročně, zůstal oproti minulému roku nezměněn. „Bohužel dodržování náboženské svobody se významně nezměnilo v žádné z těchto zemí od této doby (minulého roku),“ uvedlo v prohlášení americké ministerstvo zahraničí.

Když ministerstvo zveřejnilo v říjnu minulého roku tuto zprávu o dodržování náboženských svobody ve světě, bylo upozorněno, aby posoudilo i případ Saúdské Arábie, kde prý neexistují náboženské svobody. Agentura Reuters však dodává, že nový seznam nezahrnuje ani Saúdskou Arábii, ani žádnou další zemi patřící k současným spojencům Spojených států dříve zmíněných ve zprávě, jako Pákistán, Turkmenistán a Uzbekistán.

Na Plzeňsku letos vznikne mezinárodní buddhistické centrum

PLZEŇ 24. března - Mezinárodní buddhistické centrum pro pořádání přednášek, meditací a setkání začne letos vyrůstat u Těnovic, asi 20 kilometrů od Plzně. Na louce u skály s výhledem do kraje koupili buddhisté asi deset hektarů půdy. Loni v létě zde položili základy stavby, která by měla přijít na 2,5 až tři miliony korun, řekl dnes jeden z organizátorů stavby Roman Virt.

Do Těnovic se už několik let sjíždějí stovky lidí z celé Evropy na letní meditační

kurzy buddhistické filozofie. Celoročně obyvatelná budova bude mít velkou meditační místnost, společenskou místnost, kanceláře, sociální zařízení a v podkroví ložnice až pro 50 lidí, řekl Virt. Centrum staví Nadační fond Nydahl...

Nové centrum bude stát na místě, kde měl být v 16. století postaven křesťanský klášter, nakonec zde ale nevyrostl. Nyní by zde mělo vzniknout místo, kde se budou celoročně pořádat kurzy, meditace a setkání pro pokročilé i pro lidi, kteří se s buddhistickou filozofií teprve seznamují. Například v srpnu zde dánský buddhistický učitel lama Ole Nydahl povede kurz Phowy - Vědomého umírání, uvedl Virt.

„Buddhismus dokáže rozvinout celý potenciál myslí, prožít mysl jako nadčasový prostor,“ soudí Virt. Lidé, kteří chtějí posilovat svaly, chodí podle něj do tělocvičny, když někdo chce posilovat mysl, zajímá se o buddhistickou meditaci, doplnil.

Vúdú bylo na Haiti oficiálně uznáno jako náboženství

PORT-AU-PRINCE 8. dubna - Téměř 200 let poté, co Haiti získalo nezávislost, byl na tomto ostrovním státě oficiálně uznán kult vúdú jako náboženství. ...

Příslušné nařízení vydal v pondělí prezident Jean-Bertrand Aristide. Následovat má zákon, který právně postaví vúdú na roveň křesťanským konfesím. Za stoupence kultu vúdú jsou považovány zhruba tři čtvrti-

⇒ *Dokončení rozhovoru z předchozí dvoustrany.*

řanskou, Borise Davida a Mirka Kašpara (vedou centra v jižních Čechách), dále pak ty mladší, kteří vedou různá zenová a meditační centra (např. Radek Kolář, nebo Pepa Mádl) dnes již jako oficiální hlavy japonských nebo čínských asociací a institucí, ale také například manželé Tylovi, kteří k nám uvedli metodu Baby plus (pomocí které se i u nás již rodí neuvěřitelně zdravé a chytré děti, Blanku Sudíkovou, která každý rok naučí tři tisíce miminek (a jejich rodiče) nebát se vody, potápět se, uvolnit (a tahle miminka vyrostou ve svéprávné, asertivní a duchovní bytosti), a další a další.

„Bod obratu“ je i z vašeho pohledu daleko a hnutí New Age na Západě slabne, nebo podléhá komercializaci.

Sjednucující orientační název New Age skutečně pomalu ztrácí váhu a mizí. Ale jde jen o slovo, nemělo by nás to odradit. V první třídě školy duchovna můžou docela dobře vyučovat lidi, kteří jsou zbytečně příliš závislí na konzumu. Až ve třetí třídě mi pak svitne, že má učitelka z 1. třídy byla necharakterní, ale stejně naučila mě číst a psát.

Mám takové motto: „Nemůžeš z pasti dokud nevíš, že si v ní“. New Age je jeden ze systémů, který pomohl odhalit, že jsme v pasti.

Takže svět i některé složky New Age jsou v pasti závislosti na penězích?

Ano, je to problém zbožštění peněz. Celý současný bankovní, tedy lichvářský systém nic nevyrábí. Je tak katastrofický, že stačí málo a vše se sesype. Peníze jsou dohodnutá forma. Forma iluzorního majetku, kterého se ale nenajím, nenapíju. I naše sociologie už přitom ví, že všichni, kteří mají

více než lehce nadprůměrný příjem, jsou vlastně nešťastní.

Ale zpět k vaší otázce. Zatímco před patnácti lety jsme jen snili o zdravé výživě (tofu, seitan, natural rýže, miso atd. byly věci spíše z utopického snu), dnes jsou k dostání v každém hypermarketu. Naznačuji, že ne peníze, nebo dokonce hypermarkety jsou tím hlavním problémem. To my lidé s věcmi a institucemi pak děláme dobré nebo špatné věci. Již dvacet pět let uvádím příklad mého bývalého kamaráda, který se den ze dne přestal přežírat vepřovou a začal se přežírat obilím a zeleninou.

Není vize „světa bez peněz“, až příliš podobná utopii komunistického ráje?

Ještě donedávna se bez peněz obešla celá řada domorodých společností, a ukázalo se, že jejich příslušníci byli vlastně daleko šťastnější, než my, kteří vyděláváme celé dny a roky a životy kvůli tomu, abychom

ny z osmi milionů obyvatel Haiti. Ti všichni se hlásí k polytheistickému kultu, který sem v 18. století přivezli předci dnešních Hait'anů, otroci zavlčení z Afriky, kteří ho později obohatili o křesťanské prvky. Těžištěm vúdú je uctívání přírodních božstev. Mnohým Hait'anům přitom nedělá žádné potíže být zároveň stoupenci vúdú a křesťany. Za koloniálních dob byl kult zakázán, dočasně byl však potlačován i v dobách nezávislé republiky.

Prezident Aristide si zvolil k oznámení oficiálního uznání vúdú za náboženství právě pondělí jako 200. výročí dne úmrtí národního hrdiny Toussainta L'Ouvertureho. Tento vůdce povstání černošských otroků proti francouzským koloniálním vládcům byl v roce 1802 odvezen do Francie a tam 7. dubna 1803 zemřel ve vězení.

Po zničující porážce napoleonských vojsk v listopadu 1803 dosáhlo Haiti 1. ledna 1804 jako první země Latinské Ameriky a Karibské oblasti nezávislosti a stalo se republikou. Letošek prožívá tato dnes nejchudší země kontinentu ve znamení oslav.

Šiitský imám hrozí smrtí ženám, prodejcům i kinům

BAGDÁD 16. května - Velmi vážné následky, včetně zabití, hrozí v Iráku hřešícím ženám, prodejcům alkoholu a kinům, pokud do týdne neupustí od svých praktik. Obyvatele varoval při dnešní veřejné modlitbě v Bagdádu imám Muhammad al-Fartúsi.

byli šťastní. Peníze jsou přece ve skutečnosti jen něčím, co potřebuji na Cestě, ne Cestou samotnou. Mních může používat mobil, ale není na něm závislý. Buddha by dnes používal internet, a musel by tak platit telefonní účty, ale rozhodně by se netrápil, že nemá nejnovější procesor a software. A dovedu si představit, že by se mu líbilo hrát emoce zklidňující a k osvícení uživatele připravující počítačové hry (že takové na našem trhu nejsou, je jen a jen chyba nás, „programátorů“ svých životů a přístrojů).

Současné státní a společenské systémy zneužívají svých občanů stejně, jako to dělal komunismus a socialismus, a také nenabízejí žádná reálná řešení - jen, se zpožděním, hasí a hasí. Systém stran a většinové demokracie také nefunguje, protože ti, kteří jej vykonávají a vytvářejí, jsou jen a jen (poškození) lidé. Abychom změnili svět, musíme změnit především sami sebe.

Některá kina podle islámského duchovního promítají neslušné filmy. „Varuji je: pokud se to do týdne nezmění, budeme se k nim chovat jinak,“ prohlásil imám před několika tisíci věřícími, kteří se shromáždili u mešity v předměstí Sadr City.

„Varujeme ženy a zprostředkovatele, kteří je přivádějí k Američanům. Pokud do týdne nezmění postoj, vražda těchto žen bude povolena,“ řekl al-Fartúsi s odvoláním na islámské náboženství. Dodal, že toto varování platí i pro prodejce alkoholu a rozhlasové a televizní stanice. ...

Šiitskou větev islámu vyznávají dvě třetiny z 26 milionů Iráčanů. ...

Srílanští buddhisté zaplavili chrámy na oslavu Buddha

KOLOMBO 15. května - Milióny vyznavačů buddhismu dnes na Srí Lance zaplnily s pestrobarevnými lampióny místní chrámy, aby oslavily svátek Vésakh, kterým si o květnovém úplňku připomínají Buddhovo narození, procitnutí a vyvanutí neboli dosažení nirvány. ...

V buddhistickém náboženství jde o nejvýznamnější oslavy v roce. Po ranních slavnostních modlitbách se věřící do chrámů vracejí za soumraku, se zapálenými svícemi či lampióny v rukou třikrát obcházejí proti směru hodinových ručiček Buddhův obraz a přitom odříkávají modlitby připomínající tři důležitá období Buddhova života.

Opakuji, poprvé v historii lidstva už víme, jak.

V New Age tedy nejde o utopii, o plané snění o nějakém lepším příštím. Ten, kdo funguje v obou svých hemisférách, ví velmi dobře, že to, oč tu jde, není ani minulost nebo dokonce budoucnost, ale ono slavné „ted' a tady“. Bubeník Babatunde Oladundži to říká takto: „Yesterday is history. Tomorrow is a mystery. And today? Today is a gift. That's why we call it the present.“ Volně a bez rýmů přeloženo: „Včerejšek je historie. Zítřky jsou mystérie. A dnešek? To je dar (prezent). Proto jej nazýváme přítomností (present).“ Kdyby New Age pro svět neudělal nic jiného než že začal zkoumat zdraví a znovuobjevil duchovnost a „ted' a tady“, už by to stačilo na trvalý zápis do kroniky lidstva. ■

Martin Kořínek (*1971) je publicista, Jiří Koubek (*1976) je absolventem Jaboku, vyšší sociálně pedagogické a teologické školy.

Na Srí Lance nabyl svátek ještě na větším významu v naději na obnovení trvalého míru v zemi. Vláda o něm vyjednává se separatistickou organizací Tygři osvobození tamilského Ílamu (LTTE) za zprostředkování Norska. Tygři usilovali od roku 1983 o vytvoření tamilského státu Ílam na severu a východě Srí Lanky. Loni v únoru se LTTE a kolombské úřady zavázaly k mírovému jednání.

Hnutí Fa-lun-kung slavilo v Hongkongu 11. výročí vzniku

HONGKONG 13. května - Několik desítek stoupenců hnutí Fa-lun-kung se dnes shromáždilo v centru Hongkongu, aby si připomněli 11. výročí založení této meditační skupiny a aby protestovali proti jejímu potlačování v pevninské Číně. ...

Ve svém prohlášení účastníci demonstrace kritizovali bývalého čínského prezidenta Ťiang Ce-mina, který podle nich spáchal „odporný zločin“, když dal v pevninské Číně popud k zahájení kampaně proti vyznavačům hnutí. Ta si prý vyžádala téměř 700 obětí.

Fa-lun-kung založil v roce 1992 Mistr Li Chung-č', který od roku 1997 žije v New Yorku a označuje se za živoucí převtělení Buddha. Příslušníci hnutí si podle svých slov 13. května připomínají i narození zakladatele.

Fa-lun-kung se snaží skloubit meditací a dechová cvičení sučením, které má kořeny v buddhismu a taoismu. Peking toto hnutí zakázal v červenci 1999 a mnoho stoupenců poslal do pracovních táborů na „převýchovu“. V Hongkongu zůstává zatím legální. ■

Z informačního servisu ČTK
vybral a zprávy zkrátil Zdeněk Vojtíšek.

PŘEDCHOZÍ A DALŠÍ ŽIVOTY V JEDNOTLIVÝCH DUCHOVNÍCH SMĚRECH

hinduismus - *sansára*, sled po sobě následujících životů spojených osobní identitou; základem kontinuity je *átman*, božský, věčný prazáklad člověka a všeho ostatního; v jednotlivci jako *džívátman* prochází podle univerzálního zákona vyrovnání (*karma - vipáka*) různými lidskými, příp. i jinými formami života; cílem je *móksa*, vysvobození ze sansáry, spojení, splynutí či uvědomění si věčné jednoty jedince s brahmanem – základem a zdrojem skutečnosti.

buddhismus - též *sansára*, řetězec zrození; není žádný trvajících subjekt mezi jednotlivými životy; výslovně se učí *anátman* - nepřítomnost átmanu; smrtí se složky bytosti (skandhy) rozpouštějí a osobní identita zaniká, *karma* přitahuje složky k sobě a vznikají nové životy, tradičně v některé ze šesti říší, z nichž jedna (nejpříznivější pro dosažení cíle) je lidská; cílem je vyvanutí touhy po nových životech a opuštění přerodování; v *nirváně* paradoxně je i není kontinuita s předchozími životy.

antické řecké náboženství - vedle základní představy konečného sestupu duše po smrti do Hádu (podsvětí, říše stínů) se v *orfických* textech vyskytuje metempsychosis, překládaná někdy jako „stěhování“ duší; tělo (*sóma*) je vězením (*séma*), smrtí je duše z něj vysvobozena; z koloběhu se definitivně vymaňuje očišťováním (katarzí); v helenistickém období možný vliv indických nauk prostřednictvím indo-baktrijské kultury.

origenismus - pojetí s odvoláním na Órigena (cca 185 – 254) připisované okruhu byzantských intelektuálů v 6. století, že Bůh stvořil všechny duše na počátku, ty po životě u Boha sestoupí každá do jednoho těla, po smrti trpí dočasné tresty a nakonec se všechny vrátí k Bohu; odmítnuto 543 císařem Justinianem; jeho rozhodnutí potvrzeno 553 na V. všeobecném sněmu církve v Konstantinopoli.

antroposofie - zakladatel Rudolf Steiner (1861-1925) navazuje na teosofii, která víceméně převzala hinduistické pojetí; sled životů nazývá *reinkarnacemi*; vtěluje se Já, jež je božského původu; díky Kristu („mysteriu Golgoty“) má postupem životů v různých

dobách různých životních pozicí příležitost k naplňování svých možností a zdokonalování. ■

Ivan O. Štampach

MILENIALISMUS A NEW AGE

Slavná metafora hnutí Nového věku, která dává do protikladu starý věk Ryb a nastupující věk Vodnáře, je zcela průhledná. Ta hnutí, která s použitím podobných metafor očekávají brzký zánik starého a povstání nového, ideálního světa, nazýváme „mileniální“.

Milénium se v křesťanství rozumí tisíciletí Kristovy vlády. Podle novozákonního Zjevení Janova¹ je toto tisícileté Kristovo království charakterizováno spoutáním satana a odměnou pro věrné mučedníky. Naděje na odstranění zla (spoutání satana) navazuje na prorocství o době všeobecné hojnosti, míru a vlády Božího zákona, s nimiž se setkáme v židovské Bibli.²

Představu milénia samozřejmě doprovází více či méně intenzivní očekávání, že již nastane. Označením pro toto očekávání je pojem „milenialismus“, definovaný americkou religionistkou Catherine Wessingerovou jako „výraz lidské naděje na dosažení trvalého všestranného blahobytu, jiným slovem spasení“.³ Připomeňme jen, že toto dosažení se má týkat skupiny lidí (má být tedy kolektivní).

Ačkoli pojem „milenialismus“ má křesťanské konotace, srovnatelná očekávání nalézáme i mimo křesťanství. Příkladem může být milenialismus původních (domorodých) obyvatel, kteří pociťují ohrožení své identity tvář v tvář postupující jiné civilizaci,⁴ nebo politická hnutí, která revoluční cestou usilují o nastolení tisícileté říše nebo její období.⁵ Zároveň je ovšem nutné se ptát, zda tato mimokřesťanská očekávání nejsou křesťanstvím přece jen ovlivněna.

Z křesťanské teologie také pocházejí pojmy „premilennialismus“, „postmilennialismus“ a „amilennialismus“. Křesťanští **premilennialisté**⁶ věří, že druhý Kristův příchod bude předcházet tisíciletou říši a že před tímto příchodem lidstvo projde epochou plnou nepřátelství, zklamání a utrpení. Protože premilennialisté tyto frustrující situace většinou právě prožívají, očekávají, že k touženému zlomu ve vývoji lidstva dojde velmi brzy. **Postmilennialisté**⁸ naproti tomu zdůrazňují vládu Boha nad světem již v přítomné době a věří v její postupné rozšiřování až do druhého Kristova příchodu. Tuto evoluci většinou považují za dlouhodobou záležitost. Pocházejí spíše z etablovaných církví nebo (často současně) z privilegovaných vrstev společnosti. Společenské zařazení mívají stejné jako **amilennialisté**, kteří považují výroky křesťanské Bible o tisíciletém království za symbolické a nespojují je s téměř žádným očekáváním.

Nevýhodnost těchto pojmů (zvláště pro mimokřesťanská náboženství a pro oblast nábožensko-politických hnutí) je zřejmá. Již zmíněná Wessingerová⁹ proto navrhuje rozlišovat spíše mezi katastrofickým a progresivním milenialismem.¹⁰

Základem **katastrofického milenialismu** je víra, že milénium může nastat až po apokalyptickém zániku tohoto zlého světa. Špatnost tohoto světa totiž nemůže být pouze opravena, nýbrž musí být zničena nadlidským zásahem, který bude znamenat katastrofu pro všechny nehoďné. Katastrofický milenialismus je proto charakterizován pesimistickým viděním a úsilím jeho přívrženců (většinou malé a elitní skupiny) o dokonalost. Tento postoj může v některých případech vést ke konfliktu - jednak uvnitř skupiny pod tlakem zklamání z nespelných mileniálních nadějí, jednak navenek v důsledku napjatého vztahu s většinou společnosti (na obou stranách bývá ostrá kritika a odsuzování). Konflikt mohou

Bod obratu

Různá sociální hnutí z období 60. a 70. let 20. století představují nastupující kulturu, která je dnes připravena na přechod ke slunečnímu věku. Již dochází k transformaci, upadající kultura se však odmítá změnit a lpí stále křečovitěji na zastaralých idejích. Ani hlavní sociální instituce svoji vedoucí roli novým kulturním silám nepředávají dobrovolně. Ale jejich úpadek a rozklad bude nevyhnutelně pokračovat, zatímco nastupující kultura bude pokračovat ve svém vzestupu, a nakonec převezme vedoucí roli. Bod obratu se blíží a poznání, že evolučním změnám takového významu nemohou zabránit žádné krátkodobé politické aktivity, nám dává nejsilnější naději do budoucna.

Přechod ke slunečnímu věku, poslední slova z poslední kapitoly knihy Fritjofa Capry „Bod obratu“ (DharmaGaia & Ma'a, Praha 2002), str. 463: Recenze českého vydání knihy vyšla v Dingiru 4/2002, str. 27.

někdy katastrofičtí milenalisté dokonce sami vyhledávat - snad aby se ve svých postojích ke společnosti utvrdili.

Na druhou stranu **progresivní milenialismus** věří v možnost postupného budování mileniální říše, na němž se v součinnosti s transcendentními silami podílejí i lidé. Je to hnutí optimismu a pokroku, sebezlepšování a víry v možnosti člověka. I tento typ ovšem může být stejně (a někdy i více) konfliktní ve snaze odstranit z cesty ty, kdo by takovému pokroku bránili.¹¹

Oba typy milenialismu však mohou coexistovat uvnitř jedné náboženské skupiny. Podobně může uvnitř jedné skupiny postupně jeden typ milenialismu nahradit druhý v závislosti na vnějších podmínkách (neštěstí, pronásledování, nebo naopak získávání lepšího společenského postavení atp.). Jak uvádí Wessingerová, „katastrofický milenialismus a progresivní milenialismus je možné si představit jako dva póly na škále stále se pohybujícího mileniálního myšlení, které stále odpovídá na fyzické podmínky a přizpůsobuje se jim.“¹²

Škálu různých mileniálních postojů bychom našli i v případě **hnutí Nového věku**. Přesto je pro toto hnutí typický **progresivní milenialismus**. Je to právě optimistické očekávání nové a kolektivní blaženosti, které natáhlo hodinový strojek tohoto širokého světového hnutí, a díky tomuto očekávání strojek dosud tiká.

S progresivním milenialismem, a dokonce i s metaforou věku Vodnáře, se setkáme i u dvou významných inspiračních zdrojů New Age - v Theosofické společnosti a u psychiatra a filosofa C. G. Junga (viz rámeček).

Zdeněk Vojtíšek

Poznámky

- 1 Bible. Zjevení Janovo 20,1-6.
- 2 Bible. Izajáš 11,6-10 a další.
- 3 Wessinger, C., Introduction, in: Wessinger, C. (ed.), *Millennialism, Persecution, and Violence. Historical Cases*, Syracuse University Press, Syracuse 2000, str. 6.
- 4 Např. Tanec duchů, mileniální hnutí amerických Indiánů, které vyvrcholilo při bitvě u Wounded Knee roku 1890.
- 5 Milenialistický byl Hitlerův národní socialismus, Leninův komunismus i Mao Ce-tungova Kulturní revoluce.
- 6 Pojem vyjadřuje naději, že Kristus podruhé přijde před milénium.
- 7 Pojem vyjadřuje naději, že Kristus podruhé přijde jako završení milénia, tedy po něm.
- 8 Wessinger, C., *Millennialism With and Without Mayhem*, in: Robbins, T., Palmer, S. (eds.), *Millennium, Messiahs, and Mayhem*, Routledge, New York 1997.
- 10 Následující dva odstavce čerpají z Wessinger, C., Introduction, ... str. 10-11. Katastrofický milenialismus je obdobou křesťanského premilenialismu, progresivní milenialismus obdobou křesťanského postmilenialismu.
- 11 Konflikt způsobily především politické verze progresivního milenialismu: německý nacionální socialismus, komunismus, maoismus, hnutí Rudých Khmerů apod.
- 12 Wessinger, C., Introduction, ... str. 10.

DESET LET POTÉ

Vše začalo docela nenápadně: Z církve adventistů sedmého dne se oddělila skupinka považující se za pravé nositele adventního dědictví. Ještě když se vedoucím jejich komunity ve Waco v Texasu stal jistý Vernon Howell, stále se jednalo pouze o podivné náboženské společenství, jakých jsou po světě stovky. Ani to, že se Howell přejmenoval na Davida Koreshe (podle izraelského krále Davida a perského krále, který osvobodil Židy z babylonského zajetí) a začal mít zjevení od Boha, není na náboženské scéně nic tak neobvyklého.

Pozornost celého světa Koresh a jeho komunita na sebe upoutali až tehdy, když se o jejich činnost začal zajímat americký státní aparát. Zvláště po té, co se agenti speciálních oddílů ATF a FBI rozhodli řešit náboženské problémy násilím. V tom okamžiku se střetla arogance státní moci s přesvědčením o vyšším poslání. Na jedné straně se postavily státní orgány snažící se odstranit vzniklý problém i za cenu zlikvidování původců, na druhou stranu byli zahnaní vyznavači mesiáše Koreshe. Ti neměli příliš na vybranou: uvěznění na svém ranči, obležení ozbrojenci a tanky, mučení hlukem a ostrým světlem v noci, když se je agenti snažili psychicky zdecimovat, pod palbou ze země i z vrtulníků – se nemohli domnívat jinak, než že už nastává jejich vůdcem předpovězený konec světa. V takové situaci není divu, že se nerozpakovali proti agentům použít zbraně, připravené na Armagedon - konečnou bitvu mezi dobrem a zlem. A vzhledem k neuvěřitelné diletantnosti

organizace zásahu došlo i mezi mnohonásobnou přesilou s nesrovnatelně lepší výzbrojí k mnohým úmrtím.

Neprofesionálnost zásahu a pravděpodobné postranní důvody k této akci však na druhou stranu nevypovídají nic o pravdivosti Koreshova učení. To však mělo být předmětem religionisticko-teologických sporů, ne zásahu těch, kdo si potřebovali vyzkoušet, jaké je to být součástí akčního filmu. Stejně tak podezření na nepřiměřené trestání dětí není důvodem k tomu, aby - v konečném součtu - bylo 27 dětí zabito. Celá nešťastná akce totiž vyústila nejen do nesmyslných přestřelků, ale i do obrovského požáru, z něhož neměli obklíčení davidiáni prakticky úniku a téměř všichni v něm zahynuli.

Z této tragedie však také logicky nevyplývá, že by nikdo neměl právo po pravdě říci o nejruznějších pochybných náboženských a pseudonáboženských společnostech, co jsou zač. Není možné argumentovat tímto zločinem proti zájmu státních orgánů o dění v různých náboženských organizacích. Musí to však být zájem kvalifikovaný a kultivovaný. Jakmile se projeví arogance moci vůči komukoli, ať jsou to muslimové v Iráku, děti v Palestině nebo bezbranní přistěhovalci v USA, stává se státní aparát nástrojem zla a ubohosti.

Tragický konec jednapadesátidenního obléhání je tak varováním nejen před důsledky náboženského fanatismu, ale i před zneužitelností jakéhokoliv mocenského aparátu.

Tomáš Novotný

Carl Gustav Jung o nové epoše

„... je to mé lékařské svědomí, které mne nabádá, abych splnil svou povinnost a těch několik málo lidí, k nimž se může můj hlas dostat, připravil na to, že lidstvo očekávají události, které odpovídají závěru jedné velké historické epochy - konci jednoho eónu. Jak víme už ze staroegyptských dějin, jsou to psychické fenomény proměny, které vystupují pokaždé na konci jednoho a na začátku následujícího platónského měsíce. Jsou to, jak se zdá, změny v konstelaci psychických dominant, archetypů, 'bohů', které způsobují anebo doprovázejí sekulární proměny kolektivní psyché. Tato proměna již v průběhu historické tradice započala a zanechala své stopy nejdříve v přechodu z věku Býka (Taurus) do věku Berana (Aries) a pak při přechodu z věku Berana do věku Ryb (Pisces), jehož začátek koinciduje se vznikem křesťanství. Nyní se blížíme k velké změně, kterou lze očekávat se vstupem jarního bodu do souhvězdí Vodnáře (Aquarius). ...

Současná světová situace je jako dosud nikdy vhodná k tomu, aby vzbuzovala očekávání nějaké rozhodující, nadpřirozené a nadpřirozené události.“

C. G. Jung, *Tajemno na obzoru*, Nakladatelství Tomáše Janečka, Brno 1999, str. 9-10 a 30.

POTŘEBNOU KNIHU POŠKODIL ĎÁBEL

MUDr. Štěpán Rucki, CSc.:
**Alternativní medicína - pomoc,
nebo nebezpečí?**

Návrat domů, Praha 2000

Úvodem je nutno zdůraznit, že kniha vyšla v nakladatelství Návrat domů, které se téměř výhradně zaměřuje na křesťanské autory a čtenáře. Ve spektru křesťanské publicistiky stojí tento vydavatel na protestantských základech a jeho produkci můžeme tematicky a obsahově hodnotit jako konzervativní, někdy až fundamentalistickou. Základní problém pojednání o alternativní medicíně pak tkví ve skutečnosti, že do výše vymezeného rámce přesně zapadá. Z hlediska nakladatele je kniha trefou do černého, výhrady však budou mít nejen nekřesťané, „nezávislí“ nebo nevěřící čtenáři, ale jistě i množství „otevřených“ křesťanů.

Z hlediska vědecké úrovně musíme práci MUDr. Štěpána Ruckiho (*1962) ocenit a můžeme se jen postavit za slova autora úvodu ke knize ThMgr. Stanislava Kaczmarczyka: „Autor velmi jasně, logicky a odborně rozebírá jednotlivé druhy alternativní medicíny, ukazuje, v čem jsou její zdánlivé úspěchy, ale zároveň ukazuje, v čem je ukryto nebezpečí... jeho hodnocení je velmi střídavé, odborné a pravdivé, ale zároveň srozumitelné pro laickou veřejnost.“

Těžkosti nastanou vždy až v závěru kapitol, kde se Rucki věnuje „křesťanskému“ zhodnocení jednotlivých léčitelských metod. Tyto pasáže bychom s trochou ironie mohli nazvat „chřestění pekelnými řetězy“. Autor, v předcházejícím textu věcně definující neserióznost té které metody, se tu nezděříka uchyluje k „inkvizičním“ útokům na nekřesťanská náboženství, skrytá v podobě alternativních praktik.

Například akupunktura je mu branou k taoismu, ve shrnujícím odstavci, emotivně nadepsaném „Zápas o duši“ uvádí: „Problém (vztahu křesťana k akupunktuře) je daleko více v upřímné odpovědi na otázku, čemu více věřím - svědectví Bible nebo zaslíbením východních filosofii? Komu se vědomě otevíráme - Bohu, nebo cizím mocnostem, které s námi mohou psy-

chicky manipulovat?“ Ďábel obcházející jako „lev řvoucí“ a hledající, koho by pohltit, má drápy i v makrobiotice, založené na (zen)buddhismu, o okultních a esoterních praktikách homeopatie nebo psychotroniky ani nemluvě. Nejistěji se ovšem Rucki vypořádává s démonem hinduismu - v kapitole o józe téměř rezignuje na vědecký přístup, zato s gustem cituje Rabindranatha R. Maharadže, konvertitu od brahmanské tradice ke křesťanství: „Sebezapření, které podporuje východní mysticismus, se zakládá na mylném pojetí, že jediným problémem člověka je chybné myšlení. Člověk musí poznat, že je bohem... Toto nebylo řešení, nýbrž satanova lež... Jaká nezměrná slepota, považovat východní mysticismus za pravé osvětlení.“

Zdá se, že rohatý, jehož Rucki za pomoci fundamentalistické biblické rétoriky vyhazuje dveřmi, se do textu vkrádá oknem ve zlučovitě podobě radikálních odsudků. Buďme však k autorovi spravedliví - nebezpečí, jemuž se často nedokázal vyhnout, alespoň cítí, když uvádí výrok profesora Hanse Rohrbacha: „Duchovní pastýř by si měl dávat pozor, aby mocnostem temna nedával čest, když některé těžkosti a potíže příliš rychle demonizuje a připisuje d'áblu.“

Vraťme se ale ke kladům knihy. Na tuzezemské mediální scéně panuje až tristní nedostatek zdrojů, které by se kriticky, fundovaně vědecky a přitom široké veřejnosti srozumitelně vyjadřovali k tématům alternativní medicíny. Jak již bylo výše vícekrát naznačeno, tato kniha může mezeru neinformovanosti alespoň částečně zaplnit.

V úvodní kapitole autor trefně pojmenovává problémy současné oficiální medicíny a objasňuje proč nemocní hledají pomocnou ruku u alternativních metod. Další části knihy tyto metody konkrétně analyzuje. V závěrečném shrnutí pak Rucki vysvětluje příčiny účinnosti alternativní medicíny (placebo, sugesce, psychosomatické potíže), uvažuje o etických problémech utrpení a nemoci a nabízí tentokrát i obecně přijatelnější křesťanská stanoviska. Přes zmíněné nedostatky tak můžeme knihu, jako pomůcku pro základní orientaci doporučit.

Martin Kořínek

SOCIOLOGIE NÁBOŽENSKÝCH HNUTÍ

William Sims Bainbridge:
The Sociology of Religious Movements,
New York, Routledge, 1997, 474 stran.

Práce jednoho z předních současných amerických sociologů náboženství je pokusem o systematický výklad samotného fenoménu náboženství a jeho více či méně organizovaných podob. Zabývá se především současnou americkou náboženskou scénou a jejími kořeny v devatenáctém století. Bainbridge se důsledně drží teorie náboženství, kterou vypracoval spolu s Rodney Starkem v průběhu osmdesátých let. Lidé podle této teorie hledají a usilují o to, co považují za odměnu, a snaží se vyhnout tomu, co pokládají za ztrátu. Jinými slovy, lidé údajně usilují o potěšení a vyhýbají se bolesti. V případě nepřítomnosti žádoucího potěšení čili odměny pak může člověk přijmout vysvětlení, které žádoucí odměnu přesouvá do budoucnosti či do jinak neověřitelného kontextu.

Takové vysvětlení nazývá Bainbridge *kompensátorem*, který psychologicky lidem nahrazuje okamžitou odměnu. Náboženství je pak podle této teorie systémem kompenzátorů, které se zakládají na nadpřirozených předpokladech. Úvodní kapitola představuje klíčové koncepce teorie, jako je několik dimenzí náboženského závazku („religious commitment“), a definuje hlavní pojmy (odměna, ztráta, vysvětlení, kompenzátor, atd.).

Na základě své teorie náboženství Bainbridge popisuje a vykládá dynamiku schizmatu, kdy z původně jedné skupiny a učení vzniká hned několik skupin. Dyna-

mice schizmatu je věnována první část knihy. Druhá kapitola nabízí sociologické vysvětlení dynamiky schizmatu, třetí se zabývá metodistickou církví, ze které se mnoho skupin oddělilo, jako adventistická hnutí, popisovaná ve čtvrté kapitole. Zde najdeme leccos zajímavého o vzniku Církve adventistů sedmého dne a o Svědcích Jehovových. Pátá kapitola se věnuje extrémním schizmatickým skupinám ve Spojených státech devatenáctého století (jako hnutí šejkrů, komunity Oneida, Harmonie, Zoar).

Druhá část se zabývá dynamikou inovace. Bainbridge se Starkem poukázali na to, že leckteré náboženské skupiny nevznikly schizmatem a nemají kulturní kontinuitu s jinými náboženstvími v dané společnosti. Pro takové skupiny používají pojmy *kulturní inovace* (skupina přebírá různé prvky neobvyklých či zmizelých tradic) a *kulturní import* (zřejmě návaznost na konkrétní náboženskou tradici v dané společnosti dosud nerozšířenou). Šestá kapitola nastiňuje problematiku konverze k radikálním „kultům“, sedmá popisuje některé významné skupiny „importované“ z Ásie, osmá a devátá některé všeobecně rozšířené „inovace“ jako je hnutí Rodina.

Třetí část knihy se jmenuje Dynamika transformace. Na otázku, kdy a jak má náboženství moc přimět lidi k morálnímu jednání, hledá Bainbridge odpověď v desáté kapitole. Jedenáctá se zabývá problematikou charitativní činnosti na příkladu Misionářské společnosti města New York koncem devatenáctého století. Kontroverzní téma vztahu náboženství a politiky nastoluje dvanáctá kapitola nazvaná Demokratická hnutí. Další kapitola rozebírá fenomén skupin a hnutí nazývaných New Age. Na závěr se Bainbridge zamýšlí nad možnými podobami náboženství v budoucnu.

Za jednu z nejpřínosnějších myšlenek knihy považují odmítnutí pouhého dělení jednotlivých náboženských skupin do vykonstruovaných kategorií, které chce Bainbridge nahradit specifickým přístupem ke každé z nich. Každá náboženská skupina je jedinečná a měla by být studována jako dynamický systém, ve kterém jsou ve vzájemné interakci lidé se svými přesvědčeními a vírou, náboženskými praktikami a socioekonomickými strukturami. Názvy jednotlivých bloků přímo vyjadřují proměnlivost, pohyb - „Dynamika schizmatu“, „Dynamika inovace“ a „Dynamika transformace“. Otázkou je, zda Bainbridge nepoložil příliš velký důraz na proměnlivost a neopomněl přitom, že náboženství mají také mnoho

společných rysů, hodnot a praktik, které jakoby procházely napříč jednotlivými skupinami a zůstávají či se znovuobjevují, i když jednotlivé konkrétní tradice mizí.

Bainbridgův důraz na uznání jedinečnosti různých náboženství a odmítnutí „restruktivních kategorií“, škatulek, při jejich studiu, je výsledkem pozoruhodné pasáže knihy. Bainbridge se totiž v úvodu vyrovnává s pojmy, jako je církev, sekta a kult. A ačkoliv uvádí definice těchto pojmů, jak k nim dospěli spolu s Rodney Starkem v osmdesátých letech, nakonec poukazuje na nutnost vidět každou skupinu jako jedinečnou. A to i z toho důvodu, že jeho další rozbor ukazuje historickou podmíněnost teorie církev - sekta. Tato teorie vznikala na přelomu devatenáctého a dvacátého století, kdy se ještě dalo hovořit o církvi jako dominantní organizaci určitého státu či oblasti, která také do značné míry určovala místní kulturu. Bainbridge sleduje proměny teorie církev - sekta od Maxe Webera, přes Ernsta Troeltsche až po Bentona Johnsona. Závěrem nabízí místo kategorické polarizace církev - sekta spektrum skupin, které se rozprostírá mezi denominacemi s velmi malým napětím ve vztahu k sekularizované společnosti a skupinami s velkými rozdíly a velmi kritickými názory vůči svému okolí.

V diskusi o použitelnosti termínu sekta poukazuje na jeho problematičnost: pojem s sebou nese negativní konotace a navíc leckteré skupiny mají jen některé rysy sektám připisované, ale některé ne. Například definují-li sociologové sektu jako schizmatickou skupinu s velmi intenzivní, až fanatickou podobou víry a praxe, pak je tu poťíž. Co se skupinami, které jsou schizmatické,

ale nikoli intenzivní? Pro ně navrhuje termín *církevní hnutí*. Už víme, že pro skupiny intenzivní, ale nikoli schizmatické používá termín inovace. Toto rozlišení je důležité zejména při studiu skupin, které vycházejí z nekřesťanských tradic - např. indických náboženství, buddhismu či taoismu. Zde by pojem sekta vnášel zkreslující a nepravdivé představy schizmatu, jak jej známe z křesťanství.

Knihy je pozoruhodná pro Bainbridgovo snahu o syntézu předchozích sociologických teorií náboženství. Tak kombinuje symbolický interakcionismus s teoriemi výměny, aby dospěl k závěru, že lidé si v náboženských skupinách vyměňují kompenzátory symbolicky vyjádřené v posvátné hudbě, umění, písmu, modlitbách apod. Dále využívá sloučení teorií o významu deprivace a sociálního napětí při růstu náboženských hnutí s teoriemi zabývajícími se schopností náboženských hnutí využít zdroje svého okolí.

Ostatně celá práce je velkou syntézou shrnující množství dosavadních přístupů sociologie náboženství - vždyť jen bibliografie má na pět set položek! Výsledky autorových statistických výzkumů, přehledné tabulky a schémata nabízejí množství důležitých údajů pro studium jednotlivých náboženských skupin. Čtivost knihy zvyšují příběhy uváděné pro ilustraci problému na začátku jednotlivých kapitol i průběžně.

Ovšem velmi problematická jsou samotná východiska, ze kterých Bainbridge vychází. Jeho a Starkova teorie náboženství má být podle autora knihy podobná deduktivní matematice. Ale proč by měla? Dostáváme se k problému humanitních věd, které

v devatenáctém století pod dojmem úspěchů fyziky, chemie a matematiky přijaly často metodologii a východiska přírodních věd. Zdroj pojetí uspořádání společnosti jako mechanistického a atomistického kosmu můžeme najít u Hobbese a toto pojetí pokračuje dále filosofií vědy, která na svět pohlíží jako na jakýsi dokonalý stroj. Ve chvíli, kdy objevíme všechny přírodní zákony, kterými se stroj kosmu řídí, budeme tak de facto moci svět kolem nás ovládnout

⇒ Dokončení recenze na další straně vlevo

Šejkrů (shakers) se ve Spojených státech 19. století stali jistě jednou z nejzajímavějších náboženských společností. Součástí její bohoslužby byl tanec. Tančili spolu ale jen věřící stejného pohlaví, protože šejkrů nedovolovali žádný fyzický styk mezi mužem a ženou.
Kresba: archiv.

BLUDNÉ BALVANY 2002: GOTT JEN BRONZOVÝ

Antiprestížní ceny Bludné balvany, hodnotící „mimořádné výkony v rozvoji bláznivého myšlení a matení veřejnosti“ uděloval již po páté 21. března Český klub skeptiků Sisyfos. Zplnomocněný velvyslanec samotného Sisyfa astrofyzik Jiří Grygar před zaplněnou posluchárnou Matematicko-fyzikální fakulty UK na pražském Karlově nejprve ohodnotil úrodu uplynulého roku 2002, v němž se sešlo na 60 nominací. Komitét Sisyfa prý tentokrát, po špatné zkušenosti s tajným hlasováním v českém parlamentu, upřednostnil raději transparentní volbu - „metodu souhlasného mručení“.

Nejprve byla předána ocenění v kategorii družstev, v níž se na bronzový stupeňk vyšplhal „za nápaditou propagací astrologie, kvantové homeopatie a numerologie v prestižních relacích a nejlepších vysílacích časech, jak se na veřejnoprávní medium sluší a patří“ Český rozhlas 1 - Radiožurnál.

Stříbro vybojoval za „šíření poplašných alternativních pravd“ internetový magazín www.osud.cz vedený šéfredaktorem Jiřím Maškem. Sisyfos zaujalo např. odhalení, že „armáda USA způsobila zaměřením svého tajného elektromagnetického systému HAARP, který má řídicí vliv na různé atmosférické jevy, umělé zemětřesení, jež vypuklo na pomezí neposlušného Německa a také též k válce s Irákem nelojální Francie“.

Zlatý vavřín a balvan vybojoval „za mimořádné úspěchy při zveřejňování a popularizaci všeho, co věda oficiálně odmítá“, WM magazín pod vedením Jiřího Wojnara. Tento časopis „bájí o bezedných zdrojích energie zdarma, vypráví o školáckých chybách v klíčových vědeckých teoriích, odhaluje spiknutí, cenzuru a násilí za účelem udržení nepodložených vědeckých dogmat“. Wojnar navíc odhalil, že už v roce 2003 zničí většinu života na Zemi velká planeta X, která je odjakživa součástí Sluneční soustavy.

Na rozdíl od minulých ročníků si tentokrát Bludný balvan přišli převzít zástupci všech oceněných družstev. Z důvodu, který se vyjasnil až v závěru předávání, zvolil Jiří Grygar pro kategorii jednotlivců vyhlášení v opačném pořadí.

Jako první tedy přišel na řadu MUDr.

Josef Hrušovský, který si zlatý Bl.b. odnesl „za objev kvantové homeopatie a rozvíjení pragmatické spolupráce s anděly, archanděly a eloi při léčení pozemšťanů“. Své metody dr. Hrušovský považuje za „začátky transformace zdravotnictví na celé planetě“.

Stříbrný balvan slzami ukřivdění té-

měř zkrpila akademická malířka Jiřina Průchová, cítila se být cenou uražena a žádala její stažení. Sisyfos ocenil její houževnatost „v boji výtvarného umění proti elektromagnetickému smogu a rezonančním polím. Ti, kteří denně pracují s elektronikou, dostávají konečně šanci ozdravit sebe i životní prostředí. Stačí ozdobit držadlo mobilu nebo počítačovou myš malým obrázkem - samolepkou od naší laureátky.“

Zlatým hřebem večera měl být bronzový laureát Karel Gott, jenž si svůj balvan vydobyl „za velmi vážná varování vyjevená se salónní nonšalancí“. Zlatý slavík uvyklý na vavřín vítězství však bronzové „vyznamenání“ nepřevzal, a tak se auditorium muselo spokojit pouze s výčtem jeho oceněných výroků. Již roku 1992 na sebe v knize „Jak to vidí Gott“ upozornil např. prococtvími, že

Karla Gotta nepřilákal ani samotný Sisyfův velvyslanec.

Foto: Jiří Nosek.

⇒ *Dokončení recenze z předchozí strany.*

a využít dle vlastní libosti (podobně uvažoval např. Descartes a další otcové moderních přírodních věd).

Jenže člověk není stroj a lidská společnost spočítatelným souborem proměnných. Proto považují Bainbridgovu teorii náboženství jako kompenzátor za nepřítomné odměny za příliš zjednodušující, mechanickou. Navíc se nemohu zbavit dojmu, že použití pojmu kompenzátor vyvolává představu jakési náhražky za něco skutečného. Jestliže podle autora chudý, nebo nezdělaný člověk vstoupí do náboženské skupiny s intenzivní praxí a vysokým stupněm askeze, znamená to, že si kompenzuje své touhy po větším bohatství či vzdělání. Ale nemohou ho vést i jiné motivy?

Ve svém konceptu Bainbridge říká, že jsou dva typy náboženství. Společné mají tzv. obecné kompenzátor, tj. vysvětlení pro smrt, nemoc a jiná utrpení, která postihují všechny lidi. Rozdílné jsou ale tzv. specifické kompenzátor, které nahrazují chudým nedostatek bohatství či vzdělání a společenské prestiže, a které náboženství bohatých nepotřebuje. Bainbridge přitom uznává, že v případě příklonu mnoha mladých Američanů k novým náboženským hnutím se jednalo převážně o příslušníky středních a vyšších vrstev společnosti. Proč tedy opustili své denominace a přijali intenzivní formy náboženství a často se zrekli bohatství a výhod svého postavení?

Bainbridge dochází k závěru, že pro pochopení konverze k novým náboženským hnutím je teorie kompenzátorů a relativní deprivace nepoužitelná. Navrhuje v tomto případě zabývat se více dynamikou sociál-

ních vztahů. Nebylo by užitečnější zabývat se v tomto případě hlouběji hodnotovým systémem a orientací americké společnosti, kde velké denominace přijaly množství sekulárních hodnot a v některých případech se tak dostaly do ostrého konfliktu s učením, které hlásají? Takovou hlubší studii je například práce prof. Judaha o vztahu hnutí Haré Kršna a tzv. kontrakultury šedesátých a začátku sedmdesátých let minulého století. Bainbridge přitom tuto práci zahrnul do své bibliografie.

„Sociologie náboženských hnutí“ je v každém případě zajímavým pokusem o syntézu stávajících teorií, obsahuje velké množství materiálů, a už jen proto je důležitou prací pro zájemce o studium a interpretace náboženství. ■

Martin Fárek

v roce 1997 bude zničen švýcarský finanční systém, o rok později se mimozemšťané poprvé objeví v televizi a roku 2000 se k Zemi přiblíží neznámá planeta, která odkloní zemskou osu, čímž nastane tání ledovců, moře zatopí některé státy a třídenní zatmění Slunce způsobí zemětřesení.

Loni se Gott důrazně připomněl v rozhovoru pro přílohu Lidových novin: „Na naší planetě přibývají geofyzikální anomálie, které způsobuje lidstvo..., změny úhlu vychýlení zemské osy... její energie je oslabena psychicky... voda působí blahodárně, čistí a odnáší nánosy hrubých vibrací. Vibrace Země spojené s vibracemi živých organismů se zvýšila ze sedmi kmitů za vteřinu na jedenáct...“

Důležité ovšem je, dodává komitét Sisyfa, že „Karel Gott má důkazy o tom, že je tu pořád magnetismus, který nedovolí úplný zánik, a tak život úplně neskončí“.

Martin Kořínek

MINISTERSTVO OTEVÍRÁ BRÁNY

Několik týdnů před referendem o vstupu České republiky do Evropské unie se v křesťanských kostelech a modlitebnách objevily brožurky „Brány Evropské unie otevřeny“ s podtitulem „Informační brožura pro věřící“. Vydalo ji Ministerstvo zahraničních věcí (MZV) po konzultacích s několika známými osobnostmi křesťanské scény.

Vydat publikaci zaměřenou na věřící je pro věřící jistě potešitelné, neboť organizování věřící v naší zemi nebyvají bráni příliš vážně (jistě i proto, že většinou nevystupují společně). Od ministerstva je to i moudré, neboť mezi věřícími je řada těch, kdo o souvislostech vstupu přemýšlejí a docházejí k opačným stanoviskům. Jedna z menších křesťanských církví, Apoštolská církev, se k tématu dokonce vyslovila, a to záporně.

Podivné a nedomyšlené ovšem je, že v celém textu (24 stran) nejsou zmíněni věřící nekřesťanských náboženství. (Židy jsem našel jen na jednom místě, jako by mimochodem v citaci dr. Susy.) Vzhledem k tomu, že ministerstvo je v současné době vedeno římským katolíkem, od jehož lidí bychom snad mohli čekat citlivost k náboženským otázkám, je to tak trochu faux pas.

Opominutí židů mezi věřícími je snad ostuda, ale opominutí muslimů je spíše nevyužitá šance. Právě v takovém textu (a nejen v něm) a právě v této době by přece mělo být zdůrazněno, že vstupem do EU také přijímáme za svůj podíl islámu na evropském

Brány Evropské unie otevřeny

kulturním dědictví. Jistě i zde, v materiálu, který se patrně dostal do nejzapadlejšího kostela, mělo být zopakováno, že islám je vedle judaismu a křesťanství třetím evropským náboženstvím a že jeho příslušníci dlouhá staletí více či méně úspěšně spravovali rozsáhlá evropská území (Andalusie, Balkán). A nadto: milióny muslimů zvláště ve Francii, Velké Británii a v Německu patrně zanedlouho budou našimi evropskými spoluobčany. Neměli by čeští věřící slyšet ono billboardové „Vítejte ve společenství“ i od nich?

Po těchto výtkách je asi už úplně zbytečné se pozastavovat nad tím, že v ministerském textu není připomenuto, že v budoucnosti i u nás pravděpodobně vzroste počet buddhistů, hinduistů, sikhů a snad příslušníků i dalších náboženství. Alespoň v jiných částech sjednocené Evropy jsou jich už statisíce. Text sice na několika místech vzývá toleranci, ale o náboženské toleranci výslovně mluví jen biskup Vladislav Voňný, a to poněkud nešťastně. Asi nechtěně dává úctu a toleranci k nekřesťanským náboženstvím do protikladu s věrností křesťanskému evangelium (hned v prvním odstavci textu).

Informační brožurka několikrát zdůrazňuje neutralitu EU k církvím. „Avšak,“ připomíná na jednom místě, „také v církevních otázkách má Unie své mantinely. Evropský parlament se 28. února 1996 vyslovil proti existenci a aktivitám náboženských sekt na území Evropské unie, neboť podle názoru evropských poslanců porušují lidská práva. Evropská poslanci se domnívají, že by sekty měly být pod přísnou kontrolou.“

Takových prohlášení parlament vydal - pokud se nemýlím - dokonce několik. Toto konkrétní usnesení ale za více než šest týdnů a navzdory několika urgencím nebyl odbor komunikační strategie MZV (který brožurku připravil) schopen dát k dispozici.

Kontext citovaných vět si tak čtenář brožurky těžko může doplnit.

Zkrátka: publikace dělá dojem, že jejím jediným a velmi průhledným účelem bylo zavděčit se křesťanům a zajistit jejich hlasy v referendu. Vypadá to, že tento účel chtěla brožurka splnit téměř za každou cenu: hladí křesťany připomínáním slavné minulosti a křesťanských základů Evropy, nechce si je rozházet připomenutím výzev současné pluralitní společnosti, ale naopak chce je ujistit o teplotku ochrany před sektami.

Nad brožurkou se tak nelze zbavit dojmů lehké manipulace (dělá to dojem, že naši křesťané jsou poněkud přihlouplé stádečko), povrchnosti a - vzhledem ke zkušenosti s dokumentem o sektách - byrokratického šlendriánu. Je ale možné, že právě nasládlá manipulace, povrchnost a byrokratický šlendrián je to, co nás v Evropské unii - vedle chvályhodných věcí - také čeká.

Zdeněk Vojtíšek

NA PŘÍŠTĚ

Dialog mezi náboženstvími není jen kratochvíle náboženských představitelů a příležitost pro jejich zviditelnění: mezináboženský dialog je v současném světě nutnost. A jak to s mezináboženským dialogem vypadá u nás? Jak k němu přistupují křesťané, jeho hlavní iniciátoři? A co se za poslední léta v této oblasti povedlo a co se povést nemůže?

O tom bude psát
příští Dingir

3/2003

s tématem
mezináboženský
dialog.

Z rukopisu knížky „Za všechno můžou Keltové“

STŘIHNEME SI PŘEVŤELENÍ?

Věra Nosková

V místnosti bez oken sedělo devět osob. Na stole před nimi trůnily termoskové konvice s kávou a džbán s džusem, minerálky, hrnky, sklenice...

Lidé seděli jako zařezaní, mlčeli, nepodívali se na sebe, nenapili se. Pozdravila jsem tu vystresovanou partu, a vyjádřila přesvědčení, že bych se měla představit. Mrtvě na mě pohlédli. Řekla jsem své jméno, a vesele dodala: „Já jsem ta protivná skeptička, co vám má oponovat.“

Nikdo se nezasmál. „Přijela jste z daleka?“ optala jsem se dámy ve fialové blůze.

„Jsme z Jihlavy,“ odpověděla a ukázala na sotva dospělého synka.

„Taková dálka!“ Politovala je starší paní, a vypsala se na strážně cestování. Lidé se pomalu rozpovídali. Bylo pochopitelné, že se nikdo neobracel otázkou, ba ani pohledem na mě. Jako bych byla průsvitný duch. Vlastně tenhle přírůstek nesedí, s duchem by naopak svižně komunikovali.

„Jsem docela zvědavá, jestli se mi ten sen bude opakovat potřetí,“ dala se slyšet paní v blankytně modré blůze. „Setkala jsem se v něm se svým mrtvým otcem, ale někde ve Španělsku. A on měl pro mě nějaký vzkaz, jenže...“

„Tohle já mám na denním pořádku,“ skočila jí do řeči přepěstěná blondýna s úzkými rty. „Dělám v krematoriu a protože jsem dobrý médium, tak lidem, teda jako pozůstalým, vyřizuju vzkazy od těch nebožtíků a...“

„Co jim tak můžou vzkazovat?“ hupla jsem jí do věty. „V krematoriu! Že jim je horko?“

„Většinou vzkazují pozůstalým, aby nebyli smutní, neplakali, že je jim dobře, že jsou v pohodě...“

„To ráda slyším, že jsou mrtví v pohodě,“ neudržela jsem se. „Alespoň se máme nač těšit.“

„Ten otec ve snu ale nebyl můj otec, tehdy byl manželem,“ nedala se odstrčit paní v blankytně blůze. „Teda v minulém převtělení. Nějak mi naháněl hrůzu...“

„Prosím vás. A čím?“ optala se s despektem krematorní doručovatelka vzkazů. Kam

se hrabe sen za jejím dennodenním přenosem informací mezi dvěma světy?

„No jednak měl v ruce velké nůž...“

„O noži mi ani nemluvte!“ vpadla do toho rozjařeně paní kolem sedmdesátky. „Dvakrát mě už s ním zamordovali. Jednou ve Starém Egyptě, a jednou ve středověku. Ale to jsem byla svoje sestra. Nebo macecha? Teď už nevím. Plete se mi do toho jedno převtělení z třicetileté války, kdy nás se sestrou znásilnili a zabili nějakí vojáci.“

Do místnosti nakoukla energická dáma, a zadrmolila s profesionální žoviálností:

„Tak co. Je všechno v pořádku? Podepsali jste smlouvy? Helejte, hlavně nejmenovat nějakou firmu. Nemáte na oblečení nějaké logo? To víte, byla by to neplacená reklama, a to se v televizi hlídá. Ale nic se nebojte, bude to dobrý. Nekoukejte do kamer. Uvolněte se, no tak. Napijte se, vysmrkejte se... Skočte si na záchod. Kdo ještě nebyl v maskéřně?“

Moc požadavků najednou. Zpřeházela nám drátky. Šedovlasý muž v černém se napil, blankytná vytáhla hřeben, její syn zrůžověl, babka začala šilhat, úzkoretá zalistovala ve smlouvě, mohutný muž začal pracovat s dechem a dáma se rozkašlala. Já jsem se vydala do maskérny.

„Udělejte mě krásnou, rozčuchanou a hodně free,“ vyzvala jsem personál. Maskérky se usmály a sesypaly se na mou hlavu se štětečky a hřebeny.

Do studia mě odvedli jako první a poučili mě, že tam budu jako jediná sedět od začátku do konce, abych všechno viděla, slyšela, zažila a mohla se skepticky vyjádřit.

Zařvala znělka, patnáctičlenný kompars nadšeně zatleskal, a do studia vešla stará paní v šedých tesilových časech. Její příběh byl prostinký. Dvakrát se jí zdál kostýmní historický sen, a ona si vzala do hlavy, že v těch snech navštívila některé ze svých převtělení. Moderátor na to přistoupil,

a úspěšně předstíral, že o smysluplnosti a informační hodnotě těch snů není pochyb.

Babička začala líčit jakousi verandu a schůdky, popisovala vydrolenost jednoho z nich a moderátor se tvářil empaticky a nadšeně. Ubíhaly minuty a vydrolenost onoho schůdku pořád ještě nebyla uspokojivě popsána. Stará paní se dostala do blábolivé smyčky. Další reinkarnovaní stěželi zakrývali nudu. Jen je nejspíš těšilo, že babku s jejími únavnými sny snadno trumfnou.

Paní v blankytně blůzičce měla příběhy svých minulých životů morbidní a zamotané. K víře v reinkarnaci ji prý přiměl chlapík, s nímž chodila na kulečnick. „Jednou se mě ptal na vztah mezi námi, až jsme náhle bydli někde v Peru, a on zabíjel lidi, byl nájemnej vrah, a mně se to nelíbilo, tak jsem ho zabila, a měsíc na to jsem zabila sama sebe,“ shrábla do jedné věty rabijátský příběh.

To nám to pěkně začíná, lekla jsem. Proč tak zhurta?

Jak se od pražského kulečnicku ocitli ti dva v Peru a v kterém století tu kvetlo řemeslo nájemného vrahounství, dáma nevysvětli, ale budiž, televizní čas je drahý, a vyžaduje zkratky, štěky a clipy.

Moderátora stejně spíš zajímalo provedení její tehdejší sebevraždy. „Píchla jsem se nožem pod žebra,“ vysvětlila blankytná. Spolu se pak dobrali následků onoho bodnutí, dámě v tom místě občas píchá dodnes, ale prý jinak než klasicky.

Když konečně přišla řada na synka, ostýchavě se usmál.

„Zkoušela jsem mu oauditovat astmatický záchvaty,“ zamlela převtělovačka. Audit je revize účtů, účetnictví, uvědomila jsem si. Ničemu jsem už nerozuměla. Ale chlapec nám vysvětlil, že ho máti ponořila do jednoho z minulých životů a on v něm byl anglický baron, který se choval k poddaným hezky. Soused mu prý záviděl vzkvétající panství, a tak ho vyzval na souboj. Píchnul chlapce-barona pod žebra, a od té doby má astma. Opět bodání pod žebra! To už vypadá na rodinnou zátěž.

Matka se synkem poté přitvrdili. Přiznali, že se v minulých životech mockrát potkali, a šli si vždy po krku. V jednom případě byl synek loupeživý rytíř a svou budoucí matku znásilnil.

Po této závažné informaci se začali všichni delikátně chichotat.

„Hlavní je, že se v tomhle životě nedá nic z minula zazlívat,“ liboval si chlapec. „Mamka mi to nevyčítá,“ dodal vděčně, a podíval se kdysi znásilněnou s čerstvě naskočeným ruměncem.

Je to jasné: pokud máte rádi maso, v příštím životě se narodíte jako tygr.
 Obrázek z vydání Bhagavadgíty hnutím Hare Krišna.

Nakonec se ukázalo, že k blankytné převtělovačce si „chodí lidi o pomoc“, jak kostrbatě vyjádřila, ale jiní se jí prý zase bojí, protože má „tyhle schopnosti“.

Přivedli zaměstnankyni krematoria s manželem. Muž připomínal bizona. Tělem, postojem i podmračeným pohledem. Co ten tady dělá?

Čekala jsem, že blondýnka na nás vybalí donášku vzkazů ze záhrobí, ale k mému úžasu své zásluhy zamlčela. Svěřila se, že trpí fobií z hadů. Jukne se prý i večer pod polštář, jestli se jí tam nějaký nevplazil. Už první minulý život, který si vybavuje, souvisel totiž s hady. Bylo to v roce 57 za císaře Nera, za pronásledování křesťanů. Její rodina se prý přidala k vyznavačům nové víry.

„Setkala jsem se už tehdy s mým nynějším manželem, ale byl v pozici vraha,“ zasmála se a moderátor s ní. Vedle sedící vrah tiknul očním víčkem.

„Protože Římané používali hodně zvířata na to, aby vraždili, tak on se dostal v podstatě k nám do domu, a přinesl takovej pěkněj pytlík jedovatých hadů, kteří nás pozabíjeli.“

Úzkoretá pak informovala o středověku, mezi převtělovači tolik oblíbeném:

„Uvrhli mě samozřejmě do vězení, protože jsem byla léčitelkou, a tam jsem samozřejmě prožila pár takových nepříjemných záležitostí - samozřejmě mě mučili, znásilnili, a to přešlo až do současného života, takže pro mě vlastně lékaři zobrazovali středověké mučení, takže já jsem měla takové zážitky, že když jsem přišla někam do nemocnice, tak už mě samozřejmě sbírali z podlahy, už jsem omdlívala. Ale tyhle záležitosti jsem si pak samozřejmě řešila...“

Samozřejmost, s jakou hodila někdejší katy a znásilňovače s dnešními lékaři do jednoho pytle, mě rozrušila. Rozjetá blondýna zmínila ještě setkání se současnou rodinou v tibetském klášteře, tam se na chvíli všech-

no srovnalo. Jak jinak. Skoro všichni převtělovači žili samozřejmě jednak v Tibetu, samozřejmě ve Starém Egyptě a pak ve středověku, kde je samozřejmě upálili.

Hleděla jsem se zájmem na bizona. Co si o tom všem asi myslí? Cosi o jeho duševním rozpoložení naznačoval tik nad pravým očním víčkem

a mimoděčné příkyvování, i když od něj nikdo zrovna souhlas nevyžadoval.

Bizon konečně promluvil. Sám se prý k ponoření do minulých životů zatím neodhodlal, ale manželka mu to všechno vypoví a to mu stačí. Zahanbeně přiznal, že on má hady na rozdíl od manželky rád. Jaký jiný důkaz o jeho dávné vině byste ještě chtěli?!

Neklidně jsem poposedávala, vrtěla nevěřicně hlavou, a skepticky se usmívala s nadějí, že si toho všimne alespoň kamera. To proto, že ignorace pokračovala i tady, ve studiu. Nikdo se na mě nepodíval, nikdo se mě na nic neptal, seděla jsem na lavici plná hravých nápadů a neovladatelných ironií. V hlavě se mi tísnily prostořeké prűpovědky a smích, ale jak je ventilovat?

Vtom ženský hlas vykřikl STOP! Vzápětí se mezi námi zjevila už známá, energická paní, do této chvíle skrytá v přišech za kamerami. Zavýčítala:

„Petře, takhle to dál nejde! Na co tu máš paní Noskovou?“

Ukázalo se, že pořad za deset minut končí, a nebyl zatím zpestřen jedinou pochybností.

Kamery se znovu rozjely, Petr na mě upřel vemlouvavé, modré oči a optal se mě, co tomu všemu říkám?

Konečně jsem mohla nahlas skeptičit, vyjádřit pochybnosti, uvést argumenty, a upozornit na komické zvláštnosti. Padly na to dobré dvě minuty. Popis vydroleného schůdku zjevený ve snu staré paní zabral času mnohem víc.

Jsem s takovými ústrky už smířena, rozumím tomu, že nás skeptiky má málokdo rád, a že si nás pouštějí do záhadologických pořadů jen opatrně, jako divou zvěř. Skončila jsem, howgh, a všichni si oddechli.

„Před pěti lety jsem absolvovala dva dny přednášek o regresní terapii, naučila jsem se hypnotizovat sama sebe, a už pět let si to dělám sama,“ pochlubila se úhledná šedesátice.

„Který z těch příběhů vám nejmíc utkvěl?“ zajímal se moderátor.

„Byl to příběh z roku 1621. Pocházela jsem z bohaté rodiny a žila jsem ve Španělsku, tam bylo tehdy upalování na běžném pořádku, a někdo si udělal zálsuk na náš majetek. Dostala jsem se do toho příběhu v momentě, kdy jsem prchala se služebnictvem na nějakém voze. Přespávali jsme v hospodě...“

Náhle paní v jedné větě dosadila do této klíčové chvíle těhotenství, porod, prozrazení místa uprchlíků a zabití miminka ozbrojenci inkvizice. Ta bezelstná žena popsala s podivným gustem napíchnutí svého robátka na dlouhé kopí, pozabíjení doprovodu a své upálení. Citlivý moderátor se ošíval, mručel soucitem a požádal ji, aby raději jen vyjmenovala, kým vším byla.

„Byla jsem lékařem, léčitelem, nějakým guru, pak otrokem ve starém Egyptě, byla jsem i egyptskou faraonkou v době čtyři tisíce před naším letopočtem.“

Tehdy ovšem nastartovala faraonskou domácí zabijačku. Vzala si totiž jednoho ze dvou bratrů, ale ten druhý žárlil, a tak faraona zabil, což vyprovokovalo zde sedící faraonku, že zabila vrahounského švagra a nakonec sama sebe.

Navzdory masakru, podobnému závěrečné scéně z Hamleta, dáma tvrdila, že ponořování do minulosti je velmi příjemné.

Znásilnění a upálení patří k oblíbeným zážitkům převtělovačů, to si stílně každý. Nikdo se ale nepochlubí znalostí tehdejšího místního jazyka, písma, zapomenuté technologie či řemesla, navzdory tomu, že by byl takto užitečný a slavný, ctěn a milován historiky i obecným lidem.

Zařvala znělka, zaznělo jásavé loučení moderátora s námi i televizními diváky. Vletěla jsem do šatny pro kabát, a opustila jsem během minuty duchovněm nadité místo.

Z televizní budovy se vynořili komparzisté, tři z nich mě obklopili, vyjádřili podporu, a věc skončila po česku, šli jsme na pivo. Teprve tam jsem mohla do sytosti skeptičit, ale moje četné brilantní argumenty slyšeli jen ti tři.

Věra Nosková (*1947) je publicistka a předsedkyně Českého klubu skeptiků Sisyfos.

Následující dopis napsala autorka článku „Manželství podle islámu“ Petra Bařinová (Dingir 3/2002, str. 5-6) jako reakci na kritiku ze strany Zuzany Naqvi, autorky článku „Mé islámské manželství“ (Dingir, 1/2003, str. 33-34) a dopisu (tamtéž, str. 36).

redakce

Vážená redakce,

předem mého dopisu bych vám chtěla poděkovat za zprostředkování kontaktu mezi mnou a paní Zuzanou Naqvi. Její rady a pomoc při realizaci mé diplomové práce pro mne byly velkým přínosem. Jsem jí za vše velmi vděčná a za její ochotu a vstřícnost jí tímto moc děkuji.

V době, kdy jsem se začínala zabývat islámem, jsem měla k dispozici pouze jednostranné informace, které poněkud zjednodušovaly můj pohled na celé toto náboženství. Díky svým muslimským přátelům, mezi které řadím i paní Zuzanu, jsem však svůj postoj přehodnotila. Zůstaly však drobné nesrovnalosti, na které bych chtěla čtenáře upozornit.

Co se týče mého článku, který vyšel v září 2002, jsem nucena uznat, že k některým věcem jsem se nevyjádřila dostatečně přesně, nebo jsem neuvedla zdroj informací, který mě k určitým tvrzením vedl.

Zaměřím se nyní na jednotlivé body svého článku v pořadí, v jakém byly podrobeny kritice Zuzany Naqvi:

1. Otázka rozvodu není v islámu jednoduchou záležitostí. Jedno je však jisté, žena má mnohem méně důvodů, pro které se může se svým mužem nechat rozvést: př. neplodnost, šilenství, neplacení výživného, apod. Zatímco muž je v tomto svobodnější. Musím ale dodat, že nemůžeme tuto rovnici použít na všechny země, poněvadž každý stát má svůj právní systém odlišný od jiných. Rovněž musíme brát v úvahu fakt, že posouzení každého případu záleží na soudcích (*kádi*), kteří jednají podle svého svědomí a někdy jejich rozhodnutí nemusí být v souladu s „pravým“ islámem (takovým, jakým ho vyznávají západní muslimové). Jedná věc je ale jistá: rozvod je pro muslimy poslední možností, neboť je považován za

nelibý Bohu (*makrúh*), a naopak, manželství je jednou z forem *džihádu*, proto by mělo být zachováno.

2. Do výčtu „nevědomých“ (*sufahas*), ve verši 4 v súře 4, jsem zařadila i ženy, a to ze dvou důvodů. Zprvte to citují různé komentáře Koránu, mezi které patří i Tabariho „Tafsir“: „Nevědomí, to jsou ženy a děti, by měly být, podle některých, vyloučeni z podílu na dědictví.“ (Vol. VII, str. 561)

Podle některých muslimů však všechny komentáře a hadisy nemusejí být ty „pravé“, mnoho je jich falešných. Za druhé byli „nevědomí“ vyloučeni z účasti na veřejném životě, což znamená, že sem patří i ženy, které se nemohly podílet na rozhodování ve věcech své obce (Mernissi: *Le Harem politique*. Bruxelles, 1992, str. 159).

3. *Mut'a*, manželství na určitou dobu, jsem nevysvětlila dostatečně, za což se omlouvám, protože jsem k této problematice neměla dostatečné podklady.

4. Co se týče předmanželského sexuálního styku, má Zuzana Naqvi pravdu v tom, že je zakázaný. Šiitský směr islámu má řešení v manželství na určitou dobu (*mut'a*), ale sunnita má zákaz vstoupit do takového typu manželství. V některých zemích se tradice navázala na islám natolik, že je předmanželský intimní styk přehlížen a - k velké nelibosti *ulamá* - praktikován běžně (země Magribu). Sami muslimové směřují své tradice s učením Koránu, pak se tedy nemožou divovat nad tím, že to dělá i laická veřejnost a křiví se tím „pravý“ obraz islámu (jako zcela běžnou záležitost to popisuje Malika Oufkir ve své autobiografii „*Vězeňkyně*“).

5. Dívka musí opravdu souhlasit se svým sňatkem a neměla by být do manželství nikým nucena, ale tradice a historie opět mluví v neprospěch učení podobně, jako tomu bylo v případě předmanželského styku.

Mnoho nedorozumění s paní Naqvi vychází hlavně z rozdílu sunnitského a šiitského učení (já jsem se orientovala na sunnu a Zuzana Naqvi je ši'á). Dalším problémem - už na obecnější rovině - je, že západní muslimy nespojuje v jejich přesvědčení a životě soubor zvyků a tradic, protože

zde žijí v menšině. I díky tomu mohou praktikovat své náboženství podle Koránu a jeho „pravé“ interpretace. Musíme si ale uvědomit, že existují i jiné formy islámu (než ta „správná“), poněvadž islám naprosto není monolitní náboženství. Na politické úrov-

ni, která islám využívá jen ve svůj prospěch, nelze uvažovat o morálních hodnotách vůbec, ale politický přístup je stejně reálný jako je ten jediný a pravý (západní) pro paní Zuzanu Naqvi.

Petra Bařinová

Vážená redakce,

děkuji za zaslání Dingiru s článkem o nás.

Jen tak pro přesnost mám jednu věcnou opravu: Jan Willem van der Hoeven nebyl nikdy „v čele“ ICEJ, pracoval jako mluvčí, předsedou byl Johann Lückhoff z Jižní Afriky. Jan Willem odešel z ICEJ v roce 1997 a založil vlastní organizaci s obdobným zaměřením, Johann Lückhoff odešel do penze v roce 2000. Současné vedení v Jeruzalémě představuje Malcolm Hedding z Jižní Afriky (výkonný ředitel) a Michael Utterback z USA (mezinárodní ředitel).

S pozdravem,

Mojmír Kallus, Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém

DINGIR

časopis o současné náboženské scéně

6. ročník

Číslo 2/2003 vychází 18. června 2003

Vydává DINGIR, s.r.o.,
Nádražní 17, 150 00 Praha 5
tel.: 2 57 32 14 14; fax: 2 57 31 46 46
e-mail: dingir@dingir.cz
internet: www.dingir.cz

Šéfredaktor:

PhDr. Zdeněk Vojtíšek
tel.: 2 57 31 46 46
e-mail: vojtitsek@dingir.cz

Redakční rada:

Martina Dvořáková, Jiří Koubek
doc. Tomáš Novotný
MUDr. Prokop Remeš
doc. Ivan O. Štampach

Grafický návrh: Richard Bobůrka
Zlom: Zdeněk Vojtíšek
Osvět: CDS - Petr Jandík
Tisk: VS ČR, Praha 4

Cena: 39,- Kč

Objednávky a urgencye:
SEND - předplatné, P.O. BOX 141
Antala Staška 80, 140 21 Praha 4
tel: 02 / 6100 6608; 6100 6609
fax: 02 / 6100 6563; e-mail: send@send.cz
http://www.send.cz

ISSN: 1212-1371

Registrace:
MK ČR 7943 z 30. 3. 1998

Kniha Věry Noskové

JE TO HUSTÝ,

složená z podobných sarkastických textů jako na předcházejících stranách, je k dostání v Jilské ulici v Praze, v knihkupectví Oliva.

PROČ DINGIR

Některé starověké jazyky měly zajímavý zvyk, který spočíval v tom, že do psaného textu vkládaly tzv. ideogramy. Byly to značky, které předjímaly vlastnosti následného slova. A tak se např. v klínopisných textech vkládal před každou věc ze dřeva (např. strom, ale i stůl nebo židli) znak pro dřevo. Před rybníky, řeky apod. se vkládal znak pro vodu atd. Podobně existoval i zvláštní znak, který se musel napsat před jméno jakékoli božské bytosti nebo boha. Této značce, upozorňující na božskost toho, co bude následovat, se většinou říká podle starého sumerského označení pro boha, DINGIR. Toto slovo je pak zároveň i pravděpodobně vůbec nejstarším označením pro božskou bytost, jaké známe.

Zajímavé je, že klínový znak, který se jako označení DINGIR používá, je ve skutečnosti obrázkem hvězdy, která představuje směr, k němuž člověk hledí a k němuž se upíná. Znak DINGIR se tak může pro nás stát symbolem jistě nezanedbatelného rozměru lidství, který hledá něco, co ho přesahuje, na čem se může orientovat a k čemu může směřovat. Tato lidská touha nachází nejrozmanitější podoby v nejrůznějších kulturách a sociálních skupinách. A tak i v naší současné společnosti se setkáváme s desítkami nejrůznějších náboženských a pseudonáboženských skupin, jež jsou výrazem tohoto rozměru člověka.

Chtěli bychom se tedy rozhlížet kolem sebe, pozorovat tuto náboženskou scénu a zamýšlet se nad tím, kdo nebo co je DINGIREM těch, kdo se k těmto skupinám hlásí, jak právě jejich DINGIR ovlivňuje jejich život a jaké formy jejich cesta za tímto cílem nabývá. Časopis DINGIR by tak měl pomoci porozumět oblasti, která je od pradávna neodmyslitelnou součástí života lidstva, a přesto zůstává pro mnohé nezmapovanou krajinou. *tn*

POZVÁNÍ A KONTAKTY

Další veřejné semináře Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů v tomto roce: čtvrtky **25. 9. 2003, 30. 10. 2003 a 27. 11. 2003** vždy od 17,30 h. v Pastoračním středisku při Arcibiskupství pražském, Koleční 4, Praha 6. Hostem při prvním z nich bude dr. Mojmír Kallus z Křesťanského velvyslanectví Jeruzalém. Tématem tedy bude tzv. křesťanský sionismus.

Společnost pro studium sekt a nových náboženských směrů, Nádražní 17, 150 00 Praha 5, hodiny pro veřejnost: čtvrtek 15,30 - 17,30, tel/fax: 2 57 31 46 46, e-mail: sssnns@volny.cz, internet: www.sekty.cz.

Poradna o náboženských sektách, HTF UK, Pacovská 350/4, 140 00 Praha 4, tel.: (02) 433 386, linka 37.

Na 1. straně a na 4. straně obálky jsou použity ilustrace z knihy „Energie tvého těla“. K vydání ji připravila Emma Mitchell. Vydal Knižní klub a Ikar, Praha 1999.

Oslava Jarovíta, přemožitele Morany, jak ji letos konali na bývalém slovanském hradišti u Prahy současní Slované. Foto: Zdeněk Vojtíšek.

Vlastimil Marek (k rozhovoru na str. 62-65).

Foto: Jiří Koubek.

Fronta před pražskou astrologickou apatykou Astrál dokazuje, že loňská aféra s dováženími přípravky ájurvédské medicíny zákazníky neodradila. Astrologa Emila Havelku tehdy napadla televize Nova. O jeho jogurty a másla, připravené s přihlednutím k astrologii, je stále zájem. Foto: Lukáš Halfar.

MAGICKÝ SVÍČKOVÝ RITUÁL

Před započetím rituálu vezměte vybranou svíčku do obou rukou a nabijte jí svoji energii. Poproste vaše duchovní ochránce nebo vesmírnou sílu o pomoc a potom svíčku vložte do svícnu a zapalte. Svíce můžete též obložit do kruhu kameny z magických znaky, které rovněž můžete zakoupit v Esoterii. Kamenný kruh je silným magickým kruhem, který zvyšuje účinnost jakéhokoliv rituálu.

Vizualizací, nebo myšlenkou anebo i slavenou formulí, kterou vyslovíte vaše přání, si představte, jak se váš problém spaluje v ohni svíce anebo naopak uvolněná energie ze znaků na svíčce posílí vaše přání, které jste si zvolili.

- složte si magickou formuli nebo i magický verš, který bude sloužit k dosažení vašeho cíle. Buď si ho zapamatujte a několikrát při hoření svíce opakujte, anebo si jej napište na kousek papíru a položte ke svícnu do magického kamenného kruhu. U každé svíčky je knížečka a v ní popsaný návod na vybraný svíčkový rituál a jak jej případně ještě doplnit, zesílit či rozšířit. Magická formula

DŮLEŽITÉ INFORMACE:

posol' nesmí obsahovat

špore!!!
Pokud si rituál klade za cíl odstranit nějakou závislost, musíte ovšem také vymýtit její kořeny. Ten, že musí být doplněn odborným poradenstvím, vhodnou terapií a jinými dostupnými programy. Mějte na paměti, že rituály používáme k dosažení něčeho, co opravdu potřebujeme, nikoliv k uspokojení chvilkových rozmarů. Rituál je vždy věc posvátná.

- **ZRAVENÍ SE NĚČEMO** - tzv. očištění se - vhodné provozovat při ubývajícím měsíci.
- **ZISKÁNÍ - DOSAŽENÍ NĚČEMO** - vhodné provádět při dorůstajícím měsíci.
- **ÚPLNĚK** - v mocné síli úplně se provozují všechny pozitivní magické rituály ochrany, lásky, léčební, očištění, psychických schopností, peněz a cestování.
- **PŘÍRŮVÁJÍCÍ LUNA** - čas začátků zdraví a uzdravování, psychické schopnosti, krásy, plodnosti a vesměch pozitivních magických rituálů.
- **UBÝVAJÍCÍ LUNA** - doba pro zapuzení zlovyků, závislosti, nemoci a negativních myšlenek, žárlivosti, pocitů viny a utrpení. Staré je tak odstraněno, aby se uvolnilo místo novému.

Podrobné informace vzaty z knihy S. Cunninghama, "Přírodní magie".

Z nabídkového materiálu pražského střediska Esoterie.

WWW.OSUD.CZ

OSUD.cz by měl být takovým malým svědectvím o stavu lidského rodu na prahu 3. tisíciletí, a vlastně nejen tady a teď, ale v podstatě celého planetárního pozemského vývoje bytostí, nesoucích název lidí. Jejich úspěchů a vzestupů, ale i strachů, agresí a sestupů.

Právě v této „naší“ době konzumní egoizmus i kolektivní fanatismy hubí pravou duchovní podstatu člověka, proměňují nás na jistý druh strojů. Ale přesto, nebo možná právě proto tato doba, jejíž symbolem je závěrečný boj „dobra se zlem“, umožňuje zrod naprosto nové, svobodné a duchovní individuality.

Jsem přesvědčen, že není daleko doba, kdy se lidstvo většinou pohrouží do sebe sama a hlubokou sebereflexí začne znovu objevovat, kým vlastně je a proč tady je. Přejde doba, kdy lidé začnou zkoumat, proč, jak a co fungovat může, místo onoho vysmívání se inovátorům a sáhodlouhým, vědecky zdůvodněným pojednáním proč to fungovat nikdy nemůže. Přejde doba, kdy lidé navzájem budou sobě pomáhati, bez ohledu na momentální prospěch z toho vyplývající. Přejde doba, kdy lidé nebudou již více potřebovat světovládcy, kteří by jim prikazovali, jak mají žít, z čeho se radovat a čeho se pro změnu bát.

„Pro všechny věky musely být duše, které stvořily něco nového, ochotny přijmout výsměch a odpor, aniž se nechaly rozrušit či zastrašit. Víze toho, co měly stvořit, v nich byla tak živá, že byly schopny se pozdvihnout nad všechno, co by je stáhlo zpátky do starého. Čirá odhodlanost je vedla dál, dokud nedokončily to, za čím se na začátku vydaly a nakonec to bylo přijato. Potřebovaly trpělivost, pevnost a vytrvalost.

Tento dobrodružný život není pro slabochy, ale pro ty, kdo mají silné vnitřní přesvědčení a jistotu, že to, co dělají, je správné. Překonání drsných a obtížných míst vyžaduje sílu, odvahu a odhodlanost. Je třeba mít skálopevnou víru a důvěru, abyste vydrželi bouři a smršť. Když se všechno dělá s Boží silou a s Božím vedením, vězte, že všechno je velmi, velmi dobré a že výsledek bude dokonalý. Radujte se, vězte, že Bůh je s vámi!“ Eileen Caddyová, zakladatelka duchovní skupiny Findhorn.

Nechť se tedy zmenšuje lidská tupost, nadutost a strach. Nechť se umenšuje touha po moci ve prospěch touhy po vědění a po harmonii s Vesmírem.

Ještě mnoho vody uteče ve Vltavě, než se tento čas projeví v plné míře. Mnoho lidí ještě sladce spí a některé věci si odmítají být jen připustit. Lidstvo zřejmě bude muset projít šokovou terapií, aby se vzpamatovalo. A ona doba již započala, již vibruje svou nevratnou energetickou stopou. Nechť je server OSUD.cz jejím skromným a trvalým předvojem. Nechť je ukazatelem Pravdy, tolerance, síly, vůle a Světla.... všem, kteří se rozhodli naslouchat.

K tomu všemu nám všem žehnej Bůh - ten, kterého každý z nás nosíme ve svém srdci!

S nadějí v lepší, spravedlivější svět, vytvořený již BRZY zde - na planetě Zemi a trvajícím minimálně 1000 let,

Jiří Mašek, vydavatel, provozovatel a šéfredaktor servu OSUD.cz. V Praze, L.P. 2002, měsíce sedmého, dne desátého.

<http://www.osud.cz/cs/clanek.php?id=1>